

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK

1

Všelidová obrana země

Lektorská skupina HV KSČ MNO: plukovník Jan Raban, plukovník Břetislav Tichý,
podplukovník Ladislav Krupka, CSc.

V poslední době se u nás často hovoří o všelidové obraně vlasti. Mnohdy se dochází k názoru, že má pevné základy. V úvodu zdůrazňujeme, že jsme teprve na začátku nejen praktických opatření, ale i rozpracování zásad všelidové obrany socialistické vlasti.

Nutnost řešení všelidové obrany je dána procesem přerůstání diktatury proletariátu ve všelidový stát a důsledky technické revoluce ve vojenství. Také z rozboru základních charakteristických rysů války vyplývá, že moderní, účelná, účinná a perspektivní obrana socialistického státu je jediné všelidová obrana vlasti.

Všelidová obrana vlasti je takový systém obrany socialistické vlasti, který zabezpečuje v celostátním měřítku přípravu všelidového státu k obraně z hlediska příprav ozbrojených sil, národního hospodářství, všeho obyvatelstva a v neposlední řadě i z hlediska příprav k řízení státu za války. Zapojuje do obranných opatření veškeré obyvatelstvo státu (tj. ukládá každému občanu osobní odpovědnost za obranné opatření v jeho působnosti a za přípravu těchto opatření v míru).

Správné závěry a odpovědi na otázky všelidové obrany vlasti vycházejí ze základních principů vojenské doktríny. Pro rozpracování otázek všelidové obrany vlasti jsou z vojenské doktríny rozhodující závěry o tom, že příští válka bude střetnutím dvou protichůdných společenských soustav. Z toho vyplývá, že válka bude celosvětová, mezikontinentální a nevyhnutelně jaderná.

Jaderné zbraně a jejich raketové nosiče mnohonásobně kvantitativně zvýšily vojenský potenciál jednotlivých států a způsobily i změnu prostředků, metod ve-

dení a výsledků války. Raketový jaderný potenciál se stal důležitým činitelem nejen ve vojenské strategii, ale i v mezinárodní politice. Důsledky revoluce ve vojenské technice se začínají stále výrazněji projevovat v ekonomice a politice nejen těch států, kde se tato revoluce udála nebo kde je v proudu, nýbrž i všech ostatních zemí na celém světě.

Niživé faktory raketových jaderných zbraní jsou rozhodující i pro výsledky, plynoucí z jejich použití. Nové prostředky hromadného ničení ohrožují již existenci nejen jednotlivců, ale i celých národů. Je samozřejmé, že objevení nových prostředků ničení samo o sobě nemůže přimět imperialistické mocnosti k tomu, aby se vzdaly války jako způsobu řešení politických problémů. Specifičnost vojenskostrategické situace, daná revolucí ve vojenské technice, je významný — pro osud míru rozhodující faktor, který však zachování světového míru nezaručuje. Spolehat na to, že válka bude odvrácena automaticky je právě tak nebezpečné, jako věřit, že válka je osudově nevyhnutelná. A za dnešní situace nebezpečí války skutečně je.

Na světě je celá řada ohnisek války. I když v současné době se války vedou bez jaderných zbraní, z kteréhokoli ohniska může vzniknout světový konflikt, který okamžitě přeroste v raketovou jadernou válku. Nejbližší je trvalé ohnisko války na středoevropském válcíšti, dané politikou západních mocností vůči Německé spolkové republice. Udržují ji jako hlavní údernou sílu v Evropě proti socialistickým zemím. Závažná je vlastní dobrodružná politika NSR, zaměřená na násilné přičlenění NDR i pohraničních území ČSSR a Polské lidové republiky k NSR. Na území jedné země bylo vytvořeno

Obecná teorie vojenské vědy

Plukovník Jan Raban,
plukovník Břetislav Tichý,
podplukovník Ladislav Krupka, CSc.

v historii nebývalé soustředění živé síly a bojových prostředků imperialistických mocností.

Soustředění vojsk a kvalita výzbroje dává možnost zahájit válku v našem prostoru s překvapením. Z toho vyplývá možnost nenadálých úderů jak na vojska, tak i na celé území válčících států.

Válka bude mít obrovský ničivý charakter. V krátké době vzniknou mnohamilionové lidské ztráty a celé oblasti země mohou být úplně zničeny.

V důsledku velkých ztrát budou vysoké nároky na doplňování bojujících vojsk osobami a materiálem. Vlivem použití strategických a operačních prostředků přenášejí se některé druhy bojové činnosti na celou hloubku zápolí. Nelze ani vyloučit, zejména v počátečním období, že nepřítel na některém směru pronikne a dočasně i obsadí část našeho území. Proti minulým válkám bude mít proto činnost zápolí v celku jiný charakter, blíží se činnosti na frontě — bude mít v podstatě bojový ráz. Ozbavený boj nebude probíhat jen na frontách jako dosud, ale v celém prostoru válčících zemí.

Obrana před agresí dnes je obrana obyvatelstva i teritoria socialistického státu.

Z uvedených charakteristických rysů vyplývají úkoly všelidové obrany vlasti ke všestranné přípravě státu k válce v mírovém období. Vždyť jen dobrá příprava vytvoří předpoklady pro zachování existence našeho státu a našich národů v budoucí možné válce.

Na základě rozboru charakteristických rysů příštího ozbrojeného zápasu je nutné přehodnotit vztah a v praxi běžně používané metody přípravy zápolí k válce. Souběžně s tím je třeba dosavadní přípravu zápolí rozšířit na celkový systém přípravy všelidové obrany vlasti.

Při obraně socialistické vlasti splývají národní a internacionální cíle. Obranou základních zájmů pracujících dané země proti imperialismu plní socialistický stát zároveň své internacionální poslání a internacionální povinnost k pracujícím ostatních socialistických států i kapitalistických a koloniálních zemí.

Ze zprávy ÚV KSČ na XII. sjezdu KSČ vyplývá, že obrana socialistické vlasti má všelidový charakter. Této přednosti socialistického státu musíme ještě účinněji využívat a dosáhnout, aby se dále prohlubovalo vědomí odpovědnosti všeho lidu za obranu a bezpečnost své země.

Tuto tézi XII. sjezdu KSČ je třeba chápat tak, že dnešní příprava má již některé prvky všelidové obrany státu. Jako příklad je nutno uvést dva běhy všénárodní přípravy obyvatelstva k civilní obraně a dnes organizovaný kvalitativně vyšší stupeň školení ve formě přípravy obyvatelstva k obraně vlasti.

Typickým rysem přerůstání diktatury proletariátu ve stát všelidový je, že řízení a správa socialistické společnosti je uskutečňována přímo zástupci lidu, že organizace a správa ekonomiky, kultury a vědy se postupně stává všelidovou záležitostí. Musíme však brát v úvahu, že v našich podmínkách jsme teprve na začátku této cesty.

Z toho vyplývá, že v procesu přerůstání ve všelidový stát stává se i obrana společnosti před možnou agresí všelidovou záležitostí. Příprava na ni je organizována složkami ozbrojených sil i všemi stranickými a státními orgány v nejtěsnější součinnosti.

Přeměna státu ve všelidovou organizaci vytváří příznivější podmínky k dosahování vysoké úrovně obrany socialistické společnosti.

Je zřejmé, že válka dvou soustav by byla největším třídním sražením v dějinách lidské společnosti. Do tohoto sražení by byly vtaženy všechny vrstvy obyvatelstva válčících států. V třídním slova smyslu by nebylo neutrální.

Třídní vyhraněnost střetnutí by vedla k oživení revoluční činnosti v zápolí imperialistických zemí. Mohla by však vést i ke srážkám v zápolí socialistických zemí, k pokusům diverzních skupin nepřítelů aktivizovat zbytky bývalé buržoazie a přimět je, aby vystupovaly se zbraní v ruce proti režimu. V perspektivě všelidového státu s touto možností již nepočítáme. Válka se tam stane záležitostí celého národa a přímo záležitostí každého občana.

I vojenskotechnické požadavky vojenských, dané technizací armád a novou kvalitou vztahů fronta—zápolí, zdůrazňují nezbytnost organizovat obranu socialistického státu jako všelidovou aktivní činnost obyvatelstva.

Ještě ve druhé světové válce bylo těžiště přípravy celého státu položeno prakticky až do období přímého válečného dění. Dnes je nutno těžiště všech příprav položit do období míru. Přípravy k válce se musí stát trvalou součástí plánovitého rozvoje národního hospodářství. Válka by zápolí doslova přepadla, nebylo by času

ani prostředků k dodatečné přípravě obyvatelstva, ani k materiálním a technickým přípravám.

Systém obrany našeho státu samozřejmě není dosud všelidový, tak jako není všelidový náš stát. Státní zřízení i naše obrana mají však již dnes některé prvky všelidovosti. Další rozvoj k všelidovosti obrany se bude vyvíjet ekvivalentně s rozvojem všelidového státu. Vývoj je podmíněn nejen materiálními možnostmi, ale především politickým růstem a uvědoměním všech občanů.

Ani v perspektivě nemůžeme však počítat s tím, že ve všelidovém státě bude možno založit přípravu k obraně země jen na principu dobrovolnosti a odpovědnosti každého jednotlivce. I v tomto systému budou nutná zákonná ustanovení, ukládající povinnosti všem občanům a postihující ty, kteří by je řádně nekonali.

Pojem všelidová obrana spojujeme vždy s pojmem všelidového státu. V oblasti teorie jsme dlužni vývoji k všelidové obraně rozpracovat zejména ty oblasti ozbrojeného zápasu, jichž se zúčastní veškeré obyvatelstvo i to, které se dnes nepodrobuje vojenskému výcviku, nebo není předurčeno k nástupu do ozbrojených sil za války. Z toho pak bude nutné vyvodit zásady pro změny v dnešním systému obrany našeho státu a s uskutečňováním těchto změn stanovit nový způsob komplexní přípravy obyvatelstva nejen k vojenské službě, ale i k ostatním „nevojenským“ činnostem, které budou za války jiné než v míru. Tímto způsobem můžeme dosáhnout pohotovosti celého státu k válce — pohotovosti, která odpovídá objektivním možnostem nenadálého zahájení raketové jaderné války.

Vojenskopolitický vývoj všelidové obrany vlasti

Bez vysoce organizované obrany nelze považovat vymoženosti socialistické výstavby a další rozvoj socialistické vlasti za definitivně zajištěný. Výstavbu a obranu socialismu je nutné stále vidět v dialektické jednotě, nelze posuzovat jednu bez druhé. Hlavní stránkou jejich dialektické jednoty je v období míru výstavba, za války ozbrojený zápas.

Vztah mezi výstavbou a obranou socialismu je pojem historický. V praxi je formulován sbujektivním činitelem dějin, pokrokovými společenskými třídami ve státě diktatury proletariátu, jejich politickými organizacemi a institucemi. Naše stranické a státní dokumenty vyjadřují jednotu výstavby a obrany takto:

Zpráva ÚV KSČ XII. sjezdu stanoví: „Dokud nebude dosaženo všeobecného a úplného odzbrojení a bude trvat nebezpečí imperialistické agrese, jsme povinni pečovat o budování ozbrojených sil, a to tak, aby mírová práce našeho lidu při výstavbě socialistické společnosti byla před takovou hrozbou spolehlivě zabezpečena.“

Ústava naší socialistické republiky ukládá: „Vrcholnou povinností a věcí cti každého občana je obrana vlasti a jejího socialistického zřízení v jednotě s povinností pracovat pro rozvoj naší vlasti.“

Vztah výstavba—obrana vzniká nezbytně se vznikem socialistické státní moci, se vznikem diktatury proletariátu. Od prvních dnů vítězné revoluce musí stra-

nické a státní vedení organizovat ozbrojenou obranu jako základní podmínku existence státu.

Od vzniku socialismu jako společenského a státního zřízení v jedné zemi má jeho obrana internacionální charakter. Celé mezinárodní dělnické hnutí bránilo vymoženosti socialistické revoluce a výstavbu socialismu v SSSR. I za současné situace, kdy se světová socialistická soustava stává rozhodující silou lidské společnosti, má obrana socialismu všesvětový charakter. Sjednocuje všechny demokratické světové síly k boji proti imperialismu a proti rozvrtníku v řadách dělnického a komunistického hnutí. Prohlášení komunistických a dělnických stran v Moskvě z listopadu 1960 jednoznačně o obraně socialismu vyjadřuje: „Rozhodující význam pro zachování trvalého míru bude mít další upevnění světové socialistické soustavy. Do té doby, dokud nebude uskutečněno odzbrojení, musí socialistická země udržovat svou obrannou moc na náležitě vysoké úrovni.“

Vedoucí postavení v obraně světové socialistické soustavy má Sovětský svaz. Výstavba socialismu v SSSR posiluje obrannou schopnost celé světové socialistické soustavy, jak vyjadřuje i Program KSSS: „Výstavba komunismu v SSSR odpovídá zájmům každé země socialistického společenství, neboť upevňuje ekonomický potenciál a obrannou schopnost světového socialistického tábora.“

Významné místo našich ozbrojených sil a podíl jejich odpovědnosti za obranu celé socialistické soustavy jsou dány soustředěním s NSR. Základem obrany socialistických zemí v Evropě se stala Varšavská smlouva.

V období rozvoje vyspělé socialistické společnosti a budování materiální základny komunismu roste společenská odpovědnost za obranu těchto vymožeností. Čím větší jsou výsledky, jichž jsme dosáhli na cestě budování komunismu, tím závažnější je povinnost tyto výsledky účinně chránit. Druhá neméně vážná příčina růstu odpovědnosti za obranu socialismu spočívá v obrovském růstu ničivosti prostředků ozbrojeného zápasu.

Rostoucí nároky na vybavení ozbrojených sil novou technikou podtrhuje význam ekonomické stránky vztahu „výstavba—obrana“. Tyto nároky musí zabezpečovat socialistická ekonomika v rámci celé soustavy.

Položky na obranu není možno mechanicky srovnávat s položkami na výstavbu. Je nutné je přizpůsobovat vědeckým prognózám, které stanoví potřebnou a únosnou výši výdajů. Jde-li o to udržet světový mír a zabránit rozpoutání války, nesmíme nákladů na obranu litovat. To je relativně nesmírně levná investice, srovnáme-li ji s tím, co by stála jen hodina války, nehledě k dalším morálním a materiálním škodám a ztrátám na životech.

Výchovná stránka vztahu výstavba—obrana, tj. výchova občanů k obraně socialistické vlasti, je důležitou složkou jejich komunistické výchovy. Na výchovu občana — obránce mají významný vliv zejména:

- výchova k vědomí osobní odpovědnosti za splnění úkolů na pracovišti,
- výchova k pevné státní disciplíně,
- výchova k respektování celospolečenských zájmů před zájmy místními, osobními,
- výchova k aktivitě a iniciativě.

Promítnutí zásad všelidové obrany vlasti do všech složek přípravy státu k válce

Do války by byl zapojen celý stát, celá země se všemi lidskými a materiálními zdroji a téměř se všemi obory lidské činnosti. Pod pojmem „příprava obrany státu“ rozumíme dnes přípravu státu k vedení války. Pojem „obrana“ dostává tak novou obsahovou náplň, protože obrana země se bude uskutečňovat podle naší

V době výkonu vojenské služby komunistická výchova vojáka utváří a dotváří morální a politický profil obránce socialistické vlasti, učí ho vojenskému umění a rozšiřuje jeho politický, všeobecný, kulturní a technický obzor. Tím přispívá i ke zvyšování jeho občanské kvalifikace. Komunistická výchova v armádě se výrazně projevuje v dalším občanském životě a v pracovním procesu.

Vyšší kvality výchovného a vzdělávacího procesu je možno dosáhnout potřebnou návazností komunistické výchovy v občanských školách, v armádě i po odchodu z armády. Komunistická výchova občanů na školách a prostřednictvím stranických a společenských organizací na závodech i v ostatním občanském životě by se měla více zabývat jednotným výkladem důležitosti obrany socialistické vlasti a čestných vojenských povinností občanů. Nejednotnost výchovného působení v životě civilním i ve vojenské základní službě neblaze působí na morálně politický profil občana — budovatele, ale hlavně občana — obránce socialistické vlasti.

Historický vývoj vztahu výstavba—obrana a ostatních základních problémů obrany socialistického státu a jejich současný stav jsou základnou, z něhož se budou dále rozvíjet nejdůležitější předpoklady všelidové obrany vlasti.

V další perspektivě nabývá na důležitosti zejména prvek výchovný, který je stejně důležitým předpokladem rozvíjení všelidového státu vůbec, i systému všelidové obrany v něm.

Kromě toho bude důležité, kromě perspektivního budování ozbrojených sil, dopracovat všechny problémy projevu ozbrojeného zápasu na teritoriu státu v příští možné válce a vyvodit závěry pro přípravu státu k válce. Za zvlášť důležitou složku příprav musíme považovat komplexní přípravu všeho obyvatelstva nejen k ozbrojenému zápasu, ale k veškeré i „civilní“ činnosti za války.

doktrínou nikoli obranným bojem, ale především rozhodnou aktivní činností, tedy útokem. Název „obrana“ zde vyjadřuje jinou kvalitu, jinou kategorii než v oblasti operačního umění a taktiky a je těmto kategoriím nadřazeným pojmem.

Pojem „obrana země“ zahrnuje veškerou činnost ozbrojených sil za války. Ně-

kdy tento pojem rozšiřujeme i na bezprostřední zabezpečení této činnosti, tj. na válečnou výrobu a zásobování bojujících vojsk.

Chápeme-li již dnes obranu státu takto komplexně, tím spíše musíme tak chápat perspektivní všelidovou obranu státu a neomezovat ji jen na některé prvky.

Obsah perspektivního pojmu obrany vlasti bude nutné rozšířit, neboť dnes se rozšiřuje i pojem ozbrojeného zápasu; nechápeme jej jen jako bojovou činnost ozbrojených sil na frontách, ale i jako obranu teritoria. K tomu patří i všechny prvky zabezpečení ozbrojeného zápasu, obsahující téměř veškeré obory činnosti obyvatelstva státu.

Proto bychom mohli stručně definovat všelidovou obranu jako vedení ozbrojeného zápasu ozbrojenými silami na frontách i na teritoriu, aktivní účast veškerého lidu v ozbrojeném zápasu a jeho zabezpečení.

Přípravu všelidové obrany země pak můžeme definovat jako přípravu morálního, lidského, vojenského i ekonomického potenciálu všelidového státu k válce.

Perspektivní postupnou přeměnu obrany státu diktatury proletariátu ve všelidovou obranu můžeme považovat za ukončenou tehdy, až budou zásady všelidové obrany promítnuty do všech složek přípravy státu k válce. Bude to pravděpodobně možné tehdy, až se diktatura proletariátu změní ve všelidový stát.

Protože proces postupné přeměny dnešního systému obrany ve všelidový stát je dlouhodobý, je nutné s prvky všelidovosti řešit i perspektivní modernizaci celého systému obrany státu. To znamená s rozvíjením prvků všelidovosti rozvíjet zejména modernizaci válečné i mírové techniky, aplikovat matematické metody řízení do všech systémů řízení státu za války, mechanizovat a automatizovat tyto systémy.

Přípravu státu k válce můžeme zhruba rozdělit na pět hlavních oblastí:

- oblast politického a správního řízení,
- oblast ozbrojených sil,
- oblast národního hospodářství,
- oblast vědy a kultury,
- oblast výchovy a přípravy obyvatelstva.

Je samozřejmé, že rozdělení je umělé a vytvořené jen z hlediska metodiky. Všechny oblasti se vzájemně prolínají, mají společné úseky a v souhrnu před-

stavují nedílný komplex přípravy státu k válce.

Je možné rozdělit tento komplex i na jiné oblasti, podle jiných kritérií.

Pro snazší vysvětlování zásad všelidové obrany a perspektiv zvyšování kvality systému obrany státu je uvedené rozdělení vhodné.

Ujasňme nyní, jak bude třeba prvky všelidovosti a modernizace systému obrany rozvíjet v uvedených oblastech přípravy státu k válce.

Oblast řízení je specifická a bude o ní pojednáno v další kapitole.

Také **oblast ozbrojených sil** má své zvláštnosti. Zásada všelidovosti je zakotvena v ústavě ČSSR, v Branném zákoně a v Zákoně o ochraně státu. Zákon stanoví do určité míry teoreticky stejné povinnosti všem občanům našeho státu jak v aktivní obraně státu, tak v branné přípravě. V prováděcích nařízeních jsou tyto povinnosti rozvedeny a diferencovány. Máme za to, že v rozvíjení všelidové obrany nebude nutné měnit principy branné povinnosti. Branná povinnost je pro občany státu diferencovaná podle věku a pohlaví. Branné povinnosti podléhají všichni občané mužského pohlaví. Nepodléhají jí ženy, na které se vztahuje pouze ustanovení zákona o obraně státu, vymezující povinnosti při obraně země v době branné povinnosti státu. Není nutné a účelné, aby ve všelidové obraně podléhaly ženy branné povinnosti stejně jako muži, a aby procházely základní vojenskou službou. Diferenciace podle pohlaví je plně na místě. Je však třeba uvážit, že do moderního systému všelidové obrany je nutné zapojit veškeré obyvatelstvo, a že ženy představují dokonce početně větší část obyvatelstva. I dnes už počítáme s tím, že ženy budou plnit za války velmi důležité úkoly, i když to nebude obsluha zbraní ani přímý boj s nepřítelem. Avšak k úkolům za války se dosud připravuje jen nepatrná část ženského obyvatelstva a to ještě formou dobrovolné (většinou málo dokonalé) přípravy. Bude třeba tento problém analyzovat a dojít k závěrům co je všechno třeba učinit k tomu, aby i ženy byly dokonale připraveny k plnění úkolů hned s prvním dnem počátečního období války. Charakter války, zejména spád počátečního období a jeho rozhodující úloha nepřipouští, aby se s všeobecnou přípravou žen začalo až za války.

Armáda ani ostatní ozbrojené složky nejsou řízeny na základě principu demo-

kratického centralismu. Základním principem jejich řízení je nedílná velitelská pravomoc. Tento princip se vyvíjel po staletí, byl a je i v současné době prověřován v praxi válek jako správný. Charakter příští války vyžaduje posílení a zdokonalení řízení (velení) na základě tohoto principu, který umožňuje rychlé a pružné rozhodování a velení. Nemůžeme proto očekávat, že by se v oblasti ozbrojených sil mohla rozvíjet zásada platná pro rozvíjení všelidového státu, zásada postupného zapojování stále většího počtu lidí do řízení státu, tedy v tomto případě do řízení ozbrojených sil, tj. do velení. V tom je hlavní specifika ozbrojených sil, kde se principy všelidovosti budou uplatňovat jiným způsobem, než v ostatních oblastech, např. výběrem velitelů, zvýšenou osobní odpovědností apod.

Je ovšem žádoucí a logické, aby se všelidový princip řízení a odpovědnosti uplatňoval ve všech oblastech přípravy k válce, tedy i v odpovědnosti státních orgánů za přípravu obyvatelstva a za přípravu „civilních“ úseků činnosti k válce.

Oblast národního hospodářství je materiální základ vojenského potenciálu státu. Její důležitost pro vedení války a získání vítězství v historickém vývoji válek neustále stoupá. Přitom se těžiště příprav přenáší do doby před vypuknutím války. Zatímco ještě v průběhu druhé světové války bylo možno reorganizovat a rozvinout válečnou výrobu na plné obrátky, nahromadit potřebné zásoby vojenské techniky a válečných produktů až v průběhu války a dosáhnout rozhodnutí, v budoucí válce to nebude možné. Počáteční období války může být rozhodující a tak krátké, že bude skončeno dříve než se válečná výroba rozvine. Rozvinutí válečné výroby může být kromě toho zbrzděno počátečním hromadným úderem jaderných zbraní. Z toho vyplývá jediná možnost — **nahromadit v době před zahájením války zásoby válečné techniky a materiálu, potřebného k úspěšnému vedení počátečního období války a k rozhodnutí války.** To však neznamená, že by se národní hospodářství nemuselo připravovat na činnost za války. I válka, o jejímž osudu bylo rozhodnuto již v počátečním období, může mít ještě dlouhé trvání a **válečnou výrobu bude nutné rozvinout i vzdor velkým škodám, kterými bude postiženo národní hospodářství v počátečních hromadných úderech.** Množství zásob, které je nutné udržovat v mírovém hospodářství a doplnit v době zvýšeného nebezpečí války,

můžeme vypočítat. Je limitováno spotřebou za dobu od zahájení války do doby, než se plně rozvine válečná výroba. Nepůjde samozřejmě jen o zásoby bojové techniky a válečného materiálu, ale i o zásoby surovin, potravin a jiného materiálu, nutného pro zásobování vojsk na frontě, na teritoriu i pro potřebu obyvatelstva v zápolí.

Tento první, nejdůležitější úkol národního hospodářství, je obtížný hlavně v tom (i když se to zdá protismyslné), že v něm musí národní hospodářství předstihnout zahájení války.

Národní hospodářství není ovšem jen výroba a nahromadění zásob. Také v jiných oblastech je nutné rozvinout materiální přípravu již před zahájením války. Jsou to zejména oblasti komunikací, dopravy a spojů, které je nutno systematicky rozvíjet v době míru v souladu s potřebami mírového národního hospodářství i s potřebami vedení operací, válečné výroby a v širším slova smyslu celé válečné ekonomiky státu. Souhrn těchto příprav nazýváme **operační přípravou území státu.** Do této sféry patří i rozvoj letištní sítě, budování skladů, příprava dopravy, rozvinutí etapních stanic na dálkových komunikacích, příprava přechodů přes vodní toky, příprava zabezpečení dopravy, pořádkové služby a jiné.

Takto definovaná náplň operační přípravy území nezahrnuje úplnou přípravu území státu k jaderné raketové válce, protože obsahuje pouze opatření k zabezpečení činnosti vojsk za války. Kromě toho součástí příprav jsou výstavba úkrytů a jiná opatření pro ochranu obyvatelstva a národního majetku i ostatní přípravy celého národního hospodářství k úspěšnému zvládnutí válečných úkolů.

Z uvedeného vyplývá, že první **hlavní válečný úkol plní národní hospodářství již v době míru,** dlouho před zahájením války. Tato zásada je jedna ze zvláštností současné epochy vývoje válek. A není to jen obměna staré zásady „chceš-li mír, připravuj válku“. Nejde jen o plánování organizační přípravy k válce jako kdysi, ale o fyzickou materiální přípravu, která tvoří jednolitý komplex s požadavky stále vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil a je součástí, můžeme-li to tak říci, „bojové pohotovosti“ záplčí a celého státu.

Velký rozsah ničení v počátečním období války postihne i celou oblast národního hospodářství. Vzhledem k předpokládanému krátkému trvání počátečního ob-

dobí nemůže výroba přejít z mírové organizace na válečnou a tím méně rozvinout válečnou produkci tak, aby válečný materiál v této době vyráběn se dostal již v počátečním období na frontu. Je nutné počítat s tím, že v prvních hodinách a dnech války bude výroba ochromena. Zničením některých závodů se naruší kooperace i finální výroba. Proces rozvinutí válečné výroby trvá delší dobu — až několik měsíců. Je sice účelné udělat vše, aby lhůty rozvinutí výroby byly co nejkratší, aby národní hospodářství co nejdříve produkovalo v maximálním množství produkty potřebné pro válku, ale nemůžeme počítat s tím, že by tato produkce mohla být použita ještě v počátečním období války. Podle některých pramenů se prý podařilo v USA zkrátit lhůty rozvinutí některých druhů válečné výroby na několik dnů, dokonce i snad na 24 hodin. Zůstává to však jen teoretickou možností, protože v praxi počátečního období války bude rozvinutí válečné výroby těžko realizovatelné pro narušení národního hospodářství jadernými úderů.

Z toho vyplývá závěr, že národní hospodářství by se mělo zaměřit v počátečním období války především na:

- ochranu a zachranu živé pracovní síly, závodů a zařízení, omezení škod (např. likvidaci požárů apod.),
- ochranu a udržení energetické výroby a energetických zařízení,
- udržení kapacit pro opravy bojové a dopravní techniky, která může být v krátké době vrácena na frontu,
- udržení hlavních kapacit železniční, silniční, potrubní a letecké dopravy a spojů,
- odstranění následků napadení a znovuzahájení výroby nejdůležitějších kapacit.

Existuje dosti rozšířený názor, že tato činnost je tak složitá, a závislá na výsledcích počátečního jaderného úderu, že ji není možné předvídat a tedy ani plánovat; tudíž, že je zbytečné ji plánovat a připravovat, ale „operativně ji řídit“ až po výsledcích jaderných úderů.

Tento názor není správný z těchto důvodů:

1. Není pravda, že není možné předvídat rozsah a druh zničení. Není sice možné předvídat přesně, který závod a na kolik procent bude zničen, který poškozen apod. V hrubých rysech je však možné předvídat pravděpodobnou variantu ničení na základě vědeckého rozboru pravděpodobných variant napadení a vy-

vodit z toho zásady přípravy v míru a zásady řízení činnosti výrobních kapacit, dopravy a spojů v počátečním období války.

2. Platí zásada, že namáhavá příprava v míru ulehčí boj za války. Je lepší mít všeobecný záměr nebo pružný operativní plán, založený na pravděpodobné variantě, který lze podle výsledků přizpůsobit skutečnosti, než řešit tak obtížnou činnost bez jakékoli přípravy. Bylo by ovšem zbytečné v takovém plánu řešit všechny podrobnosti.

3. Použitím matematických metod a strojů je možné v hlavních rysech připravit plán činnosti a řízení v oblasti odstranění následků napadení a obnovy národního hospodářství.

4. Vypracování plánu obnovy až na podkladě zjištěného rozsahu ničení by velmi zdrželo obnovu a znovuvvedení národního hospodářství do chodu. Mezeru způsobenou počátečními hromadnými úderů je nutné co nejvíce zkrátit. Nejde jen o výrobu válečné techniky, ale o udržení života státu.

Po ochabnutí hromadných jaderných úderů na teritoriu státu bude možné zahájit odstranění následků a započít s obnovou národního hospodářství; pravděpodobně to bude ještě v průběhu počátečního období války. V této době bude účelné zaměřit úkoly národního hospodářství na:

- intenzivní opravy bojové a dopravní techniky a válečného materiálu, s cílem co nejdříve je vracet frontě,
- obnovu klíčových výrobních kapacit,
- obnovu komunikací a spojů,
- rozvinutí válečné výroby podle varianty, odpovídající prognóze dalšího průběhu války.

V oblasti národního hospodářství jsme se zabývali dosud zdánlivě technickými problémy, které vyplývají z charakteru války. Prvek všelidovosti obrany jakoby se v těchto úvahách neobjevoval. Povšimněme si nyní, jak zásady všelidové obrany prolínají těmito problémy. Úkoly národního hospodářství za války i přípravy v míru budou obtížné a bez rozvinutí zásad všelidovosti obrany ve všech odvětvích národního hospodářství těžko uskutečnitelné. Vylíčili jsme zhruba hlavní problematiku činnosti národního hospodářství a jeho hlavních úkolů v přípravě k válce a v průběhu války. Nerozebrali jsme však dosud hlavní podmínky, za kterých je možné tyto úkoly uskutečňovat. Přípravy je možné nařídit a spláno-

Obecná teorie vojenské vědy

Plukovník Jan Raban,
plukovník Břetislav Tichý,
podplukovník Ladislav Krupka, CSc.

vat. Avšak jejich úspěšné uskutečňování a to i úspěšné splánování v míru je možné jen tehdy, budou-li rozvinuty zásady všelidové obrany.

První podmínkou je, aby do přípravy obrany státu bylo zapojeno veškeré obyvatelstvo; každý na místě, na stupni ve funkci a v oblasti, za kterou již v míru odpovídá, a kterou bude vykonávat nebo řídit za války.

Aby každý byl zapojen do příprav obrany státu ve všelidovém systému obrany musí mít především vůli, snahu a také povinnost splnit úkoly v přípravě i za války. To podmiňuje

— vydat příslušná zákonná ustanovení, která doplní platné zákony,

— vysoký morální politický stav a uvědomění každého občana, vědomí spoluodpovědnosti za obranu státu,

— znalost problematiky války a míru, přípravy státu k válce, znalost konkrétních úkolů, za něž je odpovězen v přípravě války, v době míru a i za války,

— odborné znalosti charakteru války,

Příprava řízení státu za války

S rozvojem přeměny státu diktatury proletariátu ve všelidový stát se počítá s postupným, stále větším zapojováním obyvatelstva do řízení a správy státu.

Tato teze je v souladu s tezí o postupném odumírání státního aparátu (úřednického, profesionálního), v procesu výstavby komunistického státu. Bude tedy třeba s tímto faktorem počítat i v perspektivě řízení státu za války jako s jedním z hlavních ukazatelů, který zároveň plně odpovídá charakteristickému rysu masovosti možné války.

Zapojení do řízení a rozhodování s sebou přináší základní předpoklady řízení: pravomoc a též odpovědnost. Každý řídicí orgán s určitým stupněm a rozsahem pravomoci má současně i odpovídající stupeň a rozsah odpovědnosti. Naopak, má-li kterýkoli orgán určitou odpovědnost, musíme ho vybavit odpovídající pravomocí; jinak nemůže morálně, právně, ani fyzicky splnit uložené úkoly.

S rozvojem všelidového státu je tedy nutné počítat i s růstem pravomoci a odpovědnosti lidových orgánů řízení státu za přípravu k válce a za řízení válečné činnosti v době války.

Tento charakteristický rys, kterým se bude vyznačovat všelidová obrana země, může výrazně přispět k modernizaci systému obrany našeho státu. Zvýšená odpovědnost lidových orgánů a všeho oby-

bojové činnosti, výsledků bojové činnosti na území státu a konkrétní znalosti předpokládáných výsledků napadení ve svém vlastním oboru činnosti, za který odpovídá.

Hlavním předpokladem splnění těchto úkolů je pevné a jednotné řízení celého systému přípravy.

Aby tyto předpoklady a znalosti získali všichni občané našeho státu, bude úkolem perspektivního rozvoje přípravy řídicích orgánů i všeho obyvatelstva k všelidové obraně země.

Rozsah statí nedovoluje, abychom uvedli aspoň stručný rozbor činnosti a úkolů ostatních oblastí přípravy státu k válce, ani ne všech součástí národního hospodářství; za nejdůležitější z nich považujeme oblast státní zdravotnické služby. Schéma a principy v oblasti výroby a komunikací však v podstatě platí i pro ostatní prvky přípravy státu k válce. V hrubých rysech rozebereme ještě přípravu řízení státu za války a přípravu obyvatelstva.

vatelstva může zabezpečit přípravu k jaderné raketové válce v celé její šířce a složitosti.

Usnadní i řízení činnosti na území státu za války, neboť úspěšné vedení soudobé války vyžaduje soustředěné úsilí všeho lidu.

Základní podmínkou je ovšem vysoký morální politický stav, vyspělost a komplexní příprava všeho obyvatelstva, jak jsme ukázali v předchozí statí.

Charakter možné války však klade na řízení ještě řadu jiných požadavků. Jedním z rozhodujících je **požadavek rychlosti a pružnosti řízení**. V této oblasti bude nutné zaměřit značné úsilí na **přípravu všech orgánů řízení**. Tento požadavek není specifický. Vyplývá z charakteru války právě tak pro buržoazní jako pro všelidovou nebo jakoukoli jinou obranu. Jeho aplikace ve všelidové obraně však je specifická a bude se diametrálně lišit od aplikace buržoazní.

Mírový systém řízení našeho státu se vyvíjel po dlouhou dobu, je v dalším vývoji a změny se dělají [např. dnešní změny v systému řízení národního hospodářství] podle potřeby na základě politických a ekonomických rozborů.

Jednou z hlavních zásad přechodu z mírového na válečný systém řízení je nedělat v této době žádné organizační změny, aby v nejtěžším období přechodu

státu na válečný stav nenastala mezeza v řízení a narušení novými organizačními vztahy. Tato objektivní zásada zachová svoji platnost i v rozvinuté všelidové obraně státu.

Řízení na základě principu demokratického centralismu, v němž je rozhodování závislé na projednávání otázek širšími kolektivními orgány, často na několika stupních, je účelný a nutný k rozváznému řízení mírové činnosti a výstavby. Nebude však dostatečně nutný a pružný pro řízení činnosti za války. Zvláště nebude vyhovovat pro řízení vojenské činnosti na území státu, tj. k řízení ozbrojeného zápasu na teritoriu — zejména pro řízení akcí k ochraně (a záchraně) obyvatelstva a národního majetku, řízení protivýsadkového boje, likvidace následků napadení, zdravotnického zabezpečení obyvatelstva atd. Tuto činnost bude nutné i ve všelidovém státě řídit formou vojenského velení s principem nedílné velitelské pravomoci. Jde o činnost, která se v míru bude jen organizovat a nacvičovat, ale uskuteční se až za války. Je však možné ji v míru připravit formou nácviků a cvičení a řídit i v míru systémem velení.

Bude nutné, aniž by se změnil vlastní systém a struktura orgánů řízení, uplatnit v perspektivě některé změny v metodice a v prostředcích řízení při přechodu z mírového na válečný systém řízení. Takové změny lze řešit jen na základě vědeckých rozborů.

Výzkum a vývoj by měl jít v podstatě dvěma směry:

1. Zkoumat perspektivní potřebu rozvíjení systému mírového řízení státu v souladu s požadavky politiky a ekonomie, s cílem zprůžnit a urychlit procesy řízení v době míru.

2. Zkoumat potřeby a způsoby řízení státu při přechodu na válečný stav a v době války. Výsledky zkoumání ovlivní vývoj řízení v míru tak, aby přechod k válce byl co nejsnazší, tj. aby prvky válečného systému řízení byly pokud možno zahrnuty v organizaci a v metodice mírového systému řízení.

V obou směrech plně aplikovat perspektivní matematické metody řízení i mechanizaci a automatizaci řídicích procesů.

Velmi důležité je vytvořit jednotný systém řízení různých oblastí činnosti za války. Oblasti a linie řízení je možné až na některé výjimky integrovat co do struktury systému řídicích orgánů, tak i co do metodiky řízení. To je podmínka

jak urychlení řídicích procesů, tak ekonomického využití matematických strojů a státní spojovací sítě.

Problematika řízení prochází v současné době na celém světě bouřlivým vývojem, který je podmíněn rozvojem kybernetiky a vývojem matematických a kybernetických strojů. Určité zaostání v tomto vývoji nám kromě nevýhod dává i jednu velkou výhodu: nepřipustit živelné zasazování drahé kybernetické techniky do dnešních systémů, ale řešit vědecky jednotný řídicí systém a tuto techniku do něho zavádět s perspektivou, cílevědomě, plánovitě a ekonomicky.

Bližší perspektiva přípravy obyvatelstva k obraně vlasti ve smyslu posledních rozhodnutí pro brannou přípravu obyvatelstva v roce 1966

Příprava obyvatelstva k obraně vlasti probíhá ve všech hlavních oblastech. Je to především oblast ovlivňování politického a morálního profilu obyvatelstva z hlediska potřeb obrany socialistické vlasti, dále oblast dosažení praktických dovedností a návyků při ochraně před účinky ZHN a konečně oblast aktivní účasti při obraně vlasti v součinnosti s ozbrojenými silami nebo samostatně.

Hlavní úkoly v oblasti morální a politické přípravy obyvatelstva jsou:

— seznámit náš lid s brannou politikou KSČ s cílem vychovat z každého občana uvědomělého a aktivního obránce vlasti,

— poučit obyvatelstvo o charakteru války, o úloze zápolí v příští možné válce a o nutnosti účasti širokých mas na obraně zápolí,

— dosáhnout vědomí osobní odpovědnosti občanů za obranu země a získat je k aktivní účasti při výcviku a při jeho všestranném zabezpečení,

— ukázat význam aktivní branné přípravy, získat zájem obyvatelstva o ni a bojovat proti všem nesprávným tendencím, které přeceňují nebo podceňují možnosti obrany,

— zdůrazňovat místo přípravy obyvatelstva k obraně vlasti v politice mírového soužití a bojovat proti projevům liberalismu a pacifismu, podceňování válečného nebezpečí a nesprávným představám o nepříteli.

V oblasti ochrany před účinky ZHN bude hlavním úkolem prohloubit znalosti, dovednosti a návyky a procvičit režim ži-

vota po jaderném úderu, v radioaktivní stopě, speciální očisty, a kolektivní ochranu. Kromě základních znalostí, jichž musí dosáhnout všichni občané, bude nutno doplnit péči podniků speciální znalostí zaměstnanců v souladu se zvláštním charakterem jejich provozů.

V oblasti aktivní branné přípravy obyvatelstva bude cílem vytvořit podmínky pro nutnou aktivní účast při obraně země v součinnosti s ozbrojenými silami nebo

samostatně. V této oblasti bude nutné zejména se zaměřit na ženijní práce, průzkum, pozorování a spojení, poznání a využití základních přechodných zbraní a zvládnutí nejdůležitějších zásad taktiky boje s nepřitelem. Aktivní branná příprava nabývá dnes velkého významu nejen pro podíl obyvatelstva na obraně závodů, obcí apod., ale i z důvodu možnosti doplňovat vycvičenými občany ozbrojené síly v průběhu války.

Rízení a organizace přípravy obyvatelstva v obraně země

Centrálním řídicím, koordinačním a kontrolním orgánem je ministerstvo vnitra, velitelem civilní obrany státu je ministr vnitra. Pomocným orgánem je Ústřední koordinační komise. Výkonným orgánem je Štáb civilní obrany státu, který zajišťuje odbornou náplň přípravy a prostřednictvím svých štábů, národních výborů závodů a škol zabezpečuje plnění všech základních úkolů.

Odpovědnost za řízení, koordinaci a kontrolu přípravy obyvatelstva po své linii mají národní výbory, ministerstva, společenské organizace a ozbrojené síly. Na všech stupních jsou zpracovány plány politickoorganizačních opatření k zabezpečení úkolů v jednotlivých časových obdobích. Příprava obyvatelstva je organizována ve čtyřech hlavních oblastech:

- a) v obytných čtvrtích měst a vesnic,
- b) na závodech, úřadech, ústavech, státních statcích a JZD,
- c) ve školách všech stupňů,
- d) v ozbrojených silách.

Za přípravu obyvatelstva v obytných čtvrtích měst a vesnic odpovídají národní výbory. Zabezpečují přípravu těch občanů, kteří ji neprodávají ve výrobních podnicích, úřadech, ústavech apod. Hlavním pomocným orgánem jsou u nich ustanovené koordinační komise, výkonným orgánem jsou štáby civilní obrany u národních výborů.

Za přípravu obyvatelstva ve výrobní oblasti, v úřadech a v ústavěch odpovídají jednotlivá resortní ministerstva a hospodářští vedoucí. Jednotlivá ministerstva a ústřední úřady zpracovávají plány politickoorganizačních opatření a zabezpečují jejich plnění.

Vedoucí závodů, úřadů a ústav zabezpečují přípravu svých zaměstnanců, dbají o výběr a přípravu cvičitelů, zpracovávají plány, vedou přehled o školení a informují o jeho průběhu a výsledku příslušný národní výbor a svůj nadřízený orgán.

Cíle přípravy ve školách všech typů je

— vychovávat mládež k socialistickému vlastenectví a k internacionalismu a k přesvědčení, že obrana vlasti je povinností všech občanů,

— rozvinout u mládeže potřebné charakterové vlastnosti a připravit ji prakticky k obraně zápolí a ke službě v ozbrojených silách.

Tyto cíle se konkretizují obsahem výchovy, kde si žáci v průběhu vyučování jednotlivých předmětů ve škole nebo v zájmové činnosti (pionýrská organizace, ČSM, ČSTV, SVAZARM) osvojují soustavu vědomostí, dovedností a návyků z branné tematiky.

Při výchově k brannosti sehraje podle důležitosti rozhodující úlohu:

— **výchova mravní**, jejíž podstatu tvoří výchova vlastenecká, internacionální, kolektivní, výchova k uvědomělé kázní, ke komunistickému vztahu k práci, k překonávání překážek apod.,

— **výchova rozumová**, kde osvojením si odborně technických základů se dává mládeži možnost plnit obranné úkoly,

— **tělesná výchova**, která zvyšuje všestrannou tělesnou zdatnost a tím dává co nejširší branné uplatnění.

Branné výchově významně napomáhá polytechnická a estetická výchova, které významnou měrou přispívají ke zvládnutí zbraní, bojové techniky apod.

Příprava mládeže probíhá jako **povinná branná výchova na školách** (branná příprava jako třetí hodina tělesné výchovy na všech školách II. cyklu), **branná cvičení**, kterou doplňují zimní i letní zájezdy a tábory, na nichž se mládež učí životu v přírodě a **zájmová branná činnost**, která navazuje na povinnou a brannou výchovu ve školách, vhodně ji doplňuje a rozšiřuje.

Přípravu žáků, posluchačů a zaměstnanců škol jsou povinni zabezpečovat podle pokynů nadřízených orgánů ředitelů

škol a rektori vysokých škol. Příprava žáků a posluchačů se organizuje podle zvláštních osnov a nespadá do rámce příprav obyvatelstva k obraně vlasti. Je však součástí příprav k všelidové obraně země. Žáci vycházející ze škol, mají mít základní znalosti z branné tematiky.

V ozbrojených silách odpovídají velitelské orgány plně za přípravu svých občanských zaměstnanců k obraně vlasti. Kromě branné přípravy, podobně jako civilní úřady a závody, jsou povinni připravit svoje občanské zaměstnance k plnění úkolů, které budou plnit za války.

Místo a úloha Čs. lidové armády při přípravě obyvatelstva k obraně vlasti.

Charakter Čs. lidové armády (jejíž vnitřní potlačovatelská funkce postupně odumírá) umožňuje, aby se stala — jako páteř všelidové obrany — významným pomocníkem při branné přípravě obyvatelstva. Armáda plní tyto hlavní úkoly:

- stranickopolitické orgány, ale i ostatní příslušníci armády ve spolupráci se Svazarmem a společenskými organizacemi objasňují branné otázky, otázky války a míru, otázky bojové pohotovosti a význam spojenectví armád Varšavské smlouvy,

- vojenská správa organizuje ve výcvikových střediscích u MVS mimovojskovou přípravu záloh,

- vede vojáky z povolání k aktivní práci ve společenských organizacích, zvláště ve Svazarmu a tím napomáhá většímu sepeření se společenskými organizacemi a plnění úkolů branné přípravy těmito organizacemi,

- seznamuje vedoucí pracovníky společenských organizací s vývojem vojenství a bojové techniky a pomáhá jim rozpracovávat otázku branné přípravy obyvatelstva,

- všestranně pomáhá při přípravě inštruktorských a cvičitelských kádřů, při zpracování odborných přednášek a textů a při řízení branné přípravy obyvatelstva,

- získává schopné poddůstojníky a vojáky základní služby i v záloze pro práci na úseku branné přípravy obyvatelstva,

- zapůjčuje Svazarmu i ostatním společenským organizacím materiál pro brannou přípravu.

Úloha společenských organizací v přípravě obyvatelstva k obraně vlasti.

Svazarm plní tyto hlavní úkoly:

- v součinnosti s ČSČK, ČSPO a zemědělskými výrobními správami a podle požadavků národních výborů, závodů, útavů a škol zajišťuje kvalitní přípravu cvičitelů,

- podílí se na výběru a získávání cvičitelů, důsledně je řídí a poskytuje jim metodickou pomoc,

- podílí se na vysvětlování branné politiky KSČ, aktuálních vojenskopolitických otázek a připravuje k tomu propagandisty,

- hlavní úsilí zaměřuje na získávání občanů pro přípravu k obraně vlasti,

- zajišťuje obsahovou správnost a aktuálnost teoretického školení a praktického výcviku občanů,

- organizuje přípravu branců k vojenské službě (předvojenskou přípravu branců) s cílem připravit je politicky a odborně tak, aby po příchodu do armády mohli v co nejkratší době plnit úkoly vyplývající z bojové pohotovosti útvarů.

Čs. červený kříž a Čs. svaz požární ochrany plní v rámci svých odborností úkoly podobně jako Svazarm.

Čs. socialistická akademie (dříve Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí) zabezpečuje vydávání materiálů ke školení, připravuje propagandisty a popularizuje při svých akcích přípravu obyvatelstva k obraně vlasti.

ROH, ČSM, Výbor žen aktivně pracují v koordinačních komisích, získávají své členy k branné přípravě a ve svých organizacích zajišťují úkoly přípravy obyvatelstva k obraně.

K vysvětlování významu přípravy obyvatelstva k obraně vlasti, k její popularizaci a seznamování obyvatel s danou problematikou se využívá prostředků centrální propagandy a tisku.

Mimořádnou pozornost branné přípravě obyvatelstva věnuje Komunistická strana Československa a její Ústřední výbor. Dbá, aby příprava obyvatelstva k obraně vlasti byla v jednotě s budováním i obranou země.

Vylíčili jsme alespoň hlavní zásady a náplň přípravy obyvatelstva k obraně vlasti, jak je nařízena pro rok 1966 rozhodnutím ÚV KSČ a „Pokyny ministra vnitra k řízení a provádění přípravy obyvatelstva k obraně vlasti“.

V posledních letech prošlo naše obyvatelstvo dvěma etapami „Všenárodní přípravy CO“. V této přípravě bylo zhruba seznámeno s charakteristickými rysy ozbrojeného boje v raketové jaderné válce, s účinky jaderných zbraní a se způsoby ochrany proti nim. Celá příprava byla převážně teoretická a nevybočovala z rámce příprav tzv. „Civilní obrany“.

Dnešní „Příprava obyvatelstva k obraně vlasti“ je kvalitativně vyšším stupněm přípravy obyvatelstva — stupněm, který odpovídá současně etapě politického a ekonomického vývoje našeho státu a lépe než bývalá „CO“ zabezpečuje nejnepohodlnější znalosti obyvatelstva o válce.

Od dnešní přípravy obyvatelstva k obraně vlasti očekáváme také dosažení vyššího stupně sjednocení všech druhů přípravy obyvatelstva. Základní kámen a hlavní druh přípravy k obraně vlasti je vojenská služba. Ostatní druhy přípravy jsou vázány na její obsah. Konečným cílem je dosažení jednotné, byť diferencované, náplně, která začíná brannou přípravou školní mládeže, pokračuje výcvikem ve Svazarmu, vojenskou službou a přípravou obyvatelstva nepodléhajícího branné povinnosti.

Dnešní stupeň přípravy obyvatelstva není konečný. Nemůžeme jej považovat za úplnou přípravu k všelidové obraně socialistického státu, ale jen za vývojový stupeň na cestě k všelidové obraně, která je věcí dalšího dlouhodobého vývoje, na jehož konci se rýsuje perspektiva všelidového státu.

Jaká je tedy představa komplexní přípravy obyvatelstva k všelidové obraně socialistického státu?

Z rozboru charakteristických rysů možné války, z rozboru historicko-politického vývoje všelidového státu vyplývá závěr chápat všelidovou obranu jako komplex všech opatření a příprav všelidového státu k vedení války.

Abychom správně vytyčili hlavní směry a oblasti všelidové obrany u nás, musíme vycházet z obecných zákonitostí historického vývoje, z charakteru soudobé války a vzít v úvahu i specifické zvláštnosti naší země, zejména úlohu a místo ČSSR v koalici Varšavské smlouvy, geografické a ekonomické zvláštnosti naší země a specifické národní zvláštnosti ČSSR.

Naše závěry by nebyly úplné, kdybychom důsledně nepromítli zásady naší

vojenské doktríny do všech oblastí činnosti státu ze války. Na základě analýzy této činnosti můžeme stanovit tyto hlavní oblasti přípravy obyvatelstva k všelidové obraně vlasti:

1. Morálně politická a branná výchova všeho obyvatelstva.

2. Vojenská příprava ke službě v polní armádě a ke službě v systému protivzdušné, protiraketové a protikosmické obrany, včetně systému detekce, zjištění, varování, hlášení a vyhodnocování (formou odborné přípravy vojáků z povolání, základní vojenské služby a výcviku záloh).

3. Příprava obyvatelstva k vedení ozbrojeného zápasu na teritoriu, tj.:

— obecné vojenské disciplíny činnosti obyvatelstva za války [znalosti vedení války a ozbrojeného boje a jeho projevy a účinky v zápolí],

— disciplíny ochrany obyvatelstva a národního hospodářství,

— záchranné a obnovovací práce a likvidace požárů,

— protivysádková, protidiverzní a protišpiónážní činnosti,

4. Zdravotnická příprava

— všeho obyvatelstva [obecná],
— odborného zdravotnického personálu,

— pomocného zdravotnického personálu [speciální jako válečné předurčení do zdravotnické služby].

5. Teoretická i praktická příprava veškerého obyvatelstva a speciálně řídicích orgánů všech stupňů k „civilní“ činnosti za války, diferencované podle oborů činnosti a válečného předurčení občanů, zejména v oblastech

— politické a správní činnosti,

— zdravotnictví,

— dopravy a spojů,

— průmyslové výroby,

— zemědělské výroby,

— vědy, kultury a školství.

Nastíněné problémy nejsou dnes dosud plně ujasněny a mají se stát předmětem vědeckého výzkumu.

Nutnost takto řešeného obsahu všelidové obrany státu a přípravy obyvatelstva vyplývá ze změn, které nastaly ve vojenství v období po II. světové válce následkem rozvoje jaderných zbraní a jejich nosičů, a které budou dále probíhat v důsledku vývoje kosmických prostředků.

Význam zápolia a systém jeho riadenia v budúcej možnej vojne

Generálmajor Jozef Činčár

Úloha a miesto zápolia sa menila s rozvojom vojen. S rastom masovosti armád a zdokonalením ich výzbroja nadobúda na význame v ozbrojenom zápase aj zápolie. To sa výraznejšie ukázalo v prvej svetovej vojne. Táto vojna zasiahla takmer celé územie Evropy a čiastočne aj Afriky. Obrobené sily bojujúcich armád dosiahli 110 mil. vojakov. Zápolie bojujúcich a ostatných koalíčných štátov muselo zabezpečiť bojujúce armády ľudskými aj materiálne technickými resursami. V tejto vojne sa však osudy vojny riešili na bojiskách a nedochádza k výraznejšej bojovej činnosti v zápolí.

Druhá svetová vojna zachvátila už územie Evropy, sev. Afriky, juhovýchodnej a východnej Ázie, Indonézie a Oceánie. Bojovalo sa taktiež takmer na všetkých moriach a oceánoch. Širokého rozmachu dosiahli vzdušné operácie, v ktorých okrem bezprostredného pôsobenia na bojujúce vojská, dochádza k masovému bombardovaniu a ničeniu hospodárskeho a ľudského potenciálu v hlbokom zápolí.

Je to najmä bombardovanie Nemecka strategickým letectvom USA a Anglie, ktoré sťažovalo vojnovú výrobu a záporne pôsobilo na morálne politický stav obyvateľstva.

Údery nemeckého letectva vo vojne proti SSSR, okrem začiatočného obdobia, v podstate nepresahovali prifrontové pásmo. Od roku 1943, kedy iniciatíva aj vo vzduchu prešla do rúk sovietskej armády, efektívnych úderov zo vzduchu proti teritóriu SSSR prakticky nebolo. Úspešnejšie bolo letecké bombardovanie Anglie na začiatku vojny v tzv. boji o Angliu a ďalej od roku 1944 raketami V-1 a V-2. Vojský

efekt týchto úderov však nebol rozhodujúci.

Údery atómovými pumami na japonské mestá Nagasaki a Hirošimu v r. 1945 zahájili novú éru vo vedení vojen.

Aj keď v tejto dobe bolo o výsledku vojny prakticky rozhodnuté a použitie atómových pum k porážke Japonska nebolo nutné, použili USA tieto nové zbrane s cieľom politického a vojenského zastrašovania a vydierania. Veď celé obdobie od skončenia 2. svetovej vojny je poznamenané ich hrozbou.

Po výrobe atómovej pumy v SSSR dochádza k prudkému rozvoju v konštrukcii a výrobe jadrových a termojadrových zbraní.

V povojnových rokoch dozrávajú búrlivého rozvoja rakety všetkých druhov a stupňov. Najmä strategické rakety a z nich medzikontinentálne a orbitálne vytvorili predpoklady dopravy jadrových náloží na akékoľvek miesto na zemskom povrchu.

Okrem toho mohutný rozvoj raketovej techniky vytvoril predpoklady pre postupné ovládnutie kozmu. Už dneska sa kozmického priestoru využíva pre vedenie strategického prieskumu z umelých družíc z čoho a reálne sa plánuje s umiestnením prostriedkov velenia, napadnutia a obrany v kozmickom priestore. Tým sa rozširuje okruh pôsobnosti ozbrojených síl a obzvlášť zápolia i o protiraketovú a protikozmickú obranu.

Tento prudký technický rozvoj mal okrem politických aspektov zásadný vplyv aj na formulovanie vojenskej doktríny, stratégie, operačného umenia a taktiky všetkých štátov a armád.

Preto prípadná tretia svetová vojna by bola vedená úplne iným spôsobom ako

druhá svetová vojna. Použitie rakiet, predovšetkým s jadrovými náložami proti vojskám a zápolu by sa stalo rozhodujúcim prostriedkom vedenia súčasnej vojny.

Okrem týchto úderov by boli vojská a zápolie vystavené úderom biologických a otravných látok a v zápoli budú pôsobiť prieskumné, diverzné, taktické a operačné výsady nepriateľa. Tým sa do značnej miery stiera rozdiel medzi frontou a zápolím v tom, že rozsah a sila ničenia bude rovnaká, alebo dokonca ešte väčšia v zápoli ako na fronte. V týchto podmienkach budú na zápolie kladené mimoriadne dôležité úlohy, zabezpečiť všetkým potrebám pre život a boj mnohomiliónové bojujúce armády a obyvateľstvo vlastného štátu.

Preto k dosiahnutiu víťazstva v terajšom ozbrojenom zápase sú nutné nielen dobre pripravené ozbrojené sily, ale aj pevné, dobre pripravené a cieľavedome riadené zápolie.

ČO JE TREBA ROZUMIEŤ POD POJMOM ZÁPOLIE?

Pod pojmom zápolie rozumieme celé územie vlastného štátu a v širšom pojmí celé územie koalície štátov za frontovým pásmom, všetko obyvateľstvo, surovinné zdroje, priemysel, poľnohospodárstvo, komunikácie a spoje, prostriedky dopravy, vedu, techniku a kultúru, tzn. všetko ľudské, materiálne a morálne bohatstvo a systém riadenia štátu alebo koalície.

Pod pojmom teritória chápeme územie toho ktorého štátu nezávisle na zadnej hranici frontového pásma.

Zápolie je teda pojem strategický, kdežto teritórium je pojem politicko-správny.

Úloha a miesto teritória štátu v súčasnom ozbrojenom zápase bude závisieť od:

- geografickej polohy,
- jeho vojenskej a hospodárskej sily,
- politického riadenia,
- úlohy v rámci koalície,
- operačnej pripravenosti štátneho územia.

Rozsah ničenia bude závisieť od úlohy a miesta toho ktorého štátu v ozbrojenom zápase.

Tak územia štátov, ktoré sú v prvom strategickom slede štátov Varšavskej zmluvy a NATO, môžu byť zasiahnuté už v prvom údere jadrovými údermi všetkými druhmi taktických, operačne taktických a

častočne i strategických rakiet a letectva. Súčasne s údermi môže byť prenesená bojová činnosť pozemných vojsk i vzdušných výsadek na ich územie. To kladie zvlášť vysoké nároky na stálu vysokú bojovú pohotovosť ich ozbrojených síl a teritória. Zvláštnosťou štátov ďalších sledoch a hlavne za morom je to, že zo začiatku budú podliehať iba úderom strategických, prípadne operačných prostriedkov.

HLAVNÉ ÚLOHY TERITÓRIA

1. Zabezpečiť stálu, vysokú bojovú pripravenosť a pohotovosť ozbrojených síl, politického a hospodárskeho riadenia štátu.

2. Zabezpečiť včasnú mobilizáciu ozbrojených síl a národného hospodárstva a dopĺňovanie vojsk vyčlenenými zálohami.

3. Zabezpečiť účinnú obranu a ochranu štátu, najmä protivzdušnú a protiraketovú obranu, ďalej ochranu proti ZHN, ochranu dôležitých objektov a zariadení pred nepriateľskými výsadekami a diverznou činnosťou. Zabezpečiť klud a poriadok na území štátu.

4. Zabezpečiť všetkými materiálne technickými a zdravotníckymi prostriedkami bojujúce vojská a obyvateľstvo a mohutný rozvoj vedy a techniky.

5. Zabezpečiť vysoký morálne politický stav vojsk a obyvateľstva v zápoli a ovplyvňovať tak aj morálku bojujúcich vojsk na fronte.

Tieto úlohy bude teritórium plniť v priebehu celej vojny. V závislosti od vojenskopolitickej situácie bude sa meniť aj význam jednotlivých úloh. Tak v začiatkovom období bude rozhodujúca stála vysoká bojová pohotovosť, morálne politický stav a pripravenosť a zabezpečenie ozbrojených síl a teritória. Ďalej v priebehu dlhotrvajúcej vojny to bude zabezpečenie bojujúcich vojsk ľudskými a materiálne technickými zdrojmi a rozvoj vedy a techniky.

Na splnenie uvedených úloh bude mať vplyv aj organizácia a systém riadenia. Vo vojne tento systém bude v plnom rozsahu podriadený politickovojským záujmom a tomu bude zodpovedať aj jeho organizácia.

V dôsledku zložitosti prípravy a požiadaviek na pohotovosť ozbrojených síl a teritória musia byť vojenské, politické, štátne, hospodárske a spoločenské orgány, a organizácie štátu organizované tak, aby v prípade ozbrojeného zápasu zabezpečili plnenie týchto zložitých úloh. Prítom táto

organizácia v mieri by mala byť taká, aby v maximálne krátkom čase a bez podstatných organizačných zmien zabezpečovala prechod na organizáciu vojnovú.

POLITICKÉ RIADENIE

Pri určovaní úlohy a miesta politického riadenia v príprave a vedení ozbrojeného zápasu vychádzame z marxistického leninského stanoviska, že vojna je pokračovaním politiky prostriedkami ozbrojeného násillia; nie je sama o sebe cieľom, ale prostriedkom pre uskutočňovanie politických cieľov.

Podstata vojny ako pokračovanie politiky sa zmenou techniky a výzbroje nemení. Niektorí imperialistickí ideológovia však tvrdia, že v nových podmienkach termojadrovej a raketovej vojny vojenské orgány preberajú do svojich rúk riadenie štátu. Závislosť vojny na politike vidia ako výraz záujmov celej spoločnosti, predovšetkým vo sfére zahraničnej politiky. Na tejto platforme sa snažia politici a vojenski teoretici zakryť a zmazať antagonisticke, triedne rozpory súčasnej kapitalistickej spoločnosti a pripravovať národy svojich štátov k vojne. Na príklade nášho najbližšieho suseda — NSR vidíme, že v niektorých prípadoch nie bezúspešne.

Tak bývalý generál hiterovskej armády Rendulic vo svojej stati „Výzbroj našej politiky“ prehlasuje: „Atómové zbrane priniesli do foriem vojny a do vzájomných vzťahov vojny a politiky radikálne zmeny... Atómová vojna ako prostriedok politiky stratila svoj význam: [Citované z Vojenskej stratégie str. 34].

Prednosťou socialistického štátu je možnosť stanoviť zákony ozbrojeného zápasu a jeho všestranne zabezpečenie čo najobjektívnejšie a najsprávnejšie. Sú vytvárané priaznivé objektívne podmienky ako pre plánovitú všestrannú prípravu ozbrojených síl a teritória, tak aj pre najširšiu uvedomelú účasť obyvateľstva na obrane zeme. K realizácii týchto predpokladov je však potreba práve politickým riadením usmerniť túto činnosť.

Charakteristickým rysom socialistického štátu je to, že vojna nevyplýva z jeho vnútorných zákonov. Naopak socialistický štát používa sily k obrane mieru. Preto posilovanie obrannej sily každého socialistického štátu je jednou z hlavných úloh politického riadenia a jednou z hlavných ciest mierového spolunažívania.

Vedúcou politickou silou v socialistic-

kých štátoch sú komunistické a robotnícke strany.

Preto vedúca úloha strany ako v mieri, tak aj vo vojne je základným princípom systému riadenia. V príprave ozbrojeného zápasu strana bude riadiť prípravu ozbrojených síl a teritória stanovením vojenskopolitických cieľov a štátnej doktríny a zásadným usmerňovaním všetkých oblastí prípravy a riadenia štátu. Vo vojne bude rozhodujúca i naďalej vedúca úloha strany a mení sa budú iba formy stranickopolitického riadenia. Zvýši sa úloha aparátu politického riadenia. Tak predsedníctvo a VKO KSC v našich podmienkach bude riešiť operatívne zásadné otázky obrany a života štátu.

Politické orgány na miestach budú usmerňovať štátne, hospodárske, spoločenské orgány a organizácie na odpovedajúcich stupňoch. Odpovedajúci vplyv budú uplatňovať aj na vojenské orgány.

Miestne politické organizácie budú usmerňovať činnosť miestnych, výkonných a výrobných organizácií, hlavne ku splneniu úloh ve prospech bojujúcej armády.

Záverom môžeme povedať, že význam politického riadenia spočíva v tom, že práve v rukách politického riadenia je v podstate sústredená moc v štáte. Politické riadenie stanovuje aj vojenské ciele vojej politiky. Záleží preto vo veľkej miere aj na pevnosti a cieľavedomosti politického riadenia, aký bude výsledok budúcej vojny.

ŠTÁTNE RIADENIE

V obrannom systéme štátu má významnú úlohu aj štátna správa a to ako v príprave, tak aj pri vedení ozbrojeného zápasu. Bude plniť tieto hlavné úlohy:

1. Zabezpečiť úspešné vykonanie mobilizácie ozbrojených síl a ich doplňovanie ľudskými a materiálne technickými zdrojmi v priebehu vojny. Organizovať všestrannú pomoc ozbrojeným silám.

2. Zabezpečiť vykonanie mobilizácie národného hospodárstva a organizovať prechod na vojnové a prídelové hospodárstvo. Organizovať pracovnú povinnosť a rozdeľovanie pracovných síl.

3. Zabezpečiť prípravu obyvateľstva k obrane štátu a organizovať a riadiť ochranu obyvateľstva a materiálnych zdrojov štátu proti ZHN a zdravotnícke zabezpečenie.

4. Zabezpečiť zásobovanie národného hospodárstva a obyvateľstva.

5. Organizovat přípravu dopravy a spojov a ich zabezpečenie na teritóriu.

6. Zabezpečovať výuku na školách.

Plnenie týchto hlavných úloh je riadené najvyššími orgánmi štátnej správy, tj. vládou a príslušnými rezortnými ministerstvami. Tieto orgány riadia okrem štátnej správy aj národné hospodárstvo štátu. Nižšie územné orgány štátneho riadenia už neradia tú časť národného hospodárstva, ktorá je riadená výrobnými ministerstvami.

Zvláštne miesto v štáte má CO. Je to druh strategického zabezpečenia obrany štátu, ktorý je budovaný už v mieri s cieľom zabezpečiť potrebné podmienky pre politické, štátne a hospodárske riadenie štátu, pre udržanie potrebného chodu národného hospodárstva a života obyvateľstva v ozbrojenom zápase.

Organizačná štruktúra a systém riadenia CO musí vychádzať z úlohy a miesta CO v obrannom systéme štátu. CO môže teda byť organizovaná a riadená po linii vrcholných teritoriálnych orgánov štátnej správy až po jednotlivé závody a obce, pričom i výrobné hospodárske jednotky a organizácie plánujú a uskutočňujú potrebné opatrenia ako v mieri, tak aj za brannej pohotovosti. Takýto systém CO je u nás aj u väčšiny socialistických štátov.

V NSR je CO v podstate organizovaná a riadená vojenskými teritoriálnymi orgánmi, ktoré riešia úlohy likvidácie následkov, evakuáciu obyvateľstva a ostatné úlohy CO v súčinnosti s orgánmi štátnej správy a hospodárskymi orgánmi.

Obidve tieto riešenia majú svoje výhody a nevýhody. Jedno je však nesporné, že vojenské velenie by malo uplatňovať bezprostredný vplyv na stanovenie úloh CO a jeho organizáciu i na plnenie týchto úloh v mieri a za vojny.

HOSPODÁRSKE RIADENIE

S rastom masovosti armád a zdokonaľovaním ich technického a materiálneho vybavenia sa zvyšuje aj hospodársky význam zápolia. Skúsenosti z druhej svetovej vojny ukazujú, aké obrovské množstvo techniky a materiálu bolo potrebné vyrobiť k vedeniu vojny. Tak v USA v rokoch 1939—1945 bolo vyrobené 296 000 lietadiel, 86 000 tankov a 363 000 diel a minometov. V SSSR v rokoch 1941—1945 bolo vyrobené 150 000 lietadiel 110 000 tankov a 900 000 diel a minometov. Už tieto základné cifry ukazujú, aké množstvo aj ostat-

nej techniky a materiálu bolo vyrobené v týchto a v ostatných bojujúcich štátoch.

Národné hospodárstvo bude plniť v súčasných podmienkach pri príprave a vedení vojny tieto hlavné úlohy:

1. Zabezpečiť výrobu a dodávky vojenskej techniky a materiálu všetkých druhov k vyzbrojeniu, vystrojeniu a výžive ozbrojených síl a obyvateľstva do zahájenia ozbrojeného zápasu.

2. Zabezpečiť mobilizáciu ozbrojených síl a národného hospodárstva.

3. Zabezpečiť prechod na vojnové hospodárstvo a jeho riadenie.

4. Zabezpečiť materiálne technické zásobovanie ozbrojených síl v priebehu vojny.

5. Zabezpečiť životné potreby obyvateľstva.

Organizačná štruktúra a systém hospodárskeho riadenia musí byť prispôsobený tak, aby zabezpečil splnenie týchto úloh v príprave i vedení ozbrojeného zápasu. Mierová organizácia a systém riadenia bude v prvom rade vychádzať z ekonomických potrieb štátu. To znamená, že budú založené na ekonomických zásadách maximálnej efektívnosti a hospodárnosti. Stimuly hmotnej zainteresovanosti budú hlavnou ekonomickou pákou hospodárskeho riadenia.

So zahájením ozbrojeného zápasu vstupuje na prvé miesto úloha všestranne zabezpečiť ozbrojené sily aj na úkor civilného obyvateľstva. Výroba spotrebného priemyslu a služby budú podstatne omezené a priemyslová a poľnohospodárska výroba bude plniť hlavné úlohy v prospech ozbrojeného zápasu, pričom potreby obyvateľstva budú omezené na minimum.

Výroba pocíti tak nedostatok surovín a materiálu, ako aj odčerpanie väčšej časti mužských pracovníkov. To sa prejaví tiež v poľnohospodárstve. Negatívny vplyv na ekonomiku bude mať podstatné omedzenie železničnej a cestnej dopravy. Evakuácia obyvateľstva, atómové a letecké poplachy budú taktiež vo veľkej miere sťažovať výrobu.

Vychádzajúc z týchto podmienok bude veľmi dôležité stanoviť správne miesto a z toho vyplývajúce úlohy hospodárskeho riadenia v príprave a vedení ozbrojeného zápasu, ktoré by objektívne čo najviac zodpovedali pravdepodobnému priebehu ozbrojeného zápasu a mohli tak dať potrebné podklady pre reálne plánovanie materiálneho technického zabezpečenia potrieb ozbrojených síl a teritória.

Ak vezmeme do úvahy obrovský rozsah ničenia v zápolí hneď v prvých minútach vojny, bude určite zložitá organizovať vojenskú výrobu. Tú budú okrem iného sťažovať aj vysoká technická náročnosť, rozsiahla kooperácia v rámci príslušného štátu a koalície, ťažkosti s dopravou a ďalšie systematické údery na dôležité ekonomické strediská. Preto je mimoriadne dôležité mať už skôr pripravené potrebné zásoby bojovej techniky, materiálu, pohonných hmôt a potravín. Vytvorenie potrebných zásob na celú vojnu nebude možné nielen z hľadiska ekonomického, ale aj z hľadiska potrebných skladovacích kapacít. Preto je dôležité stanoviť rozsah týchto zásob a zabezpečiť ich uskladnenie podľa potrieb operačných plánov. Tieto zásoby by mali byť vytvárané aspoň pre počítačové obdobie. Hlavným oborom prípravy ekonomiky štátu na vojnu je príprava priemyslu.

Ďalej je potrebné mať pripravené príslušné výrobné a energetické kapacity, ktoré by zabezpečili rýchly prechod na vojnovú výrobu. V niektorých špecificky zbrojných podnikoch sa vytvára „zakonzervovaná“ kapacita, ktorá napr. v USA číni asi 50 %. Pri príprave priemyslu je zároveň potrebné riešiť zabezpečenie jej životnosti, unifikáciu vojenskej a civilnej techniky, unifikáciu v rámci koalície atď.

Hlavnou úlohou poľnohospodárstva je zabezpečiť zásobovanie potravinami a surovinami ozbrojených síl, priemyslu a obyvateľstva. Mobilizácia ľudí a strojov, ale aj následky ničenia a zamorenia po jadrových a hlavne bakteriologických úderoch stavia pred poľnohospodárstvo nebyvajúce ťažkosti.

Mimoriadny význam pre obranyschopnosť zeme bude mať doprava. Musí zabezpečiť dopravu vojsk, techniky a materiálu všetkého druhu na bojiisko a chod vojnového národného hospodárstva. Postupne sa mení úloha jednotlivých druhov dopravy. Rastie význam najmä automobilnej a leteckej dopravy. Ale aj železničná doprava, i keď je nejzraniteľnejšia, má v súčasnej dobe významné miesto a čo sa týka zápolia, aj naďalej zostane ako hlavný druh dopravy. Veľmi zraniteľná bude najmä elektrická trakcia železničnej dopravy. Preto je dôležité stanoviť únosné proporcie medzi elektrickou a autonómnou traktáciou (parná a hlavne dieselelektrická).

K zabezpečeniu dopravy za vojny musia byť už v mieri pripravené potrebné zálohy techniky, materiálu a pripravení odborníci

pre obnovovacie práce. Splnenie týchto úloh musí byť zakotvené v príslušných plánoch, pravidelne preverované a precvičované.

Zabezpečenie spoľahlivého spojenia je predpokladom účinného riadenia štátu i ozbrojených síl vo vojne. Systém spojenia zvlášť linkového, vzhľadom k tomu, že bol v podstate vybudovaný ešte v čase, kedy sa nepočítalo s použitím zbraní hromadného ničenia, je zvlášť zraniteľný. Preto je potrebné viac a rozhodnejšie sa orientovať na rádiové spojenie a spojenie smerovými a pohyblivými poškôtkami.

Už v mieri je treba robiť opatrenia ku zvýšeniu odolnosti spojovacieho systému; predovšetkým ide o kabelizáciu dôležitých spojov, vytváranie okružných kabelových spojov a prípravu mobilných spojovacích uzlov a záloh spojovacieho materiálu.

Záverom k tejto oblasti je možné povedať, že význam hospodárskeho riadenia v príprave i vedení ozbrojeného zápasu v terajších podmienkach vzrástol, že zahŕňa celú oblasť prípravy a riadenia priemyslu, poľnohospodárstva, dopravy, spojov a všetkých ostatných oblastí hospodárskeho života štátu. Hlavným oborom prípravy ekonomiky štátu na vojnu je príprava priemyslu. Vzrástol význam zásob v dôsledku sťažených možností vojnovéj výroby.

VOJENSKÉ RIADENIE

V predchádzajúcich statiach bola popísaná úloha a miesto politického, štátneho a hospodárskeho riadenia štátu v príprave a riadení ozbrojeného zápasu. S výnimkou politického riadenia, ktoré stanovuje základné vojenskopolitické ciele, stáva sa za vojny hlavným obsahom činnosti politického, štátneho a hospodárskeho riadenia plnenie úloh v prospech ozbrojených síl a organizácia všestranného zabezpečenia potrieb ozbrojeného zápasu.

Určitú zvláštnosť majú ozbrojené sily. Ozbrojené sily sú hlavnou zložkou obrany zeme. Ich existencia je opodstatnená iba potrebou vedenia ozbrojeného zápasu. V mieri sa na túto úlohu pripravujú a vo vojne je ozbrojený zápas ich vnútornou náplňou.

Nie je obsahom tohto článku zdôvodňovať význam dokonale pripravených a pohotových ozbrojených síl pre obranu socializmu a mieru. Ich úloha a miesto je stanovená v príslušných stranických uzneseniach a zákonoch štátu. Je iba treba, aby úloha ozbrojených síl socialistického štátu bola správne pochopená jak rudiacimi or-

gánmi, tak aj obyvateľstvom štátu, a aby ozbrojené sily zastávali aj zodpovedajúce postavenie, ktoré vyplýva z ich úlohy a miesta v systéme obrany socialistického štátu.

V terajších podmienkach sa kvalitatívne zmenila úloha a miesto ozbrojených síl na teritóriu, pretože v prípade ozbrojeného konfliktu sa teritórium stáva bojiskom.

Preto sa do určitej miery mení aj obsah vojenského velenia na teritóriu. Teritoriálne vojenské velenie bude musieť, okrem plnenia ostatných úloh, riadiť aj obranu a ochranu teritória, tj. riadiť aktívnu bojovú činnosť na území štátu.

Vojenské riadenie na teritóriu bude teda plniť tieto hlavné úlohy:

1. Zabezpečovať včasnú mobilizáciu ozbrojených síl a doplňovanie poľných vojsk vycvičenými zálohmi.

2. Zabezpečovať obranu územia štátu s dôrazom na protivzdušnú obranu, ochranu proti ZHN a obranu proti nepriateľským výsadbom.

3. Organizovať materiálne technické a zdravotnícke zabezpečenie a zásobovanie vojsk.

4. Zabezpečovať presuny vojsk, premávku na komunikáciách a spojoch, ako aj ich obnovu a údržbu.

5. Riadiť činnosť všetkých vojsk tj. svázov, zväzkov, útvarov, vojenských útvarov, skladov, základných a iných vojenských zariadení v zápolí.

Z úlohy a miesta teritoriálneho vojenského velenia musí vychádzať aj organizácia a systém velenia.

Štátu bojovú pohotovosť budú vyžadovať sily a prostriedky PVOS, orgány teritoriálneho velenia a mobilizačné orgány. Ostatné orgány, zväzky, útvary, ústavy a zariadenia môžu byť v značnej miere doplnené až v mobilizácii a značná časť môže byť až v mobilizácii postavená.

Teritoriálne vojenské orgány majú vzťahy k poľným vojskám, politickým, štátnym a hospodárskym orgánom a spoločenským organizáciám štátu. Tieto vzťahy, vzájomné práva a povinnosti musia byť dôsledne ujasnené a jednoznačne stanovené, inak bude dochádzať ku kompetenčným sporom a celá činnosť nebude usmerená k jedinému cieľu.

Jedno z možných riešení je vyčleniť poľné a teritoriálne velenie už v mieri. Výhodou je jednoznačná kompetencia, lepšia možnosť kádrového obsadenia a prípravy. Nedostatkom je zvýšený počet prí-

slušníkov štábov a do určitej miery menšia pozornosť príprave poľných vojsk.

Ďalším možným riešením je vyčleňovanie poľných velení za brannej pohotovosti, čo má opačné klady a nedostatky. Z objektívnych zákonov vedenia terajšieho ozbrojeného zápasu potvrdeného doterajšími skúsenosťami vyplýva, že je treba vytvoriť vojenské, teritoriálne veliteľstvá, ktorým by podliehali všetky teritoriálne zväzky, útvary, ústavy a zariadenia na teritóriu príslušného správneho celku, pokiaľ by ich podriadenosť nebola stanovená inak.

Tieto veliteľstvá by mali byť organizované ako vševojskové štáby, samozrejme ich organizácia by musela zodpovedať špecifite ich úkolov.

Mobilizácia ozbrojených síl je prechod týchto síl z mierového stavu na vojnový v súlade s plánom vojny. V závislosti od určeného stavu bojovej pohotovosti prejavuje sa ako doplnenie, alebo ako výstavba nových zväzkov a útvarov.

V tunajších podmienkach by bolo účelnejšie mať ozbrojené sily v takom zložení, aby mohli plniť úlohu počítačného obdobia bez mobilizácie. Udržovať však také sily v pohotovosti je nereálne, nie je ekonomicky možné ani u najbohatšieho štátu. Preto je zabezpečenie včasnej mobilizácie ozbrojených síl jedným zo základných predpokladov úspešného vedenia vojny.

Mobilizácia ozbrojených síl v terajších podmienkach má niektoré zvláštnosti. V prvom rade to bude stála úhroza nečakaného jadrového úderu pred všeobecnou mobilizáciou alebo v jej priebehu. Aby bolo možné uskutočniť úspešne mobilizáciu v týchto podmienkach, mala by byť v podstate ukončená do zahájenia prvého hromadného jadrového úderu nepriateľa. Najmä sa to týka záloh s kategorizovanými miestami, kde je hlavná časť najkvalitnejších a úzkoprofilových záloh. Preto vystupuje do popredia potreba skryť uskutočňovanie mobilizácie. Iba čiastočne môže byť tento úkol splnený postupným skrytým doplnením. Skrytá mobilizácia je vôbec problematická. Ďalším problémom je mobilizácia v súlade s evakuačiou tak, aby bola vykonaná ešte do zahájenia evakuácie obyvateľstva. V prípade, že evakuácia bude predchádzať mobilizácii a nebudú urobené opatrenia k súčasnému vyzovneniu, bude mobilizácia kategorizovaných miest podstatne narušená.

Mimoriadny význam bude mať činnosť miestnych vojenských správ, ktoré za účinnej pomoci príslušných národných vý-

borov a straníckych orgánov musia zabezpečiť včasné zmobilizovanie síl a prostriedkov pre potrebu armády.

Mobilizácia ďalších zväzkov, útvarov a jednotiek a ďalšou dobou pohotovosti síce nebude tak časovo náročná, ale bude zložitá pre veľké straty v zálohách v dôsledku jadrových úderov a evakuácie.

Doplňovanie ozbrojených síl vo vojne bude klásť okrem toho mimoriadne nároky na príslušné orgány v dôsledku veľkých strát vojsk na fronte aj v zápolí. Pretože jadrovými údermi môžu byť vyradené z boja celé útvary, alebo aj sväzky, bude účelné nahradzovať tieto straty formovaním nových útvarov a zväzkov. K tomu, by tieto sväzky a útvary mohli byť zasadené do boja, bude potrebné organizovať ešte v zápolí ich výcvik a stmelenie.

Protivzdušná, protiraketová a perspektívne aj protikozmická obrana je najdôležitejšia bojová činnosť v zápolí. Má rozhodujúci význam nielen pre teritórium, ale tiež pre začiatkové zabezpečenie poľných vojsk pred údermi prostriedkov vzdušného napadnutia protivníka. Úspech boja v začiatčom období a tým do značnej miery aj výsledok vojny bude v podstate závisieť od toho, ako protivzdušná obrana štátu túto úlohu splní.

Ďalšou dôležitou úlohou bude zabezpečenie ochrany proti ZHN. Zabezpečenie ochrany proti ZHN vojenských útvarov a zariadení bude organizované podľa tých istých zásad, ako ochrana poľných vojsk. Určitou výhodou je stacionárny charakter týchto útvarov a zariadení, takže je možné mnoho opatrení, hlavne úpravy a výstavbu úkrytov podľa ekonomických možností urobiť už v mieri. V každom prípade je však potrebné pripraviť už v mieri kryté objekty pre orgány velenie, počnúc na stupni sväzok a vyššie a ďalej mať zplánovanú výstavbu úkrytov a zabezpečenie potrebným materiálom v prípade bezprostredného ohrozenia alebo napadnutia.

Ku zisťovaniu jadrových a uvádzaním o radiačnej situácii musí byť vytvorená potrebná sieť a systém upovedomovania. Javí sa účelným vybudovať tento systém na báze vojenských teritoriálnych orgánov velenia a v potrebnej miere upovedomovať tak vojenské, ako aj civilné orgány. Tento systém však bude vyžadovať dokonalé spojovacie prostriedky a automatizáciu vyhodnocovacieho a upovedomovacieho procesu.

Za OPZHN civilného obyvateľstva, tj. aj za evakuáciu zodpovedá CO a príslušné štátne a hospodárske orgány. Bude preto

potrebné ujasniť rozsah a obsah súčinnosti s týmito orgánmi.

Zdravotnícke zabezpečenie predstavuje jeden z najzložitejších druhov zabezpečenia na teritóriu.

Počet ranených a nemocných vojakov a civilného obyvateľstva v dôsledku jadrových úderov bude nebyťvalý. Zdravotníckeho personálu, liekov, krvi, vybavenia nemocníc, lôžok a prostriedkov odvozu bude veľký nedostatok a nebude možné včas poskytnúť účinnú zdravotnícku pomoc všetkým raneným a nemocným. Tento nedostatok určite ešte viac vynikne, keď vezmeme do úvahy, že hlavné sily a prostriedky zdravotníckej služby sú vo veľkých administratívnych, politických a hospodárskych centrách a vo veľa prípadoch v kategorizovaných mestách, proti ktorým budú podniknuté jadrové údery.

Táto zložitá problematika zdravotníckeho zabezpečenia bude preto vyžadovať ešte dôsledného ujasnenia a prijatia účinných opatrení.

Použitie prieskumne-diverzných, taktických a operačných výsadek bude charakteristické pre vedenie terajšej vojny. V zápolí to budú v prvom prieskumne-diverzných a v niektorých prípadoch, najmä v útočných operáciách, aj operačne taktické výsadky.

Boj s nepriateľskými výsadekami v zápolí bude zložitý. Za likvidáciu nepriateľských výsadek na teritóriu by mali zodpovedať vojenské teritoriálne orgány v úzkej súčinnosti s ostatnými brannými zložkami, najmä jednotkami MV a LM.

Výsadky všetkých druhov, hlavne taktické a operačné, je potreba ničiť už v priestoroch sústredenia a nakladania raketami a letectvom s použitím jadrových úderov, dialaj pri preletu prostriedkami PVOS a PVOV a pri vysadení všetkými silami najbližších pozemných útvarov s cieľom zničiť ich, alebo nedovoliť organizovanie zahájiť plnenie úloh. Zložitým problémom bude koordinácia činnosti vojenských a ostatných jednotiek pri likvidácii výsadek.

Pri zabezpečovaní zásobovania poľných vojsk vychádzame z toho, že tieto vojská plnia hlavnú úlohu a preto hlavné úsilie teritoriálnych orgánov velenia je potrebné zamerať k ich prednostnému zásobovaniu.

V terajších podmienkach je to zvlášť zložitá úloha, pretože v dôsledku jadrových úderov budú oveľa väčšie straty materiálu a techniky, bude zťažené zásobovanie a v dôsledku zničenia komunikácií a dopravných prostriedkov. Aj napriek tomu

Obecná teorie vojenské vedy

je túto úlohu potrebné splniť, pretože bez jej splnenia je úspešná bojová činnosť vojsk nemožná.

Podobné ťažkosti okrem zásobovania poľných vojsk budú aj v zásobovaní vojsk, obyvateľstva a priemyslu v zápolí, čo bude klať mimoriadne požiadavky na dopravu.

Presuny vojsk, chod na komunikáciách a spojoch a ich obnovu a údržbu bude potrebné zabezpečiť ako vojenskými teritoriálnymi orgánmi, tak aj silami a prostriedkami príslušných rezortov najmä dopravy, spojov a národných výborov. Riešenie a koordinácia tejto činnosti bude zložitá. Na jednej strane by bolo žiadúce, aby hlavné sily a prostriedky zabezpečenia, obnovy a údržby boli v rukách vojenského veliteľa, na druhej strane by sa tým vyradili ostatné rezorty štátnej správy od zodpovednosti za príslušnú oblasť činnosti na území štátu. Ukazuje sa, že bude potrebné nájsť správne proporcie čo riadiť a robiť vojenskými orgánmi a čo inými rezortmi, za koordinácie vojenského velenia k maximálnemu splneniu požiadaviek potrieb ozbrojeného zápasu.

Mimoriadny význam pre zabezpečenie presunu a zásobovania má cestná doprava. Okrem regulácie a poriadkovej služby na vybranej cestnej sieti je účelné mať aj obnovovacie jednotky a útvary, ktoré by boli podriadené vojenskému veleniu. Príslušný vojenský veliteľ by potom zodpovedal za

kvalitu komunikácií a zabezpečenie presunu na nich.

Železničná doprava na teritóriu má významné miesto. Je preto potrebné okrem využitia síl a prostriedkov MD mať pre obnovu a údržbu hlavných ťahov na teritóriu aj zväzky a útvary železničného vojska. Zvláštny problém tvorí zriaďovanie dočasných prekládkových priestorov v prípade vyradenia niektorých železničných uzlov, kde nie je možné zriadiť obchádzky. Ku splneniu tejto úlohy bude nutné mať potrebné dopravné útvary a jednotky, ktoré by zabezpečovali prepravu materiálu.

Potrubná doprava na teritóriu tvorí súčasť zložitého komunikačného systému. Je treba ujasniť, do akej miery by sa mali vojenské teritoriálne orgány podieľať na jeho ochrane.

Letecká doprava za brannej pohotovosti plne prechádza pod vojenské velenie, ktoré plánuje jej použitie za brannej pohotovosti.

Riadenie činnosti všetkých vojsk, útvarov, ústavov a zariadení na území štátu je podmienené v podstate vytvorením teritoriálneho systému velenia formou teritoriálnych vojenských veliteľov s komplexnými štábmi. Všetky doterajšie cvičenia a skúsenosti z ostatných štátov, či už z kapitalistických alebo socialistických, ukazujú, že vytvorenie takýchto teritoriálnych orgánov pre zabezpečenie vojenskej činnosti na teritóriu je veľmi potrebné.

* * *

Význam zápolia v súdobej vojne bude mimoriadny. Od úspešného splnenia úloh zápolia bude v značnej miere závisieť úspešné zakončenie vojny.

Ozbrojený zápas sa prenáša z frontového pásma na celé zápolie. Použitím rakiet, najmä balistických a orbitálnych je možné ničiť okrem bojujúcich vojsk aj hospodársky a ľudský potenciál bojujúcich štátov. V dôsledku vyzbrojenia hlavných štátov dvoch koalícií mohutnými jadrovými zbraňami budú straty na ľuďoch, materiálu a zariadeniach nebývalé.

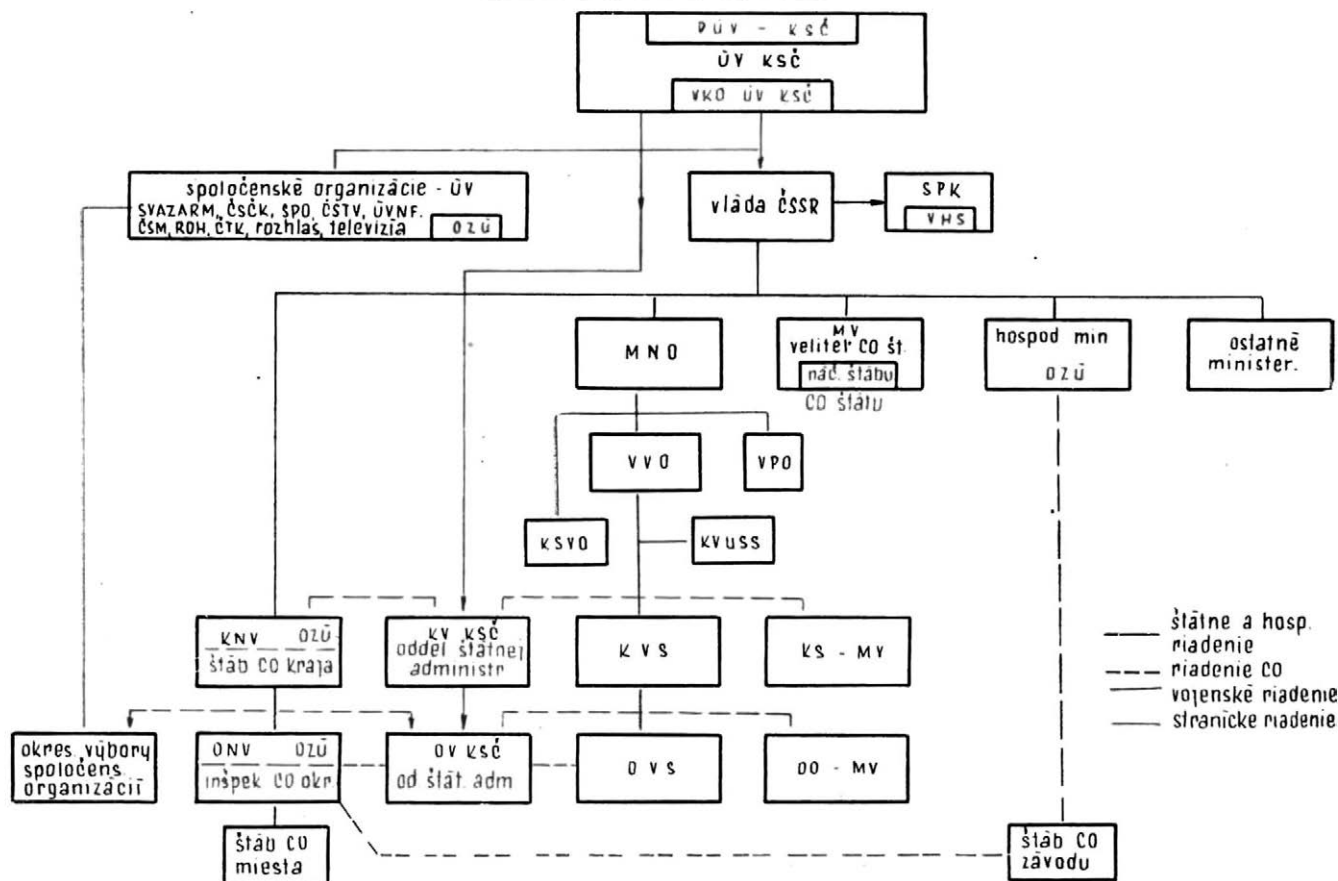
Preto okrem dôkladnej protivzdušnej, protiraketovej, protikozmickej obrany bude mať mimoriadny význam aj morálny stav a pripravenosť ozbrojených síl, obyvateľstva, priemyslu, dopravy, spojov už v mieri.

Aj keď v tejto oblasti bol dosiahnutý v posledných rokoch podstatný krok dopredu, je potreba vziať do úvahy, že množstvo otázok i doktrínálneho charakteru bude treba doriešiť. Je to ucelený systém teritoriálnych orgánov velenia a teritoriálnych vojsk, činnosť všetkých obranných zložiek pre riadenie ozbrojeného zápasu na území štátu, odstránenie dobývania niektorých činností s civilnou obranou, napr. v teritoriálnej radiačnej hlásnej službe atď.

To vyžaduje urýchlené koncepčné riešenie úlohy a miesta jednotlivých orgánov štátnej, hospodárskej správy a najmä vojenských orgánov, dobudovanie teritoriálneho vojenského systému, výstavbu teritoriálnych vojsk a riešenie všetkých otázok súčinnosti.

SCHEMA RIADENIA POLITICKÝCH, ŠTÁTNÝCH, HOSPODÁRSKÝCH, VOJENSKÝCH
A SPOLOČENSKÝCH ORGÁNOV ŠTÁTU

PRÍLOHA I

Reálně plánovat přesuny vojsk

Podplukovník Jiří Chalupa

Význam přesunů a jejich podíl na dosažení úspěchu v bojích a operacích je dnes všeobecně uznáván a zdůrazňován.

Na počátku ozbrojeného zápasu i v jeho průběhu budou v popředí pozornosti válečných stran stálá zařízení pro dopravu vojsk po železnici, vzduchem a po vodě. Nejdůležitější z nich se budou řadit k vyhodnoceným cílům prvního hromadného jaderného úderu. Proto dnes, daleko více než v minulosti, kdy hlavním prostředkem realizace operačních přesunů vojsk byla železnice, vyniká význam přesunů „po vlastní ose“. Polní řád je označuje jako *p o c h o d y*.

Důležitosti přesunů však neodpovídá pozornost, která se věnuje reálnosti jejich plánování. Není daleko doba, kdy v rozporu s možnostmi vojsk i výsledky na cvičeních v mírových podmínkách dominovaly názory, že vojska musí být schopna překonat v průběhu 24 hodin třista až čtyřistakilometrové vzdálenosti a to i v několika dnech za sebou.

Nový Polní řád v podobě základních norem denního pochodového výkonu uvedl do souladu požadavky velitelů a štábů s možnostmi lidí i techniky. Přesto na VŠC i v různých odborných pojednáních jsme svědky toho, že **není doceněn celý komplex objektivních a subjektivních činitelů, ovlivňujících „rozmach“ pochodů, a že požadované úkoly neodpovídají možnostem vojsk.**

Objektivní činitele je třeba spatřovat v podmínkách, za kterých je pochod realizován. Náleží k nim kvalita pochodových os, denní a roční doba, počasí a operační či taktická situace, do určité míry i technické možnosti dopravní techniky. Jde o podmínky, které musíme vzít v úvahu vždy, a které se prosazují a působí nezávisle na naší vůli.

K subjektivním činitelům počítáme především psychické a fyzické schopnosti řidičů a činnost řídicích orgánů. Jedná se o činitele proměnné, závislé na vlastnostech a situaci jednotlivců či pracovních kolektivů, které rozhodujícím způsobem ovlivňují dosažení konečného výsledku.

Psychické a fyzické schopnosti řidičů, které v této skupině jsou na prvním místě důležitosti, jsou ovlivňovány hygienickým a materiálním zabezpečením lidí, zejména mírou odpočinku a čistoty, úrovní stravování a v neposlední řadě i politickou prací s lidmi. Oproti objektivním činitelům je možno tyto podmínky účinně ovlivňovat a jsou proto proměnné.

Jiného pochodového výkonu jsou schopni např. řidiči tankového pluku A, kteří před pochodem měli dostatečný odpočinek, teplé a hodnotné jídlo i možnost osobní hygieny, než řidiči tankového pluku B, kterým se z jakéhokoliv důvodu podobné péče nedostalo. Zatímco v prvním případě je možno i vzhledem k ostatním okolnostem požadovat průměrnou maximální rychlost nočního pře-

sunu 20 km/hod., bude nezbytné plánovat rychlost nižší, protože psychický i fyzický stav řidičů pluku B takovou rychlost nedovolí.

Hlavní podmínkou reálného stanovení pochodového výkonu vojsk v určitém časovém úseku bude odpovědné splánování pochodu. To je závislé na všestranném zhodnocení situace, rozhodnutí velitele, vnitřní organizovanosti štábů a na čase, který je pro plánování k dispozici.

Výsledkem zhodnocení situace musí být především reálné určení možného maximálního pochodového výkonu vojsk v určitém časovém úseku. Tím bude zpravidla noc nebo celý „24 hodinový interval“.*)

Dále se budu zabývat analýzou možného maximálního nočního a celodenního pochodového výkonu vojsk při přesunu z jednoho prostoru rozmístění vojsk do druhého, jehož cílem je v co nejkratším čase přivést vojska do prostoru bojové činnosti v plné bojové pohotovosti. Plnou bojovou pohotovost v tomto případě jistě všichni chápeme nejen jako souhrn všech materiálních opatření, ale i jako **uchování dostatečné zálohy fyzických sil vojsk pro další činnost.**

Pracovní den řidiče musíme proto rozdělit na čas potřebný k reprodukci pracovní síly a na čas k plnění úkolu. Čas na reprodukci pracovní síly zabírá největší díl pasivní části dne a podstatně limituje délku pochodu. Při posouzení jeho významu bychom se měli opírat o empiricky zdůvodněný „kritický denní režim“, který je nutno dodržovat, má-li být řidič schopen bezpečně ovládat své vozidlo po dobu určité akce, např. jedné armádní či frontové operace apod. Takové konkrétní výzkumy však nejsou známy.

Z denní praxe vojsk, z velitelsko-štábních a taktických cvičení vyplývá, že v jednotlivých případech může být čas na reprodukci pracovní schopnosti snížen hluboko pod hygienickými zásadami požadovanou normu 7 — 8 hodin spánku a stejného dílu aktivního odpočinku. Soustavný nedostatek spánku, který způsobuje narušení dynamického stereotypu a projevuje se únavou a vyčerpaností, způsobuje však vznik různých chyb při řízení vozidla a je příčinou havárií.

Pro zkoumání tohoto problému můžeme využít výsledků výzkumů z oblasti civilního života, které byly zaměřeny na bezpečnost a hygienu práce v oblasti automobilní nákladní dopravy, a které jsou analogické s naší problematikou.

V knize doc. Dr. Eduarda Beny, Dr. Jiřího Hoskovce, Dr. Jiřího Štikara: „Psychologie a fyziologie řidiče“ (Nakladatelství dopravy a spojů 1962) jsou poučné tyto úvahy: „doba a rozvržení doby řízení má vliv na schopnosti řidiče správně, rychle a bezpečně zvládnout dopravní situaci. Všimněme si nejprve vlivu délky doby řízení na řidiče. Víme, že řízení klade zvýšené požadavky na činnost smyslových orgánů, na pohyblivost duševních procesů (především je namáhána pozornost) a na dovednost. Po několika hodinách jízdy se vyskytnou první projevy únavy, které však ještě nemusí znamenat zvýšené nehodové riziko.

Je žádoucí, aby řidiči z povolání dodržovali 8 hodinovou pracovní dobu, jak je tomu v jiných povoláních. Příležitostné překračování pracovní doby je fyzicky, psychologicky a zdravotně únosné. Předpokladem pro to je však nejméně

*) Tohoto termínu používáme proto, že homonymum „den“ zahrnuje jak období světlé části dne, tak i období dne i noci a není proto dostatečně přesné.

10 hodin odpočinitý řidič, který má jistotu, že je schopen bezpečně řídit vozidlo. Tak např. v armádě je někdy mimořádně možné, podle názorů některých zahraničních autorů, pro odpočinitého člověka až 12 — 18 hodinový pracovní den s dobou jízdy, která přesahuje i 10 hodin. Potom má ovšem následovat nejméně 10 hodinový spánek a neměla by být připuštěna žádná větší námaha a především žádné delší jízdy během příštího dne.“

Čtenář namítne, že zdůrazňování podobných požadavků a jejich aplikace na bojové podmínky není na místě, a že ve válce má být voják schopen zvýšené námahy, mimořádných činů, a že i velitel má právo tyto činy požadovat. Ano, s tím je nutno souhlasit, ale podmíněně. Chceme-li vést úspěšně útočnou operaci armády nebo frontu, tj. v trvání období 5 — 10 dnů i více, musíme řidičům, kteří budou za jízdy disponovat životy našich vojsk, poskytnout ne sice 10 hodinový, ale alespoň minimální odpočinek k obnově sil.

Kromě spánku a odpočinku před pochodem, má na dosažení maximálního pochodového výkonu svůj vliv i čas, nutný k poskytnutí odpočinku během vlastního pochodu, tj. čas na zastávky.

V naší armádě se někdy setkáváme s názory, že zastávky za přestupu, které Polní řád stanoví po každých 2 — 3 hodinách jízdy trvání 20 — 30 minut, je nutné jako „zbytečný přepych“ zrušit a využívat plně možností naší techniky. Takové názory zapomínají na omezené možnosti lidí a jsou nesprávné. Stejně nesprávný je i názor, že zastávky zahrnuje průměrný pochodový výkon.

Nutnost krátkých zastávek potvrzují poznatky „Ústavu hygieny práce a chorob z povolání“ a „Výzkumného ústavu dopravního“ v Praze. Uvádějí, že **nepřetržitě řízení vozidla bez jakékoliv zastávky je přípustné v trvání nejvýše 3 hodin!** Další řízení vozidla smí z důvodů bezpečnosti jízdy následovat nejdříve **po přestávce v trvání 15 minut a po dalších 3 hodinách jízdy po přestávce v trvání 30 minut.**

Zda „dělat či nedělat“ zastávky, by měli říci vážné slovo techničtí a týloví pracovníci. Techničtí pracovníci jako odborní vychovatelé nejlíp znají možnosti a osobní potřeby řidičů, i požadavky běžné údržby vozidel. Týloví pracovníci s časem zastávek pečlivě kalkulují při postupném doplňování, zejména PHM.

Je značný rozdíl doplnit divizi po skončení přesunu nebo doplňovat vozidla postupně při zastávkách z předsunutých zásob u rot. Doplnění PHM po ukončení pochodu je časově závislé na podmínkách odběru a ve většině případů by rozbilo nebo vůbec zlikvidovalo čas, určený na reprodukci pracovní schopnosti řidičů. Např. po 200 km přesunu je nutno doplnit vševojskový svazek 450 m³ PHM, což představuje dvojnásobek kapacity divizního skladu PHM.

Doplňování v době zastávek je nutné zejména při přesunu vojsk do vyčkávacího prostoru, kde bude naší snahou snížit čas nutné práce řidiče a celkovou dobu pobytu vojsk na minimum.

* * *

Při konkrétním posuzování významu psychických a fyzických schopností řidiče a jejich vlivu na délku pochodu jsem vyšel z předpokladu, že **k nejnutnější reprodukci těchto schopností v průběhu jednoho dne je potřeba nejméně 8 hodin** (5 hodin spánek, 1,5 hodiny jídlo, 1,5 hodiny osobní hygiena), tj. polovina času normální denní životosprávy. Část 16 hodin je na kontrolní

prohlídky vozidla před zahájením pochodu, na doplnění vozidla PHM a na každodenní udržování; kromě toho i minimální čas na bezprostřední přípravu pochodu a uspořádání dílčích proudů a čas na dojetí zádi proudů do nového prostoru. Teprve zbývající část je k dispozici pro pochod.

Při plánování taktických a operačních přesunů v průběhu jednoho dne, často i v důsledku štábní velkorysosti, nerespektujeme tyto nevylučitelné okolnosti. Jako hlavního určujícího činitele pro výpočet pochodu bereme délku noci, kterou dosud s ohledem na bezpečnost považujeme za nejvýhodnější úsek „24 hodinového intervalu“.

Cílem těchto úvah není podrobný rozbor výhod a nevýhod noci pro pochod. K tomu by bylo nutné pečlivě posoudit průzkumové možnosti potencionálního nepřítele, zejména jeho letectva. Za průměrných letových podmínek, vzhledem k technickým prostředkům leteckého průzkumu (radiolokační, radiotechnický průzkum, fotografování s použitím zábleskových pum nebo infrapaprsků, tepelné pelengátory) není překážkou leteckého průzkumu. V důsledku toho se výhody noci nijak zvlášť neodlišují od nevýhod dne.

Téměř bezpečně proti nepřátelskému vzdušnému průzkumu jsou denní i noční pochody za mlhy. Výhodu utajení však v tomto případě provází celá řada známých těžkostí, které se projeví zejména v nízkém pochodovém tempu.

Proti vžitě zásadě, že přesuny po vlastní ose lze z důvodu bezpečnosti konat pouze v noci, hovoří i další úvaha.

V průběhu operace je výhodné zasazovat čerstvé svazky v ranních nebo dopoledních hodinách. Uvědomíme-li si, že zasazení jedné divize předchází jedna až dvě hodiny času na rozčlenění nebo rozvinutí včetně krátké organizace součinnosti v prostoru zasazení, průměrně tři až čtyři hodiny času na přesun z vyčkávacího prostoru na čáru rozvinutí do praporečnických proudů, čtyři až šest hodin pobytu ve vyčkávacím prostoru, pak vcelku tento čas představuje údobí 8 — 12 hodin, tj. zpravidla délka noci před zasazením. Z této jednoduché kalkulace je zřejmé, že přesun do vyčkávacího prostoru by musel být nutně ve dne, bez ohledu na nebezpečí, které takový pochod provází. Jestliže by proběhl přesun do vyčkávacího prostoru v noci a zaujetí prostoru se ukončilo před rozedněním, pak by k zasazení došlo za 8 až 12 hodin, zpravidla před setměním. O zasazení čerstvého svazku se nebudeme ovšem rozhodovat jen podle podmínek utajeného přesunu, ale především na základě vývoje operace.

Konkrétní pochodový výkon je dán součinem čistého času pochodu a střední pochodové rychlosti.

K posouzení a vzájemnému porovnání **maximálních nočních a celodenních pochodových výkonů vojsk** sestavil jsem na základě obecných předpokladů přehledné tabulky.

Při jejich skladbě jsem vycházel z možností základní operační jednotky — divize. Tento organizační stupeň je pro dané kalkulace nejtypičtější. Pluk a prapor se budou přesunovat samostatně na velké vzdálenosti jen zřídka. Přesun vševojskové armády je vlastně souhrnem přesunů jednotlivých svazků a armádních útvarů. Po svazcích se proto kalkuluje při plánování a v průběhu operace armády i ve štábu frontu.

V příl. 1 a 2 „Tabulka maximálních nočních pochodových výkonů vojsk“ jsem využil plné délky noci. Dospěl jsem k těmto výsledkům: v polovině mě-

síce s nejdelší nocí, tj. prosince, můžeme na základě tabulkových předpokladů (délka proudu na jedné ose 120 km a hloubka sestavy v novém prostoru rozmístění 70 km uskutečnit přesun **po 2 osách**:

- při rychlosti 15 km/hod. na vzdálenost 136 km,
- při rychlosti 20 km/hod. na vzdálenost 198 km,
- při rychlosti 25 km/hod. na vzdálenost 260 km,
- při rychlosti 30 km/hod. na vzdálenost 322 km.

— **po 3 osách** délka jednoho proudu 80 km a hloubka sestavy v prostoru rozmístění 45 km):

- při rychlosti 15 km/hod. na vzdálenost 151 km,
- při rychlosti 20 km/hod. na vzdálenost 213 km,
- při rychlosti 25 km/hod. na vzdálenost 275 km,
- při rychlosti 30 km/hod. na vzdálenost 337 km.

V nejkratší červnové noci budou dosažitelné parametry diametrálně odlišné:

— **přesun po 2 osách**:

- při rychlosti 15 km/hod. na vzdálenost 42 km,
- při rychlosti 20 km/hod. na vzdálenost 73 km,
- při rychlosti 25 km/hod. na vzdálenost 104 km,
- při rychlosti 30 km/hod. na vzdálenost 135 km.

— **přesun po 3 osách**:

- při rychlosti 15 km/hod. na vzdálenost 57 km,
- při rychlosti 20 km/hod. na vzdálenost 88 km,
- při rychlosti 25 km/hod. na vzdálenost 119 km,
- při rychlosti 30 km/hod. na vzdálenost 150 km.

Z rozboru tabulek nočních přesunů vyplývají tyto závěry:

1. Nejnižší pochodová rychlost pro pochod smíšených a tankových proudů 15 km/hod. nedovoluje ani v nejdelší noci dosáhnout polním řádem požadovaných 200 — 250 km celodenního pochodového výkonu. To umožňuje rychlost 20 km/hod., kdy se divize po dvou osách může přesunout na vzdálenost 198 km a po třech osách na 213 km.

2. Trvat kategoricky pouze na nočních přesunech je neodůvodněné. V převážné části roku, vzhledem k poměrně krátkosti noci, by se narušil plynulý přísun druhých sledů a záloh na frontu. To by ve svém důsledku mohlo vést i ke zhroucení operace.

3. Problém podstatně neřeší ani zvýšení počtu os. V našem případě přechod z dvou os na tři umožňuje prodloužení pochodového výkonu pouze o 15 km.

Zdůvodnění: Při přesunu po třech osách zkrátí se délka jednoho proudu na ose ze 120 km na 80 km a hloubka sestavy v novém prostoru rozmístění ze 70 km na 45 km. V důsledku toho se zvětší délka přesunu za jakékoli rychlosti i v kterýkoliv roční čas o takovou vzdálenost, která je dána vzájemným porovnáním rozdílů délek pochodových proudů za pochodu i po dojetí.

Tento vztah lze vyjádřit jednoduchým vzorcem:

$$x = d - d' \quad (d = M - n, d' = m' - n')$$

x = skutečná vzdálenost, o kterou se může zvětšit délka přesunu použitím další osy,

d, d' = rozdíl mezi délkou pochodového proudu a hloubkou sestavy v novém prostoru rozmístění,

m = délka pochodového proudu na jedné ose, pochoduje-li divize po 2 osách.

m' = totéž po 3 osách,

n = hloubka sestavy divize v prostoru rozmístění, budou-li vojska rozmístěna podél dvou průběžných os,

n' = totéž podél třech průběžných os.

V příl. 1 a 2 jsem uvedl možné pochodové výkony vojsk za předpokladu využití plné délky noci, respektivě temné části dne. Vyplývá z nich, že v měsících s kratší nocí bude nezbytné uskutečnit daleké přesuny vojsk částečně i za denního světla.

Na druhé straně, využitím plné délky noci v lednu, listopadu a prosinci se nebude dostávat ani kritické míry času na odpočinek řidičů, kterého je třeba k reprodukci jejich pracovních sil pro příští den.

Opakování takového režimu v průběhu několika dní je vzhledem k další exploataci řidičů nemyslitelné. Řešení je proto v nutném kompromisu, kterým je jednotka snahy o co nejdelší celodenní pochodový výkon (především v noci) a nutné respektování možností lidí.

S přihlédnutím k tomu jsem sestavil „tabulku maximálních celodenních pochodových výkonů vojsk“ (příl. 3). Obsahuje maximální možnosti vojsk při pochodu za předpokladu, že při dodržení času na nutná a nevyhnutelná opatření za bílého dne (spánek, osobní hygiena, jídlo, každodenní ošetřování, doplňování a kontrolní prohlídka vozidla) se všechen zbývající čas 24 hodinového intervalu věnuje pochodu.

Z tabulky je patrné, že za předpokladů, s kterými jsem kalkuloval v příloze 1, lze dosáhnout při pochodu svazku těchto pochodových výkonů:

— pochod po 2 osách:

červen (maximální pochodový výkon):

smíšené a tankové proudy 128 — 200 km

automobilní proudy 233 — 305 km

leden, únor, září, říjen, listopad, prosinec (minimální výkony):

smíšené a tankové proudy 108 — 160 km

automobilní proudy 213 — 265 km

— pochod po 3 osách:

maximální výkon:

smíšené a tankové proudy 143 — 215 km

automobilní proudy 248 — 320 km

minimální výkon:

smíšené a tankové proudy 123 — 175 km

automobilní proudy 228 — 280 km

Srovnáme-li tyto výsledky s výsledky v příl. 1 a 2 zjistíme, že jsme v některých měsících **v důsledku poskytnutí 8 hodin času na reprodukci práce schopnosti lidí došli k výsledkům pesimističtějším**. Dosahujeme spodní hranice požadovaného celodenního výkonu 200 km vlastně jen v červnu, kdy se značná část pochodu v důsledku nejkratší noci realizuje ve dne při vyšších pochodových rychlostech. Ve většině roku při systému celodenního pochodu s dodržením potřebného minimálního odpočinku dosáhneme ve srovnání s nočními pochody vyšších výkonů.

Z rozboru tabulky celodenních pochodových výkonů vyplývají tyto závěry:

1. 200 — 250 km výkon představuje pro řidiče značné vypětí. Při odpovídajícím stavu cest jej lze uskutečnit v kterýkoli den v roce — ovšem na úkor minimálního odpočinku, kterého je potřeba pro další bezpečné ovládání vozidla. Opakování náročného pochodu během několika dnů za sebou zvyšuje nebezpečí havárií a ohrožuje splnění úkolů.

2. K podstatnému zlepšení může dojít schopností dosáhnout vyšších pochodových rychlostí a zkrácením doby ke každodennímu ošetřování a doplňování vozidel. To závisí na výcviku vojsk, technickém vývoji přepravní techniky a na organizaci zásobování PHM.

3. Radikální zlepšení by přinesla zastupitelnost každého řidiče. Toto opatření by pomohlo významně snížit čas na odpočinek „v klidu“ a doba jízdy by se tím značně prodloužila.

4. Zachování schopnosti řidiče k jízdě v průběhu delšího časového úseku by měla být věnována větší pozornost. Vojensko-vědecký výzkum při VŠC a na taktických cvičeních by se měl zaměřit na zjištění „kritické míry odpočinku“ k zabezpečení požadavků operace. Získané závěry by posloužily výzkumům všech druhů vojsk v oblasti taktiky a operačního umění.

Z uvedené analýzy také vyplývá, že dnes již **není zdůvodněné dělení pochodů na normální a úsilné**.

* * *

V dalším připomenou některé okolnosti, které se zpravidla přehlížejí, ale ve svých důsledcích způsobují nedodržení časového plánu.

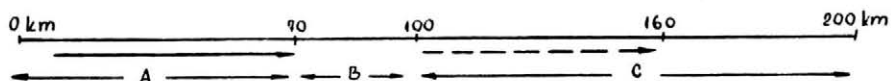
Především jde o správné **určení úseků, které dovolují různou pochodovou rychlost** a o vymezení vzdálenosti, odkud kam přesun plánovat.

Na pochodové ose nebude většinou jednotná kvalita povrchu cest k dosažení stejné průměrné rychlosti.

Vyskytnou se úseky, kde v důsledku nižší kvality vozovky bude nutné změnit pochodovou rychlost. Při kalkulacích se ale zanedbává, že prodloužení času pochodu není dáno jen délkou tohoto pomalejšího úseku, ale i délkou pochodového proudu.

Příklad:

Po ose 200 km dlouhé se má přesunout smíšený proud dlouhý 60 km. Úseky A a C dovolují průměrnou pochodovou rychlost 25 km/hod., úsek B pouze 15 km/hod.

Vzhledem k tomu, že pochodový proud nelze při přechodu na nižší rychlost vzhledem k bezpečnostním vzdálenostem stlačovat, a při přechodu na vyšší rychlost roztahovat, je v našem případě nutné kalkulovat s rychlostí 15 km/hod. od 70 do 160 km!

Pro **určení cílového bodu** se v plánech uvádí jen část projetí jednotlivých proudů rozchodištěm, které je společné všem proudům na ose. V prostoru rozchodiště může však být rozmístěna po skončení pochodu jen záď posledního proudu. Čela vojsk budou desítky km vpředu; to v závislosti na délce představuje čas i několika hodin pochodu. Osvědčuje se proto plánovat rozchodiště každému útvaru zvlášť, i s časem zaujetí nového prostoru. Splánování pochodu do společného rozchodiště s připočtením orientačních časových norem na zaujetí nového prostoru by z důvodů zjevné nepřesnosti nemělo mít místo v praxi operačních oddělení.

Významné a často nedocenené je **vyvedení vojsk na osy**. Rozložení vojsk v prostoru rozmístění nebude nikdy tak ideální, aby zbavovalo štáb divize starosti o organizované a plynulé řazení proudů a jejich projetí VM divize v plánovaných časových intervalech.

Nezbytnou součástí přesunové dokumentace je proto „Plán vyvedení“. Technický způsob jeho zpracování jsem uvedl ve Vojenské mysli 1/1962 str. 52. Zdůrazňuji jen, že plánovaná rychlost vyvedení proudu z pomocných VM na hlavní VM na pochodové ose musí být stejná, jako průměrná pochodová rychlost na počátku pochodu. Je dosti vžitý názor, že rychlost vyvedení má být menší, dokonce poloviční než rychlost přesunu. Nesprávnost takového názoru dokazuje příklad:

— výchozím místem divize má projít proud dlouhý 20 km. Plánovaná průměrná rychlost je 20 km/hod. Záď proto musí projít VM za 1 hod. Bude-li se však plánovat rychlost vyvedení nižší, například 15 km/hod., projde záď s 20 minutovým zpožděním.

Nižší rychlost v tomto případě může být jen při řazení dílčích proudů do pomocných VM uvnitř prostoru rozmístění; to je záležitostí každého velitele pluku nebo samostatného oddílu. Rychlost vyvedení z pomocných bodů, jehož cílem je sestavení divizních proudů, musí již odpovídat rychlosti pochodu.

Nakonec několik slov k **technice zastávek**. Řada příslušníků štábů zastává názor, že čas na zastávky je obsažen v průměrné rychlosti a proto jej není třeba zvlášť uvádět v plánu přesunu. Tento názor má své opodstatnění pouze v tom případě, kdy se přesunuje samostatně malá jednotka a kdy velitel disponuje svým časem bez ohledu na další jedoucí proudy.

Přesunuje-li se však jednotka v sestavě divizního proudu, je tento způsob zastávek neuskutečnitelný. Rozhodne-li se totiž některý z velitelů dílčích proudů k zastávce, zatarasí komunikaci další jednotce. **Ve velkých proudech se proto nařizuje zastávka v celém proudu najednou**, se zachováním nařízených mezer mezi prapory. Čas, který se stanoví v astronomickém údaji pro zastávku celého proudu je nejlépe volit v okamžiku dosažení regulačních čar čelem proudu. Prvá zastávka po jedné hodině jízdy, která připomínala zastávku k upravení výstroje pěšáka po zahájení pochodu, se ruší.

Často se namítá, i ve snaze dokázat neúčelnost zastávek, že při první zastávce zastavíme proud v situaci, kdy záď ještě neprošla VM. To ovšem při vzdálenosti 1. RC (např. 60 km) a délce pochodového proudu bude téměř pra-

TABULKA MAXIMÁLNÍCH NOČNÍCH POCHODOVÝCH VÝKONŮ VOJSK

(při kalkulaci se vychází z předpokladu pochodu td nebo msd po 2 osách, délka jednoho proudu na ose je 120 km)

Měsíc	Západ slunce	Východ slunce	Čas pro pochod	Čas na vyvedení proudu na osy	Malé zastávky a 30 minut za každé 3 hodiny	Efektivní čas pro přesun	Čas na dojetí zádi proudu	Efektivní pochodo- vý výkon				Využití denního času k zahájení dalšího nočního pochodu								
								15 km za hod.	20 km za hod.	25 km za hod.	30 km za hod.	doba zahájení nového pochodu	k dispozici hodin	nezbytná činnost v prostoru denního odpočinku						
														doplň- ní PHM		technická údržba		reprodukce pracovní síly		
														úplné	částečné	po ukon- čení	před zahá- jením	jídlo	osobní hygiena	odpočinek a spánek
1	2	3	4	5	6	7	8	9				10	11	12	13	14	15	16	17	18
leden	16,25	7,53	14 : 28	0 : 30	2 : 00	11 : 58	2 : 30	130	190	250	310	17,05	9 : 32	do 2 : 30 hodin	1 : 00 hodina	- auta a OT 1 : 30 – 2 : 00 hodiny - tanky 2 : 30 – 3 : 00 hodiny (Zákl-4-3 každodenní ošetřování)	kontrolní prohlídka do 30' (Zákl-4-3)	1 : 30 hodina	1 : 30 hodina	3 : 30
únor	17,17	7,13	12 : 56		1 : 30	10 : 56	2 : 30	114	169	223	278	17,47	11 : 04							5 : 04
březen	18,05	6,14	11 : 09		1 : 00	9 : 39	1 : 1	95	143	191	240	18,35	12 : 51							6 : 51
duben	18,54	5,08	9 : 14		0 : 30	8 : 14	2 : 00	74	115	156	197	19,24	14 : 46							8 : 46
květen	19,39	4,14	7 : 35		1	7 : 05	3 : 30	56	92	127	162	20,09	16 : 25							10 : 25
červen	20,11	3,50	6 : 39		1	6 : 09	3 : 30	42	73	104	135	20,41	17 : 21							11 : 21
červenec	20,04	4,07	7 : 03		1	6 : 33	2 : 00	48	81	114	147	20,34	16 : 57							10 : 57
srpen	19,19	4,49	8 : 30		0 : 30	7 : 30	2 : 00	63	100	137	175	19,49	15 : 30							9 : 30
září	18,14	5,36	10 : 22		1 : 00	8 : 52	2 : 00	83	127	172	216	18,44	13 : 38							7 : 38
říjen	17,09	6,22	12 : 13		1 : 00	10 : 43	2 : 00	111	165	218	272	17,39	11 : 47							5 : 47
listopad	16,16	7,13	13 : 57		1 : 30	11 : 57	2 : 00	129	189	249	309	16,36	10 : 03							4 : 03
prosinec	15,58	7,52	14 : 54		2 : 00	12 : 24	2 : 00	136	198	260	322	16,28	9 : 06							3 : 06

Poznámky:

- sloupec 2, 3 = údaje platí vždy k 15. v měsíci,
- sloupec 4 = zahájení pochodu 30 minut po západu slunce, ukončení 30 minut před rozedněním,
- sloupec 5 = počítán průměrný čas vyvedení čelních proudu na výchozí místa pochodo- vých os,
- sloupec 6 = Vševojsk-1-1 čl. 146, malé zastávky se určují v trvání 20-30' po každých 2-3 hodinách pochodu; pro větší přehlednost kalkulovány zastávky a 30' pro každé třetí hodině. V V., VI. a VII. zastávky pro krátkost pochodu nekalkulovány. V IV., a VIII. pouze 1 malá zastávka,

- sloupec 7 = efektivní čas pro přesun je čas od zahájení přesunu prv- ním a ukončení posledním vo- zidlem,
- sloupec 8 = čas na dojetí zádi proudu do nového prostoru rozmístění; tento časový údaj je schematizován na základě těchto údajů:
- hloubka sestavy v novém prostoru rozmístění vojsk je 70 km (prapore rozmístěny po rotách podél os na hloubku kolem 1 km, vzdálenosti mezi nimi zkráceny na 3 km),
- délka proudu na jedné ose je 120 km (použit příklad: 17 proudu v hodnotě prapore o délce 2-3 km + 16 mezer a 5 km),
- v době, kdy čelo proudu dosáhne

- stanoveného prostoru, musí záď proudu ještě ujet rozdíl mezi hloubkou sestavy v novém prostoru a délkou proudu na ose tj. 50 km,
- sloupec 9 = vysvětlení konečné kalkulace pře- hledně znázorněno v příloze 4,
- sloupec 13 = za předpokladu, že bylo provedeno postupně doplnění za zastávky,
- sloupec 12, 13, 14, 15 = doplňování PHM a technickou údržbu lze využitím členů osádek tanků a vozidel časově sloučit,
- sloupec 18 = vyjadřuje čas spánku nejvíce exponovaných fidičů - fidičů tanků. U fidičů OT a automobilů lze vzhledem k nižší normě na údržbu vozidla kalkulovat o 1 hodinu delší spánek.

TABULKA MAXIMÁLNÍCH NOČNÍCH POCHODOVÝCH VÝKONŮ VOJSK

 (při kalkulaci se vychází z předpokladu pochodu td nebo msd po 3 osách,
 délka jednoho proudu na ose je 80 km)

Měsíc	Čas na dojetí zádi proudu	Efektivní pochodový výkon			
		15 km hod.	20 km hod.	25 km hod.	30 km hod.
1	8	9			
leden	2:20—1:45 1:24—1:10 smíšené a tankové proudy automobilní proudy	145	205	265	325
únor		129	184	238	293
březen		110	158	206	255
duben		89	130	171	212
květen		71	107	142	177
červen		57	88	119	150
červenec		63	96	129	162
srpen		78	115	152	190
září		98	142	187	231
říjen		126	180	233	287
listopad		144	204	264	324
prosinec		151	213	275	337

Poznámka:

- údaje ve sloupcích 2—7 a 11—18 jsou shodné s přílohou 1,
- sloupec 8 = délka proudu na jedné ose je 80 km (11—12 proudů o délce 2—3 km + 10—11 mezer à 5 km),

hloubka sestavy v novém prostoru rozmístění vojsk je 45 km (11—12 proudů à 1 km + 3 km mezery mezi prapory)

TABULKA MAXIMÁLNÍCH CELODENNÍCH POCHODOVÝCH VÝKONŮ VOJSK

Nutná opatření ovlivňující délku pochodu					Čas na reprodukci a údržbu celkem	Vyvezení na V M	Celkem	Měsíc	Délka dne	Délka noci	Zastávky	Efektivní čas pro přesun	Z toho		Čas na dojetí zádí proudu do nového prostoru	Pochodový výkon při 2 osách (v km)		Čas na dojetí zádí proudu do nového prostoru *	Pochodový výkon při 3 osách (v km)	
čas na reprodukci			technická údržba										smíšené a tankové proudy od—do	automobilní proudy od—do		smíšené a tankové proudy od—do	automobilní proudy od—do			
spánek	osobní hygiena	jídlo	každodenní ošetřování	kontrolní prohlídka																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
5 : 00	1 : 30	1 : 30	auta a OT 1 : 30—2 : 00 hodiny tanky 2 : 30—3 : 00 hodiny (každodenní ošetřování Zák-4-3)	0 : 30	11 : 30	0 : 30	12 : 00	leden	9 : 32	14 : 28			—	10 : 30	smíšené a tankové proudy automobilní proudy 3 : 20 — 2 : 30 2 : 00 — 1 : 40	108—160	213—265	smíšené a tankové proudy automobilní proudy 2 : 20 — 1 : 45 1 : 24 — 1 : 10	123—175	228—280
								únor	11 : 04	12 : 56			—	10 : 30		108—160	213—265		123—175	228—280
								březen	12 : 51	11 : 09			1 : 00	9 : 30		112—170	217—275		127—185	232—290
								duben	14 : 46	9 : 14			1 : 30	9 : 00		115—175	220—280		130—190	235—295
								květen	16 : 25	7 : 35			3 : 00	7 : 30		122—190	227—295		137—205	242—310
								červen	17 : 21	6 : 39	1 : 30	10 : 30	4 : 00	6 : 30		128—200	233—305		143—215	248—320
								červenec	16 : 57	7 : 03			3 : 30	7 : 00		125—195	230—300		140—210	245—315
								srpen	15 : 30	8 : 30			2 : 00	8 : 30		117—180	222—285		132—195	237—300
								září	13 : 38	10 : 22			—	10 : 30		108—160	213—265		123—175	228—280
								říjen	11 : 47	12 : 13			—	10 : 30		108—160	213—265		123—175	228—280
								listopad	10 : 03	13 : 57			—	10 : 30		108—160	213—265		123—175	228—280
								prosinec	9 : 06	14 : 54			—	10 : 30		108—160	213—265		123—175	228—280

Poznámky:

— sloupec 10 = denní čas počítán 30 minut před východem slunce až 30 minut po západu slunce,

— sloupec 14 = při propočítávání efektivního pochodového výkonu nepůsobí přechod z denní na noční rychlost a naopak žádnou komplikaci, ponevadž přechod na novou průměrnou pochodovou rychlost se musí uskutečnit v určený astronomický čas v celém proudu naráz;

$$\text{— sloupec } \frac{17, 18}{20, 21} = S = (v_n - k_n) \cdot t_n + (v_d \cdot t_d)$$

S = efektivní pochodový výkon,

v_n = noční efektivní čas pro přesun,

k_n = čas potřebný k dojetí zádí proudu do nového prostoru rozmístění

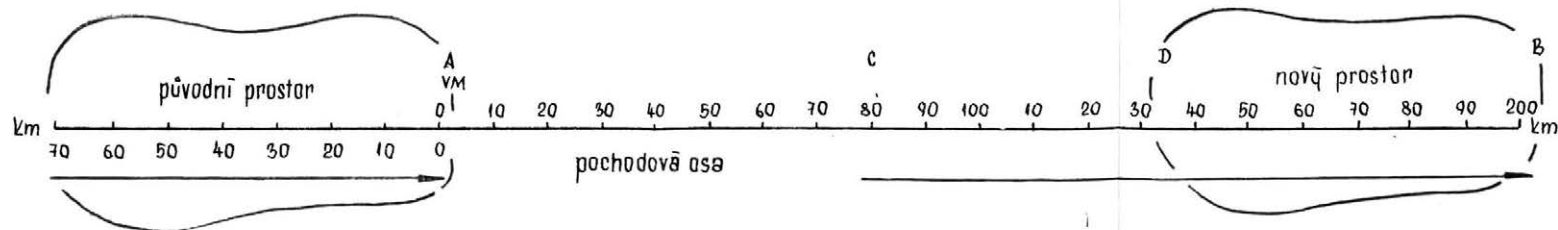
t_n = rychlost pochodu v km/hod v noci,

v_d = denní efektivní čas pro přesun,

t_d = rychlost pochodu v km/hod. ve dne

— sloupec 17, 18 = pro přesun ve dne plánovaná rychlost pro smíšené a tankové proudy 20—30 km/hod., automobilní proudy 30—40 km/hod; v noci 15—20 km/hod, a 25—30 km/hod.

— sloupec 16, 19 = čas na dojetí proudu v nočních pochodových normách. Odůvodnění: jsme-li vzhledem ke krátkosti noci nuceni uskutečnit část pochodu již ve dne, je výhodnější ve dne přesun zahájit a ukončit před rozvedněním.

- 1) 15. leden - západ slunce 16, 25
svítání 9, 53
délka dne 8, 32
délka noci 16, 28

- 2) přesun bude zahájen 30 minut
po západu slunce a ukončen 30
minut před svítáním: čas pro
pochod = 14 : 28 hodin

- 3) 14 : 28 = čas pro pochod
- 1 : 30 = 3x malá zastávka
- 0 : 30 = čas na vyvedení
čela proudu do VM
12 : 28 = skutečný čas pro
přesun

- 4) efektivní čas pro přesun vyjadřuje dobu
od projetí čela proudu bodem A do bodu B,
t.j. 200 km + dobu, kterou navíc potřebuje
zad' proudu na dojetí z bodu C do bodu D,
t.j. 50 km

- 5) efektivní pochodový výkon: $S = (v - k) \cdot t$

S = vzdálenost, na kterou se může přesunout čelo proudu (efektivní pochodový výkon);

v = efektivní čas pro přesun;

k = čas potřebný na dojetí zádi proudu do nového prostoru (rozdíl mezi délkou proudu a hloubkou sestavy
v novém prostoru);

t = rychlost pochodu v km za hodinu

vidlem. Přitom se však zapomíná, že 2 — 3 hodiny je již na pochodu jak čelo, tak i záď, třebaže před výchozím místem. Únava řidičů vpředu i vzadu je stejná.

Při nočních ani celodenních přesunech se v praxi našich vojsk nesetkáváme s velkými 2 — 4 hodinovými zastávkami. Je to správné, protože velká zastávka je vlastně denní odpočinek nebo čas, který se poskytuje vojskům před zasažením ve vyčkávacím prostoru.

* * *

V článku jsem chtěl ukázat složitost plánování přesunů na velké vzdálenosti a přispět k odstranění takového plánování, které vychází jen z obecných norem řádu, bez důkladného zvážení zvláštností dne i noci, složení proudů, stavu cest a zejména fyzické a duševní dispozice lidí.

Ve snaze zajistit bezpečnost vojsk nelze jednostranně zdůrazňovat význam nočních přesunů. Na základě propočtů jsem dokázal, že při důsledných nočních přesunech by probíhal přesun druhých sledů a záloh v letních měsících dokonce pomaleji, než je předpokládané tempo operací.

Plánování přesunů je složitý proces, který vyžaduje promyšlenou metodiku práce operačních štábů a zahrnuje celou řadu dalších opatření, o kterých jsem se zmínil. Dalšímu rozvíjení názorů by jistě přispělo vyjádření a rozpracování názorů z oblasti zejména technického zabezpečení a z oblasti zásobování pohonnými hmotami.

PŘÍPRAVA VELITELŮ A ŠTÁBŮ

Podplukovník Karel Pezl, podplukovník Ladislav Jaček

Příprava velitelů a štábů stává se stále důležitějším prvkem v celém systému zvyšování bojové pohotovosti naší armády.

Její význam se rozšiřuje nejen obsahově, ale v tomto roce i co do počtu štábů, zejména operačních stupňů.

Charakter soudobé operace vyžaduje podstatně větších a i častějších zásahů do řízení bojové činnosti vojsk. Tato skutečnost se musí plně odrazit ve vlastní přípravě funkcionářů, která musí být ve svém výsledku efektivnější, prakticky zaměřená na polní potřeby velitelů a štábů, vycházející ze znalosti teorie a dostatečně vzájemně sladěná v bojových kolektivech štábů.

Proto jejím cílem bude **hluboce si osvojit teorii i praxi** v jejich dialektické jednotě a vzájemné podmíněnosti.

Na **metody** přípravy nelze se dívat jako na neměnné. Tyto se budou měnit i v závislosti na rozvoji nových bojových prostředků, technickém vybavení vojsk a štábů, i na základě potřeb zaváděných prvků a procesů mechanizace a automatizace.

V dnešních podmínkách mají nejdůležitější význam **aktivní formy**, jako jsou štábní nácviky, válečné hry, velitelsko-štábní cvičení a letučky. Tyto umožňují v krátkých lhůtách získat neefektivnější výsledky, rozvíjejí tvůrčí myšlení, učí aplikaci řádů na nevýhodnějších poučných příkladech, vedou k logickému myšlení, zvyšují úlohu analýzy v činnosti velitelů.

Proto zejména jím v příštím roce budeme věnovat maximální pozornost a využijeme plně jejich dynamických forem k **rozvoji osobních vlastností velitelů**, k vytváření výraznějšího velitelského profilu našich důstojníků.

Je přirozené, že obsahová stránka se nepodřizuje formě. Naopak, musíme vzhledem k úkolům volit postupně a metodicky nejúčelnější a nejvhodnější formy. Přitom chceme přípravu velitelů a štábů zbavit opakující se šedi. Nebylo by správné upadnout do stereotypu jak obsahového, tak formálního, který by prakticky záporně působil na rozvoj tvůrčího myšlení.

V letošním roce vychází rozkaz MNO pro operační, bojovou a politickou přípravu na delší, předem časově neomezené období.

Toto rozhodnutí odráží plně ujasněnost v oblasti vojenské doktríny, v její konkretizaci na oblast úkolů plněných veliteli a štáby v operaci a boji. Na druhé straně bude nutné naučit se s tímto dokumentem pracovat, protože úkoly zde vytyčené jsou dlouhodobějšího charakteru, plně nelze všechny vtěsnat do obsahu roku, nelze všechny úkoly chtít splnit ihned. To by vedlo k povrchnosti v práci, sklouzli bychom z potřeby jít do hloubky, po kvalitě a obsahu na platformu průběžného „lehtání“ problémů. Domníváme se proto, že je nutné při rozpracování těchto úkolů ve všech štábech vycházet **diferencovaně**, což RMNO plně umožňuje. Diferencovanost vidíme:

— ve specifické každého štábu, v jeho úloze a místě v našich ozbrojených silách;

— ve stupni dosavadní připravenosti každého štábu, ve zvládnutí a procvičené tematice; domníváme se, že diferenciací musí výrazněji odrazit kádrové změny ve složení štábů. To se bude především týkat teritoriálních štábů, kde obsah i metody přípravy musí plně odstranit jejich zvláštnosti.

Hlavní problém, který je společný pro všechny, je zvládnutí střetných sražení, a to především v počátečním období války. Při rozpracování tohoto úkolu ve štábech je nutné hlouběji zvládnout doktrinální zásady a jejich specifiku v našich podmínkách. Do popředí vystupují zejména takové prvky, jako je

— **centralizace velení**, postupné a rychlé přejímání řízení bojové činnosti jednotlivými stupni po zahájení bojové činnosti s překvapením;

— **uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti při prvním hromadném úderu protivníka;**

— vhodné **využití mírového uskupení vojsk** pro pohraniční střetné boje;

— řízení činnosti **raketových útvarů** a jejich technické zabezpečení ve zvláštnostech tohoto období;

— rozhodné a operativní **použití letectva** k účasti na rozbití jaderného systému nepřitele;

— organizace včasného **získání hodnověrných zpráv** jako podkladů pro jaderné údery a vhodný manévr sil;

— **manévr silami**, a to jak zasazování druhých sledů, zejména tankových svazků z hloubky, tak i osvojit si složitější **manévr podél fronty;**

— organizace a zabezpečení **širokého použití výsadků** různých druhů v aktivní bojové činnosti.

V popředí pozornosti však musí stát praktická činnost velitelů a štábů v dovedení rozhodnutí velitelů do vojsk a v operativní kontrole jeho plnění.

U teritoriálních štábů všech stupňů půjde o studium problematiky

— **protivzdušné obrany státu**, zvláště při odrážení prvního hromadného úderu nepřitele a zabezpečení včasné pohotovosti systému PVOS po dokončeném manévru;

— **řízení mobilizace** v složitých podmínkách trvalého ničení a účinků ZHN na celou hloubku státu;

— zvláštnosti **ochrany teritoria** proti účinkům zbraní hromadného ničení;

— **likvidace výsadků** různého typu omezenými a součinnostními silami;

— **organizace přesunu dalších sil** na území teritoria a jejich všestranné zabezpečení.

Na všech stupních, k hlubšímu a účelnějšímu řešení, je třeba vytvářet a rozehrávat **týl** tak, aby jeho kritický stav, nerovnoměrnost spotřeby a tím i nestejný pokles zásob, vytvořil potřebu přihlížet k němu při přejímání vševojskových rozhodnutí velitelů, ale i aby nutil štáb týlu k diferencovanému řešení zejména materiálního a zdravotnického zabezpečení, k pružnému manévru. zásob a mimořádným zásahům k obnově pravidelnosti týlu.

Trvale při tom pokračovat v praktické aplikaci prvků **racionalizace a mechanizace** do procesu velení a práce štábů. Musíme reálně vidět, že současná

etapa rozvoje automatizace nepřekročí stupeň štábů armád a svazů, ale že pro její efektivní využití je nutno vytvořit přípravou funkcionářů postupně vhodné podmínky.

Několik slov k formám

Hlavní formou a metodou zvyšování osobní připravenosti každého velitele a příslušníka štábu zůstává **samostatné studium**.

Jeho intenzita a úroveň přímo vytváří základy pro **individuální připravenost** každého z nás řešit úkoly vyplývající z **funkčních povinností**.

Význam systematického studia nových předpisů, zásad, studium zkušeností, **narůstá přímo se zastávanou funkcí**.

Dosud bylo studium k zvládnutí nových řádů zaměřeno na taktický stupeň, v tomto roce, a to vyplývá z nově vydaných operačních předpisů, bude přesunuto na stupeň armády, okruhu a MNO. Tím závažněji musíme posuzovat současný stav, kdy o samotném studiu se **více diskutuje** než se studuje, přesto, že rozsah všeobecných a specializovaných znalostí pro funkcionáře trvale roste. Domníváme se, že příčinou, proč se nestuduje, nejsou nereálně stavěné úkoly pro samostatné studium, ale spíše navyklý stereotyp řešení praktických denních úkolů.

Jsmě toho názoru, že pro zvrát v tomto směru je třeba získat lidi; že je to i **politický úkol** vedoucích pracovníků štábů ukázat na nezbytnost této rozhodující formy při zvyšování celkové úrovně štábů.

Bude také správné, aby se **aktivněji tvořily plány** studia, nejen aby byly diktovány starším náčelníkem, ale aby každý **individuálně navrhoval zejména časově i v rozsahu způsob jejich plnění**. Rozhodně více je musíme přimknout ke skutečné, ale i perspektivní potřebě jednotlivce, zejména proto, že v tomto roce vydáváme další závažné řády a předpisy;

— pro organizace a vedení operací a bojové činnosti pozemních vojsk, letectva a PVOS;

— předpis pro polní službu štábů (návrh);

— předpis pro plánování a použití výsadků;

— směrnice pro operační týl.

Při velitelských shromážděních a zaměstnáních bude nutné dosáhnout na příslušných stupních **správné proporce mezi** operační a taktickou přípravou a ostatními druhy příprav. Na stupni okruhů a armád by se měla operační a taktická příprava podílet asi 2/3 na programu, na stupni svazku asi 50 %.

Zaostává nám i organizace **odborného školení**, které dnes již nelze vidět jen v klasických formách týlové přípravy nebo přípravy druhů vojsk, ale i v odborné přípravě v jednotlivých směrech — operačním, zpravodajském, technickém apod.

Velitelská shromáždění jsou základním prvkem ve stavbě přípravy velitelů a štábů příslušného roku, neboť na nich školíme hlavní funkcionáře, jejichž povinností je přenést všechny nové myšlenky svým štábům a celý rok je podle nich cvičit. Proto obsah shromáždění musí přísně vycházet z úkolů stanovených RMNO, upřesněných organizačními směrnici na daný rok.

Na druhé straně musí respektovat zvláštnost úkolů ve válce. Zásadně je třeba odmítnout snahy spojit velitelské shromáždění s dalšími druhy příprav, např. s velitelským zaměstnáním vlastního štábu.

Důležité je **rozdělení účastníků do skupin**, která je v kompetenci každého řídicího shromáždění. Jde o to, aby nebyla snižována účinnost výuky tím, že ve skupině budou účastníci vynikající s těmi, kteří nemají ani potřebné vzdělání ani praktické zkušenosti. Bude-li tato zásada respektována, zvýší se úroveň shromáždění jako celku a každý účastník si skutečně rozšíří své znalosti.

Velitelské shromáždění — jako každé jiné opatření v přípravě — je nutné vyhodnocovat. Ovšem máme na zřeteli, že ono **je jednou z výrazných forem, při nichž účastníky učíme**, a to i aktivními formami, jako jsou semináře nebo skupinová cvičení. Proto k práci jeho účastníků je sice přihlíženo při hodnocení teoretických znalostí, aktivity, velitelské mluvy, rychlosti a zdůvodněnosti řešení, ovšem základem pro hodnocení operační a taktické přípravy jsou cvičení všeho druhu.

Formy školení nejsou samoúčelné a musí plně odpovídat vytyčeným cílům. Bude správné, aby zaměstnání — jako velitelské shromáždění a velitelské zaměstnání — byla výrazně školou, aby **učila novému, prohlubovala znalosti, učila logickému myšlení, zvyšovala velitelské myšlenkové návyky**. Převážně nám jde o to, aby účastník školení byl **plně zařazen v procesu výuky**, aby se tato stala pro něho **obsahovým i metodickým návykem** při upevňování, nebo získávání operačních nebo taktických poznatků.

Tomu jistě bude plně i odpovídat **zvýšená pozornost aktivním formám výuky**, které přinášejí větší výsledný efekt. Výrazným metodickým nedostatkem dosud bylo, že obsah a formy školení se plně **přenášely ze stupně MNO až do svazků**, že tomu odpovídaly i relace v podílu přednášek, skupinových zaměstnání i přezkoušení. **Málo diferencovaně** jsme přistoupili k tomu, že jsou výrazné rozdíly mezi těmito stupni nejen **co do rozsahu studované problematiky**, ale i **co do úrovně připravenosti** kádrů, kterou je nutné při vytyčování cílů a volbě forem plně respektovat.

Přitom se ukazuje jako účelné **spojoval různé formy přípravy štábů s podřízenými**, jako např. štábní nácvik armády s VŠC svazku, prověrky bojové připravenosti s VŠC apod.

Se zvyšováním požadavků na štáby **v oblasti praktického velení** a součinnosti vystupuje do popředí především aktivní forma přípravy štábů — **štábní nácvik**. Zejména na operačních stupních, kde se zvýrazňuje potřeba sladění práce uvnitř početnějších oddělení, zůstane i nadále **jedna z forem** štábního nácviku **příprava v oddělení**, jako nižší stupeň pro sladění a individuální zvládnutí zejména úkolů spojených s rychlým zpracováním podkladů pro rozhodnutí, zpracováním potřebné dokumentace, přípravou v zastupitelnosti. Tyto nácviky podle centrálního plánu štábu připravuje a řídí náčelník oddělení s plným přihlídnutím na individuální stav znalostí a připravenosti jednotlivců.

Do této formy patří i **štábní nácvik ucelených prvků štábu, nebo skupin odborného zaměření**, jako je např. štábní nácvik týlu, příprava PVS, příprava funkcionářů podílejících se na plánování ZHN, ochraně, přesunech, výsadech apod.

Tyto formy mají své místo především v počátku roku, po kádrových a organizačních změnách, nebo po vydání nových řádů, směrnic k doclení jednotného názoru ve štábu o způsobu řešení dílčích problémů.

Tato forma bude zpravidla typická pro štáb frontu, armády, okruhu i dílčím způsobem svazků. Nebude však u pluku.

Vyšší formou je „**komplexní štábní nácvik**“ (i když tento termín Sm-oper-2 neuvádí, přesto se vžil a vystihuje obsah činnosti), kdy již připravená oddělení se vzájemně slaďují za řízení náčelníka štábu nebo velitele. Tento nácvik řeší zpravidla 1 — 2 učební otázky (např. příprava rozhodnutí velitele a jeho dovedení do vojsk, nebo činnost štábu v počátečním období války při centralizaci velení, účast v hromadném úderu a likvidace následků; zasažení druhého sledu a součinnost s výsadky, velení vojákům při přemísťování štábu apod.).

Komplexní štábní nácvik řídí podle stanoveného cíle a učebních úkolů **buď náčelník štábu nebo velitel** (s přihlédnutím na vzájemnou znalost a praxi těchto dvou funkcionářů v polní práci). Potřeba jednotného chápání a zažití metodiky práce štábu, kde nelze od sebe oddělovat velitele, náčelníka štábu a štáb, vyžaduje dnes více než dříve **osobní účast velitelů** na komplexním nácviku, aby došlo k vzájemné dokonalé znalosti o schopnosti štábu (to ze strany velitele) a o požadavcích velitele (ze strany štábu k veliteli). Důležité je sladit činnost míst velení — VS, TVS i PVS. Již tato skutečnost vyžaduje, aby štábní nácvik řídil osobně velitel.

I v tom případě, že některý ze štábních nácviků **řídí náčelník štábu**, je nezbytná účast i všech druhů vojsk, které jsou prakticky náčelníku štábu ve smyslu ustanovení předpisu pro polní službu štábu podřízeny.

Předpis stanoví v čl. 10:

„Náčelník štábu je **prvním zástupcem velitele**, a jako jediný má právo vydávat nařízení (rozkazy) vojskům jménem velitele, jakož i **zástupcům velitele, náčelníkům druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb**, podřízených přímo veliteli.“

Bude účelné, aby štábní nácviky nebo cvičení probíhala s potřebnou intenzitou nejen u těch svazků, které **očekávají v roce operační cvičení**, ale u všech byla **plynule a rovnoměrně** rozdělena do celého roku v závislosti na ostatních plánovaných akcích.

Při tom pokládáme zejména za potřebné procvičit a získat pevné návyky na stupni armáda—divize a součinnostní letectvo, **v převzetí velení a dosažení centralizovaného řízení bojové činnosti a v co nejkratších časových lhůtách.**

Tomu má odpovídat nejen **teoretická příprava** a ujasnění činnosti na všech stupních a uvnitř štábů, ale především **systematický výcvik** a příprava orgánů spojení a utajeného velení. Účelné bude tento moment **procvičovat s nácviky bojové pohotovosti** vlastního štábu a s operačními skupinami podřízených.

Štábní nácvik i cvičení se plně týkají současně i teritoriálních orgánů, jejich přípravy k **okamžitému plnění svých funkčních povinností** pro zabezpečení potřeb polní armády.

Ve své podstatě štábní nácviky i štábní cvičení mají přispět **k upevnění metodiky práce štábu** na základě zvládnutí teorie. Každá metodika však může plnit svoji funkci jenom za předpokladu, že se **touto funkcionáři skutečně řídí**. To nikterak neznámá svazovat těmito funkcionářům ruce. **Nesmí dojít k tomu, aby se stali sluhou této metodiky.** To by bylo jistě nesprávné. Jde však o to, aby základní opatření ve štábu, která se pravidelně v podobné formě opakují byla **standardizována**, nacvičena a aby se stala součástí pracovních návyků.

Domníváme se, že taková metodika práce musí odpovídat **cíli** k jakému je zpracována. Musí **odpovídat požadavkům, které má na svůj štáb ten který velitel**. Není-li tomu tak, pak velitelé budou první, kteří budou takovou metodiku narušovat. Zpětně to znamená, že **velitelé musí daleko více ovlivňovat přípravu svých štábů** a tím se i aktivně, ať už přímo nebo nepřímo na vytvoření metodiky svého štábu podílet.

Bude důležité, aby metodiku zvládly i teritoriální štáby a rozpracovaly ji na nižší stupně, aby byl tak dosažen **ucelený systém metody velení v teritoriu**.

Účelně řešenou metodiku práce štábu pokládáme za jeden z **vysoce účinných racionalizačních procesů**.

Několik slov o manévrech.

Je to — velké operační nebo taktické dvoustranné vojenské cvičení v polních podmínkách, maximálně se přibližujících bojovým.

I když manévry probíhají podle rámcového plánu, vojska, štáby a velitelé plní úkoly podle vzniklé situace, na základě které se samostatně rozhodují.

Manévry jsou zpravidla vyvrcholením přípravy vojsk v závěru letního období a obvykle se spojují s ověřením některých operačních zásad, předpokládaných opatření použití vojsk a slouží i k prohloubení znalostí válčiště.

V některých z dalších čísel Vojenské mysli se k otázce manévru ještě podrobněji vrátíme.

Máme-li v závěru stručně shrnout nejdůležitější problémy v přípravě velitelů a štábů tohoto roku, pak chceme zdůraznit náročné procvičení střetného sražení a boje, zaměření pozornosti na přípravu teritoriálních štábů a zvýraznění praktického velení a aktivních forem v celém systému přípravy.

Dělostřelectvo svazku ve střetném boji

Major Josef Falout

Za přesunu svazku s předvídaným střetnutím bude naší snahou přesunovat většinu palebných prostředků svazku v sestavě čelních zajišťovacích jednotek a tím vytvořit podmínky pro včasnou přípravu k palbě. Množství předsunovaných jednotek dělostřelectva a raketového útvaru svazku bude záviset na potřebě podpory boje čelních jednotek k úspěšnému zahájení boje hlavními silami svazku. Zvlášť důležité bude získat časový předstih při přípravě k úderu u odřezu taktických raket nebo jeho části. Vzdálenost mezi čelními jednotkami (předvoji) je 20 — 30 km, tj. 1 hodinu přesunu. Přesunujeme-li jen menší část dělostřelectva, nezaručuje to, že předvoje budou mít dostatečnou palebnou podporu při zahájení boje a že splní stanovené úkoly, tj. že vytvoří výhodné podmínky pro boj hlavními sil. Z hlediska potřeb svazku je proto výhodné předsunout za jedním z předvojů alespoň jednu baterii oddílu taktických raket s jednotkami zabezpečení (topo a meteo). Zbývající dělostřelectvo a případně zbytek oddílu taktických raket budou se přesunovat na čele hlavních sil svazku v jednotlivých proudech tak, abychom v souladu se zámyslem boje měli vytvořeny i předpoklady pro manévr palbou větší části dělostřelectva. Manévr palbou bude důležitý při potřebě soustředit palbu většiny dělostřelectva a raketového útvaru do jednoho prostoru k napadení hlavního uskupení protivníka a vyřazení mu z boje nejdůležitější jeho palebné prostředky. Jedna z možných variant uskupení je v **příloze 1**.

Úkoly raketového útvaru a dělostřelectva svazku

Jsou poněkud odlišné od úkolů v útoku či obraně. Půjde zejména o tyto hlavní úkoly:

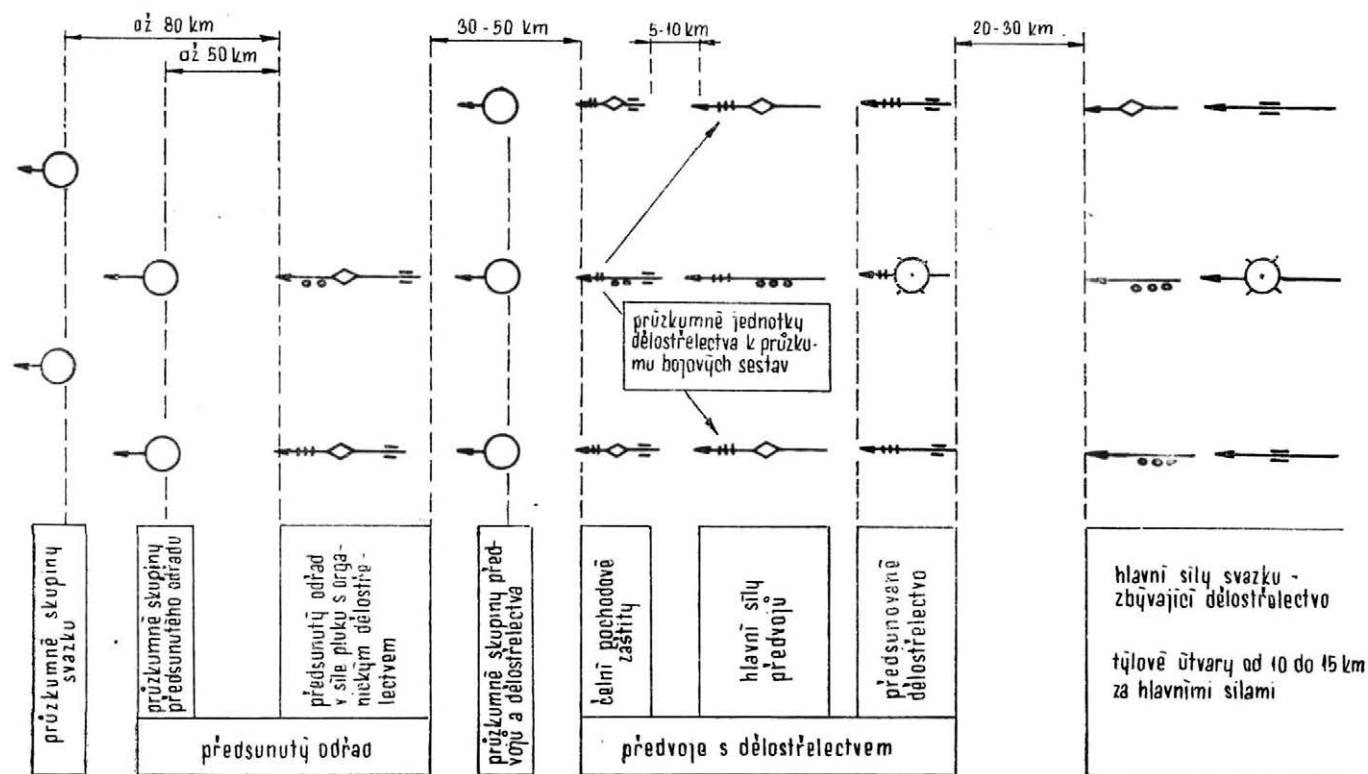
- ničit prostředky jaderného napadení a ostatní zbraně hromadného ničení;
- umlčovat dělostřelectvo a prostředky technického průzkumu spolupracující s dělostřelectvem a ostatními zbraněmi;
- podpora boje předvojů umlčováním a ničením hlavního uskupení jednotek protivníka a to už za přesunu, především pak za rozvinování;
- umlčovat a ničit hlavní palebné prostředky v době rozvinování se hlavních sil a při zahájení boje;
- za boje umlčovat a ničit všechny cíle, které brání vlastním jednotkám v plnění úkolů.

Tyto úkoly zahrnují hlavní obsah palebné činnosti dělostřelectva. Ke správnému pochopení úlohy dělostřelectva je nutné podrobněji se zmínit o palebné

SESTAVA SVAZKU NA PŘESUNU S PŘEDPOKLÁDANÝM STŘETNUTÍM

/ VARIANTA /

PŘÍLOHA I

činnosti a řízení palby vůbec. Mám za to, že ne vždy je tato otázka — zvláště při praktické činnosti — správně chápána. Budu vycházet z uvedených zásad učenění sestavy s předsunutím větší části dělostřelectva a jedné baterie oddílu taktických raket. Otázku rozdělíme na palebnou činnost oddílu taktických raket a palebnou činnost hlavního dělostřelectva.

Palebná činnost oddílu taktických raket

Hlavní cíle pro oddíl taktických raket budou tankové a mechanizované jednotky v prostorech soustředění (podaří-li se nám je tam zachytit), při jejich opouštění a za rozvinování, dále druhé sledy a zálohy, zbraně hromadného ničení a důležité PL prostředky ohrožující činnost vlastního letectva, které jsou mimo dostřel dělostřelectva, místo velení svazku, důležité sklady a týlová zařízení. Často budeme ničit úderem oddílu taktických raket ve střetném boji i jednotky na přesunu, i když to není plně ekonomické. Bude to do míst, která nepříteli ztěžují činnost za přesunu jako např. soutěsky, mosty apod. To je právě ve střetném boji výjimečný případ, který připouští nový předpis.

Množství cílů převyšuje zpravidla počet úderů, které bude mít svazek k dispozici. Musíme si uvědomit, že se nám nepodaří zjistit 100 % cílů a že některé úkoly jsou shodné s úkoly dělostřelectva a letectva. Bude proto nutné, aby štáb svazku nejen rozdělil cíle mezi tyto prostředky, ale i správně volil prostředek na ten který cíl. Při tom platí asi tato zásada: tam, kde není možno použít dělostřelectvo pro nevyhovující dostřel nebo dostatečný účinek, budeme se snažit použít letectvo. Tam, kde nemůže dělostřelectvo, ani letectvo a jde o důležitý cíl ohrožující splnění úkolu, zbývá jediná volba — úder oddílu taktických raket. Krajní možností je úder armádními prostředky podle vyžádání velitele svazku, nelze-li prostředky svazku úkol splnit nebo jde-li o cíl významný z hlediska plnění úkolu armádou. V každém případě při volbě prostředku na cíl musíme zvážit reálnost úkolu, minimální potřebu času i efektivní využití toho kterého prostředku. Vezmeme-li v úvahu všechny tyto okolnosti, pak **hlavními cíli budou ZHN mimo dostřel dělostřelectva, tankové a mechanizované jednotky, PL prostředky typu HAWK, místo velení svazku a 1 důležitý sklad nebo týlový objekt.** Jde tedy zhruba o 6 — 8 důležitých cílů, které se mohou vyskytnout v sestavě svazku protivníka a budou vhodné pro úder oddílu taktických raket. Svazek může dostat na 1 den boje při zahájení 2 — 3 jaderné údery a 2 — 3 rakety se speciální náloží. Na další den boje pak další 1 — 2 jaderné údery a opět asi 2 rakety se speciální náloží. Tyto prostředky umožňují splnit úkoly na uvedené cíle. Důležité bude použít úder (údery) na směr hlavního úderu svazku při zahájení střetného boje s předstihem před úderem protivníka. Volbu jaderného úderu nebo úderu raketou se speciální náloží ovlivní charakter cíle. Speciální nálože použijeme tam, kde lze využít překvapení, kde jde o ničení živé síly nedostatečně chráněné apod. To bude místo velení, ZHN v palebném postavení v činnosti apod.

Několik slov k časovým možnostem oddílu. Uvedu dva případy použití úderu:

— **baterie otr je ve vyčkávacím postavení připravena převzít palebný úkol.** Čas potřebný k přesunu na vzdálenost 3 km — asi 12 min. Příprava k úderu a odpálení za situace, kdy cíl dostává při zaujímání je asi 25 minut. Celkem je potřeba 35 — 40 minut. Bude-li baterie poblíže palebného postavení nebo

uskuteční úder z vyčkávacího postavení, pak se čas zkrátí na uvedených 25 minut. Palebné postavení při tom je připraveno.

— **otr dostane palebný úkol za přesunu a přistupuje k jeho splnění z chodu.** To bude častý případ. Předpoklad je, že má raketu na odpalovacím zařízení a může přistoupit ihned k plnění úkolu. Zde musíme počítat s průzkumem palebného postavení, přesunem k tomuto postavení a přípravou úderu. Palebné postavení volíme pokud možno blízko místa, kde je otr v době obdržení úkolu. Někdy nám to nedovolí terén a někdy vzdálenost k cíli bude vyžadovat ještě částečný přesun a přiblížení se k cíli. Bude-li terén příznivý a zvolíme palebné postavení blízko místa obdržení úkolu, bude potřebná doba asi 30 minut. V druhém případě se čas prodlouží o přesun a to až na 40 — 50 minut. To ovšem platí za předpokladu, že materiál je připraven k úderu, topografické práce probíhají souběžně ve zkrácené lhůtě, meteorologické zabezpečení je průběžné i za přesunu a vyžádá si jen upřesnění podle podmínek na místě.

Může nastat ještě jeden případ, ne tak typický pro střetný boj, a to je **pohotovostní baterie**. Zde by se čas od obdržení úkolu pohyboval od 12 do 15 minut. Tento případ je možný, předsuneme-li včas baterii, tato zaujme palebné či vyčkávací postavení a připraví se k úderu.

V noci se normy prodlužují téměř na dvojnásobek a to především při zaujímání neplánovaného prostoru.

Určitou zvláštnost má použití otr ve střetném boji při zahájení války. Může nastat případ, že svazek bude zahajovat boj přímo z posádek po bojovém poplachu bez možnosti využít palby otr (nebude-li zabezpečen včasný přísun kompletních raket). Naši snahou je tuto variantu vyloučit i když s ní musíme počítat. V otázce přísunu musíme uvažovat i o možnostech vzdušného přísunu raket přímo do bojové sestavy s cílem zkrátit čas připravenosti otr.

Neméně důležité je velení bateriím. Oddíl může se přesunovat rozdělený na dvě části a možnost velet oběma bateriím i za přesunu bude záviset na výkonnosti rádiových stanic. Nelze předpokládat, že velitel oddílu bude se štábem zajíždět k bateriím, to by byla ztráta času. Je žádoucí, aby bateriím mohl velet náčelník dělostřelectva svazku. Zpravidla by velet té baterii, která v době zahájení boje zaujala vyčkávací postavení, zatím co druhá baterie je na přesunu. Štáb oddílu je možno umístit u přesunující se baterie, která může dostat úkol za přesunu.

Závěrem k této otázce je nutno si uvědomit, že otr bude plnit úkol buď z plánovaného a připraveného prostoru a nebo z chodu. To ovlivní situace a potřeby svazku. V počáteční fázi při zahájení války bude otr využívat často připraveného postavení. Naproti tomu ve střetném boji za útoku či obrany bude často plnit úkol z nepřipraveného postavení a bude tedy potřebovat více času. Dovolí-li to situace je nejvýhodnější mít připravenou pohotovostní baterii.

Palebná činnost hlavnového dělostřelectva

Ve střetném boji bude zvýšený požadavek na palebnou činnost dělostřelectva a to jak co do množství, tak i obtížnosti úkolů. Náročnost bude spočívat v častém manévru a to jak palbou tak pohybem. Poněvadž každý pohyb znamená přerušování palebné podpory jednotek, klademe velký důraz na zkrácení času. K využití možností dělostřelectva začínáme je do sestavy svazku za

přesunu a před zahájením střetného boje. Podle dislokace dělostřelectva svazku, zahajuje-li svazek plnění úkolu opuštěním posádky po poplachu, budeme se snažit posílit dělostřelectvem i předsunutý odřad. V příznivějším případě, tj. při postupném nazrávání situace, budeme zpravidla vždy posilovat PO alespoň jedním oddílem. Dělostřelectvo má poměrně krátké časy na přípravu k palbě, munici mají baterie sebou a mohou ihned zahájit boj, stanovení úkolu — jsou-li velitelé ve styku s veliteli podporované jednotky — je jednoduché a nevyžaduje příliš času. Při dobré součinnosti mohou tedy dělostřelecké jednotky podstatnou měrou přispět k úspěšnému splnění úkolů.

Počet úkolů, které jsou dělostřelecké jednotky schopny splnit, závisí na množství přidělené munice. Ve střetném boji budou převládat cíle nekryté a zde má dělostřelectvo větší palebné možnosti než na krytou živou sílu. Např. oddíl 122mm houfnic může po dobu 3 — 4 minut umlčet nekrytou živou sílu a palebné prostředky při spotřebě jedné normy na úseku 18 ha, raketometný oddíl 35 ha. Na krytou živou sílu se plocha řídí délkou přepadu; např. při 10 minutovém přepadu a spotřebě jedné normy je u houfnic 122mm plocha 6 ha, u oddílu raketometů 4 ha. Zkrátíme-li délku přepadu či snížíme normu u kryté živé síly, zmenší se plocha. V otázkách palby dělostřelectva budou uplatněny nové zásady, které nejsou zatím známy a budou vyžadovat určitý čas na zvládnutí jak veliteli, tak jednotkami. Proti oddílu taktických raket je tedy dělostřelectvo schopno splnit mnohem více úkolů. Závisí to na přidělené munici a ta se pohybuje na jeden den boje kolem 0,8 pp.

Dále uvedu postupně hlavní fáze boje, úkoly dělostřelectva a způsob jejich plnění. Půjde o tyto hlavní fáze boje:

- boj zahajují čelní jednotky;
- do boje vstupují hlavní síly svazku;
- vedení boje s protivníkem;
- zahájení pronásledování nebo přechod do obrany.

Jako první se střetnou s protivníkem **čelní zajišťovací jednotky svazku** a to buď PO nebo předvoje. Předpokládejme, že tyto jednotky byly posíleny dělostřelectvem. Prvořadým úkolem tohoto dělostřelectva bude umlčet hlavní palebné prostředky protivníka a nejdůležitější jednotky. V sestavě čelních jednotek protivníka vyskytnou se téměř vždy prostředky jaderného napadení nebo jiné ZHN. Tyto cíle jsou prvořadě pro umlčení a ničení. Dále to bude dělostřelectvo a důležitější jednotky, jejichž umlčení může příznivě ovlivňovat boj našich čelních jednotek. V době přibližování se hlavních sil svazku bude nutné umlčovat průzkumné prostředky, které mohou dávat zprávy o pohybu našich jednotek. Půjde o významnější radiolokátory a pozorovatelné. Tyto cíle zpravidla vyčerpávají možnosti dělostřelectva z hlediska počtu jednotek za boje čelních jednotek. Při zahájení palebné činnosti to bude zpravidla palebný přepad podle možnosti centralizovaný s využitím všech jednotek s postupným přechodem na palby podle vyžádání vševojskových velitelů. Podstatně méně bude paleb přímo ve prospěch jednotek v bezprostředním dotyku; tyto úkoly musí často přebírat tanky a dělostřelectvo pluků. Palebná činnost musí vycházet z hlavního úkolu, který má PO jako předvoj (předvoje): zabezpečit rozvinutí hlavních sil svazku. Výjimku tvoří ZHN, které mohou být umístěny na boky, ve větší vzdálenosti a bezprostředně ohrožují splnění úkolu. Může dojít k situaci, že svazek bude

vysílat více PO a každý z nich bude podporován určitým dělostřelectvem — baterií nebo oddílem. To ovšem neznamená, že nelze případně soustředit palbu dvou jednotek do jednoho prostoru, bude-li to situace vyžadovat. Tak je nutno zabezpečit řízení palby. Chceme-li, aby nám PO (předvoje) dosáhly určité čáry zabezpečující výhodné podmínky pro zahájení boje hlavními silami, mohou nastat tyto případy:

— buď se nám podaří včas vyjít na tuto čáru a přijmout boj za výhodných podmínek,

— nebo o tuto čáru budeme bojovat a podaří se nám ji obsadit,

— nebo budeme nuceni zaujmout jinou předpokládanou čáru a na této přijmout boj.

Všechny tyto skutečnosti ovlivní způsob palebné činnosti dělostřelectva, podporujícího boj čelních jednotek. Z hlediska důležitosti úkolu se jen potvrzuje zásada předsunout dělostřelectvo ve větším počtu i části oddílu taktických raket.

Druhá důležitá fáze boje je **zahájení boje hlavními silami svazku**. Začlenění dělostřelectva na čela proudů hlavních sil umožní jeho včasné rozvinutí a přípravu k palbě. V době rozvíjení hlavních sil svazku budeme vždy požadovat, aby bylo všechno dělostřelectvo připraveno k palbě. V tomto období požadujeme umlčet opět především hlavní palebné prostředky, jaderné a ostatní ZHN. Kromě toho bude nutno ničit nebo alespoň umlčet hlavní uskupení protivníka. Zde bude možno použít úderu oddílu taktických raket, proto jsme část předsunovali. Ve prospěch PO bude otr zasahovat tehdy, bude-li vhodný cíl pro úder. Ten zpravidla zjistíme v období přibližování hlavních sil. V tomto období je nutné zvýšit intenzitu všech průzkumných prostředků a zasadit maximum bojových prostředků, peněvadž jsou výhodné podmínky pro odhalení sestavy a zámyslu protivníka a zjištění maxima cílů. Dělostřelectvo jakmile je připraveno k palbě, zahajuje palbu i jednotlivými bateriemi na zjištěné cíle a postupně celými oddíly. K centralizaci palby dojde v době rozvinutí hlavních sil a jejich zahájení boje s protivníkem. Centralizace palby zde vyžaduje pokrytí palbou především cíle na směru hlavního úderu s vyražením hlavních sil. Základem palby je úder (úder) oddílu taktických raket a tyto doplňuje palba všeho dělostřelectva.

Vedení boje s protivníkem jako další fáze bojové činnosti nebude mít výrazných zvláštností oproti známým a vžitým zásadám. Bude tu platit zásada centralizace palby dělostřelectva a palebná podpora palbami na vyžádání. To ovšem neznamená, že není možno palbu centralizovat nebo, že náčelník dělostřelectva svazku nemůže stanovit úkol dělostřeleckým jednotkám, přiděleným k podpoře boje pluků. Dělostřelectvo bude plnit většinu úkolů v těsné součinnosti se vševojskovými veliteli. Od nich požadujeme, aby si byli vědomi této skutečnosti a využívali dělostřeleckých jednotek uvážene. Ještě jedna skutečnost bude důležitá a to, že dělostřelecké jednotky musí být schopny přijmout boj zblízka jak s tanky (především) tak i s pěchotou. Velmi často mohou totiž do palebných postavení proniknout menší jednotky protivníka, které bude nutné ničit vlastními silami baterií a oddílů.

Posledním obdobím je **pronásledování nebo přechod do obrany**. Bude-li průběh boje úspěšný a přejdeme k pronásledování, pak i dělostřelecké jednotky

postupně budou přecházet do sestav vševojskových jednotek a zahajovat postup opět v duchu uvedených zásad, tedy za čelními jednotkami. Musí být ovšem **kdykoliv připraveny k rychlému rozvinutí z chodu a zahájení palby**. Bude-li nucení přejít do obrany, pak štáb svazku a především pak štáb dělostřelectva, musí centralizovat palbu všeho dělostřelectva, splánovat palebnou činnost a tuto palbu podle potřeby řídit.

* * *

Poukázal jsem na některé zásady střetného boje, které ovlivňují činnost dělostřelectva. Složitost řízení jeho činnosti ve střetném boji vyžaduje dodržovat tyto zásady:

- **dobře organizovat průzkum**, do vševojskových průzkumů začleňovat i dělostřelecký průzkum, vlastní průzkum organizovat u všech jednotek;

- v dostatečném počtu **předsunovat dělostřelectvo a část oddílů taktických raket** za sestavou a v sestavě čelních jednotek a tím vytvořit příznivější časové předpoklady ke splnění úkolů;

- promyšleně si ujasnit možné cíle, sestavu a činnost protivníka s důrazem na řízení palby;

- změny situace řešit iniciativně v duchu stanoveného úkolu s cílem splnit i úkol svazku i jednotlivých pluků.

Promyšlenou činností v krátkých časových lhůtách bude dělostřelectvo platnou silou v boji svazku a zabezpečí společně s ostatními jednotkami splnit jeho úkol.

K BOJOVÉ ČINNOSTI LETECTVA

Major Ladislav Lubeník

Určení a způsoby bojové činnosti letectva jsou v současné době ovlivňovány probíhajícím vývojem letectva, které je zaměřeno k plnění úkolů v podmínkách raketové jaderné války. Pro soudobé letectvo není charakteristické jeho množství jako projev úderné síly, ale schopnost nést jaderné pumy. Snížením počtu letectva při zvýšení jeho kvality snížila se však celková pumová salva. To má důležitý vliv na bojovou činnost bez použití jaderných zbraní. Nahradit sníženou bojovou salvu zvýšeným bojovým úsilím není prakticky možné. Denní bojové úsilí všech druhů letectva bude v podstatě stejné jako při bojové činnosti letectva s použitím jaderných zbraní. Maximální denní bojové úsilí leteckých útvarů je dáno bojovou schopností osádek uskutečnit určitý počet bojových vzletů a možností zásobovat letectvo hlavními druhy materiálů.

Při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní se značně snižují i úderné možnosti raketového vojska vzhledem k malé efektivnosti hlavic s tříštivotrhavou náplní. Při porovnávání účinnosti náplně vzhledem k přesnosti cíle a nákladu na jednu raketu jsou přednosti výrazně na straně letecké pumy. Přesnost zásahu leteckou pumou je u letounu MiG-15 sb, u osádky vycvičené na „dobře“ a v závislosti na způsobu odhozu tato:

Způsob odhozu pumy	Kruhová úchylka v „m“
při vodorovném letu	160
při střemhlavém letu pod úhlem 30°	120
při střemhlavém letu pod úhlem 60°	70

Průměrná kruhová úchylka při těchto způsobech odhozu pumy je asi 120 m.

Pro srovnání uvádím možnosti nepřátelských raket s tříštivotrhavou hlavicí, použitých na raketové prostředky vlastních vojsk.

Ke zničení 1 odpalovacího zařízení armádního typu při pravděpodobnosti určení souřadnic ± 300 m bylo by nutno použít tento počet ŘS SERGEANT s tříštivotrhavou náplní: Přesnost hlášení polohy odpalovacího zařízení leteckou osádkou ± 300 m; při propočtu potřeby úderů řízenou střelou typu „zem — zem“ ke zničení tohoto cíle uvažujeme čtyři pravděpodobné úchylky, tj. $300 \text{ m} \times 4 = 1200 \text{ m}$. Celková plocha cíle je potom 7550 m^2 . Při účinnosti ŘS SERGEANT 1500 m^2 je tedy nutno ke zničení uvedeného cíle 5 řízených střel typu SERGEANT. Výpočet ukazuje na značnou neefektivnost použití raket typu „zem — zem“ s klasickou náplní.

Význam letectva při bojové činnosti bez použití JZ jako jediného, dostatečně účinného prostředku k ničení cílů v hloubce nepřátelské sestavy, mimo dostřel

Typ prostředku	Pravděpodobná kruhová úchylna v „m“	Váha tříštivo-trhavé náplně v „kg“	Dostřel max./min.	Přibližná *) účinnost hlavičky při použití na paleb. postavení balist. raket v „m“
HONEST JOHN	215	550	40/3	1200
SERGEANT	300	722	140/47	1500
PERSHING	400	329	740/185	900
TM-76 MACE	300	není udávána pravděpod. 400	900 při H = 220 m 2200 při H = 12,5 km	1000
NIKE HERCULES	600	500	175/11	1200

*) Údaje byly získány porovnáním s účinností obdobného typu letecké pumy.

vlastního klasického dělostřelectva vzrůstá. Letectvo i při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní má tu vlastnost, že je schopno ničit klasickými prostředky objekty nepřitele operačního významu.

Vzhledem k tomu, že organizace a výzbroj soudobého letectva se řídí požadavky jaderné války a jeho celková klasická pumová a raketová salva je relativně malá, vystupuje při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní do popředí nutnost změnit proporcionalitu úkolů a maximálně uplatnit zásadu ekonomie sil a prostředků a tím i požadavek centralizace velení letectvu.

Úderné možnosti vlastního letectva při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní

Úderné možnosti frontového letectva budou v podstatě závislé od bojového složení letecké armády. Budu vycházet z předpokladu, že v bojovém složení LA jsou:

- 2 stíhací letecké divize,
- 3 stíhací bombardovací letecké divize,
- 1 bombardovací letecká divize,
- 2 taktické průzkumné letecké pluky,
- 1 operační průzkumný letecký pluk,
- 1 dopravní výsadková letecká divize,
- 1 spojovací letecký pluk.

Podle předpokládaného úsilí a průměrných ztrát za prvních 7 dní bojové činnosti bude mít frontové letectvo asi tyto denní úderné možnosti:

Druh letectva	Počet letounů vyčleněných k ničení pozem. cílů	Pravděpodobné ztráty za prvních 7 dní	Denní úsilí na osádku v průměru za 7 dní	Výsledný počet letounových vzletů v průměru 24 hodin
stíhací bombardovací	324	108	1,5	464
bombardovací	108	36	1	103
Celkem	432	144		567

Potřeba letectva k ničení hlavních objektů na bojišti

Za bojové činnosti pod úhrozbou použití jaderných zbraní nepřítelem zůstávají hlavním objektem ničení vlastního letectva i při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní — nosiče jaderných zbraní.

Letouny - nosiče taktického letectva pravděpodobného nepřítele budou rozmisťovány na letištích v hloubce 250 — 400 km od linie fronty, tj. převážně mimo dolet vlastního stíhacího bombardovacího letectva. Proto ničení nosičů v této hloubce bude úkolem bombardovací letecké divize, která vzhledem k svým možnostem doletu bude plnit úkoly převážně na objekty v hloubce asi 250 do 600 km.

Podle zásad použití raketových prostředků operačního, operačně taktického, případně taktického dosahu lze v pásmu fronty předpokládat tento počet cílů a jim odpovídající potřebný počet letounových vzletů stíhacího bombardovacího letectva (situace nepřítele ke konci roku 1965);

Typ raketových nosičů	Počet oddílů	Počet odpa- lovacích zařízení	Počet odpa- lovacích zařízení posilových	Celkový počet odpa- lovacích zařízení	Potřebný*) počet letouno- vých vzletů k jejich ničení
PERSHING	3	12	—	12	168
SERGEANT	3—4	12—16	—	12—16	168—224
HONEST JOHN	8—10	32—40	16—20	48—60	576—720
Celkem	14—17	56—68	16—20	72—88	912—1112

*) Údaje k propočtům byly získány z norem pro použití letectva.

Podle předpokládaného použití taktických letounů nosičů a počtu skladů jaderné munice můžeme jako cíle bombardovací letecké divize v našem pásmu předpokládat asi 16 letek letounů nosičů a do 8 skladů jaderných zbraní. K zničení většiny letounů těchto letek je třeba 384 letounových vzletů dálkového bombardovacího letectva a k zničení 8 skladů jaderných zbraní 194 letounových vzletů. Celkem tedy 578 letounových vzletů bombardovacího letectva.

Za základ propočtů potřebného úsilí v letounových vzletech vzal jsem předpokládaný počet odpalovacích zařízení, zasazených pravděpodobným nepřítelem při zahájení války spolu s předpokladem, že do 7 dnů bude sestava raketových prostředků posílena podle zásad platných v roce 1965. Pro reálné hodnocení musíme brát v úvahu, že v tabulce čísl. 2 a 3 není počítáno se zvýšením potřebného počtu letounových vzletů v důsledku toho, že

- část osádek nenalezne cíl, který má zničit. Podle dosavadních zkušeností z výcviku nutno proto uvažovat o zvýšení plánovaného počtu vzletů až o 30 %;

- k ničení nepřátelských raketových prostředků taktického dosahu nejsou uvažovány hlavníové prostředky;

- není zahrnuto další snížení úsilí stíhacího bombardovacího a bombardovacího letectva vzhledem k tomu, že část sil těchto druhů letectva bude nutno udržovat ve stálé pohotovosti k okamžitému přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Tím se sníží bojové možnosti úderného letectva asi o 25 %.

Celková potřeba vzletů úderného letectva k ničení letounových a raketových nosičů jaderných zbraní a skladů jaderné munice se proto z těchto důvodů zvýší a bude 1216 — 1446 letounových vzletů stíhacího bombardovacího letectva a asi 770 letounových vzletů dálkového bombardovacího letectva.

Z důvodů trvalé bojové pohotovosti části letounů nosičů klesne výsledný počet denního úsilí letounových vzletů k ničení pozemních cílů u stíhacího bombardovacího letectva na 312 a u bombardovacího letectva na 70.

Úkol ničit letounové a raketové nosiče a sklady jaderné munice si po zahrnutí všech hledisek vyžádá 55 — 65 % úsilí stíhacího bombardovacího letectva a u bombardovacího letectva přesahuje úkol jeho možnosti (157 %).

Dalším úkolem frontového letectva je bojová činnost o palebnou nadvládu ve vzduchu. Tohoto boje se zúčastňuje úderné letectvo ničením nepřátelského letectva na letišti a stíhací letectvo bojem s nepřátelským letectvem.

Význam stíhacího letectva pro úkoly ochrany vlastních vojsk neklesá. V podmínkách boje bez použití jaderných zbraní nebudou mít sice údery nepřátelského letectva takovou účinnost jako při masovém použití jaderných zbraní a propouštění i skupiny nepřátelských letounů nemůže být vážnou úhrohou. Problém je však v tom, že trvalé nebezpečí přechodu na použití jaderných zbraní nutí vlastní stíhací letectvo a ostatní prostředky PVO nepropustit ani malou skupinu nebo letoun, protože právě propuštěné letouny mohou být nosiči jaderných pum.

Boj o palebnou nadvládu si vyžádá i část úsilí stíhacího bombardovacího letectva k ničení nepřátelského letectva, rozmístěného na letištích v blízkosti hloubce tj. do 250 km (úsilí dálkového bombardovacího letectva k plnění tohoto úkolu bylo zahrnuto při ničení letounů nosičů jaderných zbraní). Potřeba ničit nepřátelské letectvo na letištích frontovým letectvem vyplývá z faktu, že údery raket typu „zem — zem“ bez jaderných hlavic nebudou na tyto cíle účinné. Za předpokladu, že v dosahu stíhacího bombardovacího letectva bude dislokováno do 5 nepřátelských křidel o 10—15 letkách vyžádá si i částečné zničení těchto letek nejméně po jednom úderu na každou letku, což představuje hodnotu 120 — 180 letounových vzletů, tj. 8 % z celkového úsilí stíhacího bombardovacího letectva.

K zabezpečení činnosti všech druhů vlastního letectva musí úderné letectvo ničit a umlčovat nepřátelské prostředky PVO, zejména PLŘS HAWK a HERCULES. V pásmu činnosti vlastního letectva lze předpokládat do 8 oddílů PLŘS HAWK (192 o. z.) a 3 oddíly PLŘS HERCULES (192 — 250 o. z.). Umlčení těchto prostředků vyžádá si (za předpokladu 1 úspěšného úderu na každou baterii) 528 — 624 letounových vzletů, tj. 24 — 28 % celkového úsilí úderného letectva, plánovaného na prvních 7 dní operace.

S úkolem ničení prostředků PVO nepřítele souvisí úkol ničit střediska, stanoviště a RLS řízení a navádění letectva.

V pravděpodobném prostoru činnosti našeho letectva bude:

- 7 stanovišť navádění s 35 radiolokátory
- předpoklad posílení 20 radiolokátory
- 35 baterií PLŘS HAWK
- u každé baterie stačí vyřadit 1 — 2 RL = 32 — 64 radiolokátory
- 12 baterií PLŘS HERCULES
- u každé baterie stačí vyřadit 2 RL = 24 radiolokátory

Celkem 117 — 149 radiolokátorů

Ke zničení nebo vyřazení z provozu je potřeba 195 — 200 letounů, tj. asi 9 % úsilí úderného letectva (za předpokladu, že osádky, určené k ničení, zjistí všechny RLS).

Dalším úkolem úderného letectva je ničit velitelská stanoviště pozemních vojsk, která budou mimo dosah vlastního dělostřelectva (divizí, armádních sborů a armád). Z VS divizí to bude jen asi 50 %, poněvadž podle jejich předpokládaného rozmístění (v útoku 8 — 12 km, v obraně 15 — 20 km) bude jich část v dosahu vlastního dělostřelectva. V našem pásmu lze předpokládat v průběhu 7 dní asi 12 — 14 HVS divizí, 1 HVS as a 1 HVS A. Je-li nutno ničit 50 % HVS divizí, 1 HVS as a 1 HVS A, vyžádá si to úsilí:

- 7 HVS divizí 336 letounových vzletů
- 1 HVS as 40 — 80 letounových vzletů
- 1 HVS S 80 letounových vzletů

Celkem 464 — 496 letounových vzletů

tj. 21 — 22 % z celkového úsilí úderného letectva.

Již tyto úkoly přesahují možné úsilí úderného letectva.

Úderné letectvo musí však ještě podporovat bojovou činnost pozemních vojsk a zabezpečovat bojovou činnost vzdušných výsadků.

Podpora bojové činnosti pozemních vojsk bude po boji s raketovými jadernými prostředky nepřítele hlavním úkolem úderného letectva. Především musí ničit, umlčovat nebo zdržet zasazení přicházejících záloh. Klasickými prostředky bude v možnostech letectva především zdržovat a postupně ničit přisunované zálohy a to zejména údery na čela proudů a údery ve vhodném terénu (průsmyky, údolí, mosty apod.). Bude-li se mechanizovaná divize nepřítele přesunovat třemi proudy, vyžádá si její zdržení (při úderech na její čela) minimálně tři plukovní vzlety. V našem pásmu činnosti předpokládáme během 7 dnů

Ke splnění jednotlivých úkolů je nutný tento počet vzletů úderného letectva:

Úkol	Úsilí stíh. bombard. letectva		Úsilí bombardovacího letectva	
	Počet let. vzletů	% z celkového úsilí	Počet let. vzletů	% z celkového úsilí
Ničení nosičů a skladů jaderných prostředků	1216—1446	55—65	770	157
Ničení nepřátelského letectva na letištích	120—180	5—8		
Ničení prostředků PVO	528—624	24—28	—	—
Ničení prostředků navádění PLŘS a stíh. letectva	195—200	9	—	—
Ničení VS pozemních vojsk	464—496	21—22	—	—
Celkem	2523—2946	115—134	770	157

od zahájení války nasazení 5—7 divizí, jejichž zdržení a částečné oslabení jejich úderné síly si vyžádá minimálně úsilí 21 plukovních vzletů, tj. 24 % úsilí úderného letectva. Tato kalkulace platí jen za předpokladu, že na každý proud bude uskutečněn jen jeden úder. Skutečná potřeba vzletů ke splnění tohoto úkolu se nedá přesně určit.

Přesto, že v předcházejících statích jsem využil teoretických propočtů celého období operace bez použití jaderných zbraní, které by ve skutečnosti bylo časově omezeno, domnívám se, že letectvo při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní nemůže nahradit jaderné prostředky. Úkoly, kladené na letectvo, požadují více bojového úsilí než je v možnostech úderného letectva a nutí k přehodnocení nejen úkolů a zásad použití samotného letectva, ale i úkolů ostatních druhů vojsk k vytvoření výhodnějších podmínek pro letectvo, zejména z hlediska jeho použití na rozhodující cíle. Jde o uplatnění asi těchto zásad:

- dále zefektivnit použití letectva LA tak, že bude usměrňováno jen na hlavní úkoly k ničení rozhodujících cílů,

- hlavní úsilí stíhacího bombardovacího letectva frontu zaměřit na bližší operační hloubku do 100 — 150 km s cílem vytvořit co nejvýhodnější podmínky pro činnost pozemních vojsk,

- k ničení hlavních cílů na bojišti využívat ve větší míře i ostatních druhů vojsk, zvláště v bližší hloubce. Jde zejména o

- ničení raketových jaderných zbraní bojovými odřady a speciálními skupinami vševojskových armád. Některé raketové jaderné prostředky taktického dosahu, umístěné v dosahu dělostřelectva, ničit vlastním dělostřelectvem,

- ničení bližších PLŘS HAWK, hlavňového PLD, radiolokátorů a velitelských stanovišť divizí, které jsou v dosahu vlastního dělostřelectva, palbou vlastního dělostřelectva,

- velení letectvu centralizovat v rukou velitele frontu k použití letectva na rozhodujících směrech a na hlavní objekty.

**Vliv podmínek bojové činnosti bez použití jaderných zbraní
na činnost vlastního letectva**

Při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní má značný vliv na činnost frontového letectva trvalá úhroza jejich použití nepřítelem, která si vynucuje rozmisťovat letectvo rozptýleně jako za podmínek použití jaderných zbraní. Z toho důvodu zůstává v platnosti požadavek na dostatek připravených operačních letišť pro rozptyl a letištní manévr frontového letectva. Tempo operace se v těchto podmínkách zpomalí a splnění postupných úkolů operace si vyžádá více času. To zpětně ovlivní potřebu letišť a manévr letectva tak, že zatímco v útočné operaci s použitím jaderných zbraní bylo nutno přemísťovat každý frontový letecký pluk jednou nebo dvakrát za tři dny, v útočné operaci bez použití jaderných zbraní budou se letecké pluky přemísťovat zhruba jednou za 2 — 3 dny. Tyto podmínky vytvářejí příhodnější situaci pro obnovu, úpravu a výstavbu letišť. Charakter poškození letišť po nepřátelských úderech klasickou municí umožní v poměrně krátkém čase uvést letiště znovu do provozu.

Charakter činnosti letectva bude dále ovlivňován potřebou dosáhnout požadovaného účinku na cíl méně účinnými prostředky ničení. Činnost úderného letectva LA bude mít proto převážně ráz hromadného použití letectva na důležité cíle. Při tom požadovaný výsledek budou muset dosáhnout zpravidla jednotlivé letouny a malé skupiny. Potřebné úsilí a způsob ničení budou závislé na charakteru a velikosti cíle. Např. snížit údernou sílu nebo znemožnit včasné zasazení nepřátelské mechanizované divize vyžádá si několik úderů vlastním letectvem v rozpětí jednoho i více dnů. V tomto smyslu musí štáb stíhací bombardovací divize plánovat svoji činnost. Při použití jaderných zbraní by znamenalo splnění tohoto úkolu převážně jednorázovou činnost.

Lety po trati a úderu na cíle budou v podstatě stejné jako při použití jaderných zbraní. To je dáno tím, že možnosti soudobé PVO nepřítele zůstanou beze změny a lety velkých skupin (jak by si to vyžadovalo ničení nepřátelských cílů klasickými prostředky) by dávaly nepřátelské PVO maximální možnosti k účinným zásahům.

Nevýhodou pro činnost vlastního letectva bude, že nepřátelskou PVO bude možno ničit jen klasickými prostředky, což snižuje možnost vytvořit výhodnější podmínky pro činnost vlastního letectva. Z toho důvodu nebude možné snížit pravděpodobné procento ztrát vlastního letectva.

Bojová činnost bez použití jaderných zbraní ovlivní hloubku bojové činnosti taktického letectva. Vzhledem k potřebám maximální únosnosti k docílení nejvyššího možného účinku na cíl, bude nutné zaměřit hlavní těžiště bojové činnosti letectva na hloubku do 100 — 150 km. To vyplývá z možnosti doletu SU-7b.

Varianta výzbroje	Bez přídatných nádrží			S přídatnými nádržemi		
	4 raketnice UB-16	4 pumy OFAB- 100	2 pumy FAB- 500	2 raketnice UB-16	2 raketnice APU-14	2 pumy FAB- 500
Dolet v km	490	500	480	710	620	680

Při zahrnutí 10 % navigační zálohy, zálohy na dva manévry v prostoru cíle a zápočtu zvýšené spotřeby paliva pro návrat na základnu na velké rychlosti je ve variantě „bez přídavných nádrží“ skutečný akční radius 160 km a ve variantě „s přídavnými nádržemi“ 250 km od místa vzletu při průměrné rychlosti letu 715 km/hod. Při předpokládaném rozmístění pluku 100 km od linie fronty je maximální bojový dolet 150 km na území nepřítel.

Zaměřit činnost úderného letectva do bližší hloubky bude nutné proto, že požadavky pozemních vojsk na bojovou činnost letectva do této hloubky značně vzrostou. Bude to zejména z důvodu účasti letectva v palebné přípravě a podpoře. Palebné přípravy se bude letectvo zúčastňovat na začátku nebo na konci, přičemž letecká příprava nebude v celém pásmu útoku, ale jen na důležitých směrech. Letectvo bude ničit nebo umlčovat raketové prostředky, dělostřelectvo, zálohy, VS a bude tak vytvářet příznivé podmínky pro splnění úkolů pozemních vojsk. Ničení raketových prostředků nepřítel zůstává i v tomto případě jako úkol č. 1 vzhledem k tomu, že by raketové jaderné zbraně mohl nepřítel použít jako poslední prostředek k odvrácení porážky.

Podpora boje pozemních vojsk letectvem bude zaměřena na činnost hlavních sil svazků prvního sledu, které ke splnění úkolu vysílají silné předsunuté odřady. V tomto rozhodujícím období musí letectvo zaměřit své hlavní úsilí na podporu bojové činnosti předsunutých odřadů a zajišťujících jednotek tím, že uskutečňuje údery na zajišťující jednotky nepřítel, zabezpečuje zasazování a činnost vzdušných výsadků, účastní se protiztečí a protiúderů vlastních vojsk. Tyto úkoly budou proto vyžadovat zvýšené úsilí letectva v bližší operační hloubce.

Při této činnosti nelze zapomínat na dodržování zásady centralizace použití letectva a to především na cíle v hloubce před předsunutými odřady. Proto neizbe tento druh bojové činnosti letectva slučovat se starým pojetím ničení jednotlivých ohnisek odporu. Bojová činnost letectva nebude probíhat v palebné součinnosti s pozemními vojsky.

Organizace, plánování a řízení bojové činnosti letectva bez použití jaderných zbraní

Bojová činnost bez použití jaderných zbraní má vliv i na plánování a řízení bojové činnosti letectva. Příprava plánů a opatření k řízení bojové činnosti bude probíhat v podstatě ve dvou variantách a to bez použití a s použitím jaderných zbraní. Vyplyvá to ze zásadních změn v rozsahu úkolu a způsobu bojové činnosti. Vzhledem k rozdílu obou variant i z důvodů utajení nebude výhodné především u úderného letectva spojit do jednoho dokumentu obě varianty „bez“ i „s“ použitím jaderných zbraní. Zpracování obou variant at v jednom nebo ve dvou dokumentech je pro štáb velmi náročné. Nejvýhodnější je zpracovat obě varianty plánu současně do dvou dokumentů tak, že pro plánování bojové činnosti s použitím jaderných zbraní vyčleníme malou, samostatnou skupinku, která kromě zpracování plánu bojové činnosti s použitím jaderných zbraní udržuje tento dokument i v průběhu bojové činnosti v souladu se změnami situace na bojišti. Štáb musí neustále sledovat a zpracovávat změny do plánu s použitím jaderných zbraní, aby plán byl dokumentem s posledními

údaji zejména o prostorech rozmístění raketových jaderných prostředků nepřítele a umožňoval okamžitý přechod k použití jaderných zbraní.

Otázka dvou samostatných dokumentů není jednoznačná u všech druhů letectva. Sladit obě varianty v jednom dokumentu je možné zejména tam, kde se bojová činnost zásadně neliší při variantě „s“ použitím a „bez použití“ jaderných zbraní. Takto bude možné plánovat činnost dopravního případně stíhacího letectva. Při zpracování obou variant v jednom plánu musí být dodržena zásada přehlednosti a srozumitelnosti, aby nedošlo k záměně.

Potřeba znát skutečnou polohu příslušných cílů zejména raketových jaderných prostředků nepřítele jako podklad pro zabezpečení včasného přechodu k použití vlastních jaderných zbraní bude klást náročné požadavky na průzkum všeho druhu, především na vzdušný průzkum. Plánování vzdušného průzkumu musí zabezpečovat kromě zjišťování nepřátelských objektů i trvalé sledování příznaků použití jaderných zbraní nepřítelem. Zjišťovat prostory rozmístění raketových jaderných prostředků bude obtížné především proto, že zatímco při operaci za použití jaderných zbraní by byl nepřítel nucen tyto prostředky používat a tím poskytovat možnost jejich snažšího odhalení, bude při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní tyto prostředky maximálně utajovat a ve vyčkávacích prostorech přísně maskovat. Tím vzniká pro plánování a řízení vzdušného průzkumu složitá situace. Vzdušný průzkum bude muset pro plnění tohoto náročného úkolu maximálně využívat výsledků ostatních druhů průzkumu.

Z této stati vyplývá, že:

— plánování bojové činnosti letectva bude složitější vzhledem k nutnosti rozpracovávat obě varianty, přičemž u úderného letectva bude výhodné zpracovávat obě varianty jako samostatné dokumenty;

— plánovací dokumenty i organizaci řízení nutno podřídit potřebě okamžitého přechodu z varianty bez použití na variantu s použitím jaderných zbraní;

— potřeba okamžitého přechodu na variantu s použitím jaderných zbraní bude vyžadovat:

- a) od vzdušného průzkumu — zvýšit nároky zejména na průzkum, sledovat cíle pro použití vlastních jaderných prostředků a zjišťovat příznaky přechodu k použití jaderných zbraní nepřítelem,
- b) od štábů jednotlivých stupňů — vést trvale přehled o situaci na bojišti a to zejména o poloze a charakteru nepřátelských cílů pro vlastní jaderné údery.

Z á v ě r

Plánování bojové činnosti letectva bude složitější vzhledem k nutnosti zpracovávat varianty použití letectva jak „bez“ tak „s“ použitím jaderných zbraní při respektování požadavku rychlého přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Od štábu jednotlivých stupňů to bude vyžadovat opatření, která by umožňovala v kterémkoliv okamžiku zahájit řízení bojové činnosti za použití jaderných zbraní. K tomu udržovat v plné pohotovosti část stíhacího bombardovacího letectva jako nosiče jaderných pum.

Úsilí úderného letectva frontu bude podle jednotlivých úkolů pravděpodobně rozděleno takto:

- ničení raketových jaderných prostředků
- podpora bojové činnosti pozemních vojsk
- ničení prostředků PVO
- plnění úkolů boje o nadvládu ve vzduchu.

Úsilí bojové činnosti stíhacího bombardovacího letectva bude zaměřeno na hloubku 20 — 150 km. Úkoly do hloubky 20 km budou plnit ve zvýšené míře vlastní raketové jednotky, dělostřelectvo, bojové odřady a speciální skupiny vlastních pozemních vojsk.

Úkoly stíhacího, průzkumného a dopravního letectva zůstanou v podstatě nezměněny.

K docílení požadovaného ničivého účinku bude činnost letectva charakterizována hromadnou činností na jednotlivé cíle. Ke snížení účinnosti PVO nepříteli bude nutno při hromadné činnosti letectva uskutečňovat lety jednotlivých letounů a malých skupin na malých až přízemních výškách. K dosažení co nejlepšího výsledku na cíl musí osádky uskutečnit 2 — 3 zteče s využitím pum, raket i palubních zbraní.

Ke zvýšení účinnosti klasické letecké munice musíme více zaměřit pozornost na používání bojových prostředků typů

- malorážních raket „vzduch — zem“ S-3k, S-5k
- pumových skříní s větším počtem malých pum
- zápalných nádrží (napalm) zejména k ničení VS vojsk a bojové techniky v lesích.

V souvislosti s plněním úkolů letectva na cíle v hloubce vyvstává potřeba vojskového letectva jako prostředku pro plnění úkolu v přífrontovém pásmu.

Vojskové letectvo bude především nutné jako organický prostředek vševojskových armád nebo divizí, mohlo by být vyzbrojeno převážně vrtulníky a plnit tyto úkoly:

- ničit raketové jaderné prostředky, tank, radiolokátory a prostředky PVO vesměs raketami „vzduch — zem“
- řídit dělostřelecké palby
- vzdušný průzkum, radiační průzkum a průzkum pochodových os
- zabezpečovat velení a spojení
- doprava výsadek a zásob
- kladení minových zátarasů.

Nový způsob předběžného vyhodnocování radiační situace

Plukovník Ludvík Ondráž

Naše štáby obdrží novou pomůcku k předběžnému vyhodnocování radiační situace. Základní řady dotýkají se náznakově této otázky, ale podrobně ji neobjasňují. Proto snad se vyskytly různé hlasy o účelnosti či vhodnosti měnit současný způsob a metodiku, kterou si štáby osvojily a po určitých potížích zvláště. Objasním podstatu nového způsobu a srovnám jej s dosavadním způsobem.

Podchytit hodnověrně v krátkém čase vývoj složité radiační situace na podkladě parametrů jaderných výbuchů a meteorologických předpovědí počasí je pracné a neobyčejně těžké již proto, že může být mnoho nepřesností ve stanovení ráže jaderných nábojů a vítr nemusí mít předpokládaný směr a rychlost. Radioaktivní mraky mohou se setkat s oblastí srážek, což značně zvýší radioaktivní zamoření terénu vzhledem k tabulkovým údajům. Tyto faktory spolu s přirozeným rozpadem radioaktivních produktů jaderných výbuchů činí radiační situaci neobyčejně dynamickou a ve své podstatě znemožňují *přesné* vyhodnotit její pravděpodobný vývoj. Ukazuje se však, že při určitých meteorologických podmínkách tzv. pravidelných, předběžné vyhodnocení radiační situace se přibližuje skutečné. Za pravidelné meteorologické podmínky považujeme takové, kdy v atmosféře nejsou srážky a směry větrů v jednotlivých vrstvách nemají od výsledného vektoru větru větší odchylky než $\pm 15^\circ$. Při statistickém hodnocení těchto údajů na středoevropském válcíšti došli jsme k závěru, že většinou převládají pravidelné meteorologické podmínky. Vyšší štáby (armád, frontu) nebudou mít nikdy brzy po jaderných úderech k dispozici údaje o skutečné radiační situaci. Hlavní příčinou toho je, že radioaktivní stopa se na terénu vytváří postupně, v závislosti na rychlosti větru. Pro své rozhodnutí velitelé svazů však potřebují údaje mnohem dříve, než se radiační situace na terénu vytvoří. Proto ať chceme, či nechceme, *jediným vodítkem, i když nepřesným, zůstává předběžné vyhodnocení radiační situace a znalost skutečné radiační situace slouží k upřesnění vydaného rozhodnutí*. Z těchto důvodů je pochopitelná snaha požadovat před-

kládání pravděpodobného vývoje radiační situace pokud možno co nejdříve po pozemních výbuších. Na druhé straně technika zákresu a propočty potřebné k závěrům ze vzniklé radiační situace nedovolují splnit tento požadavek. Je a bude proto neustálou snahou specialistů v tomto oboru řešit vzniklý rozpor, což vede a i v budoucnu povede ke změnám metodiky předběžného vyhodnocování radiační situace, a to ve směru rychlosti a přesnosti alespoň v prvním přiblížení z hlediska charakteristiky problému.

Vyhodnocování radiační situace ať předběžné či skutečné je podřízeno jedinému cíli – zjistit stupeň nebezpečí, které hrozí vojskům vlivem radioaktivního záření a na základě toho usměrnit jejich bojovou činnost. Graficky je radiační situaci možno znázorňovat dvěma způsoby. Zákresem *izočar*, tj. spojnic míst, kde v určité době po výbuchu se vytvářejí stejné hodnoty úrovně radiace nebo *izodoz*, spojnic míst kde živá síla za určitou dobu pobytu obdrží stejnou dávku radiace. Dávku můžeme vypočítat jako součin úrovně radiace a času.

$$D = P_\gamma \cdot t \text{ (rentgenů), kde} \quad (1)$$

P_γ — úroveň radiace v R/hod.

t — doba po kterou radioaktivní záření působí na živý organismus.

Jelikož dávka záření je oním kritériem pro stupeň nebezpečí vojskům vedoucím bojovou činnost v zamořeném terénu, veškeré způsoby vyhodnocování radiační situace musí být tomuto cíli podřízeny. U dosavadního způsobu grafického znázornění radiační situace (tj. metodou izočar) jsme zakreslovali izočary úrovně radiace 0,5 r/hod. jako hranici bezpečného pobytu vojsk vzhledem k *vnitřnímu* ozáření, tj. mimo ní bylo možno se pohybovat bez ochranných masek nebo respirátorů. Izočara 5 r/hod. byla hranicí zamořeného prostoru, v němž *vnější* ozáření při dlouhodobém pobytu nechráněných osob nevyvolávalo vyřazení z boje. A skutečně, kdybychom změřili 1 hodinu po výbuchu úroveň radiace 5 r/hod. a ozáření začalo ve stejnou dobu, nemohly by osoby do úplného rozpadu štěpných produktů (tj. do

nekonečna) obdržet větší dávku než 25 rentgenů. Izáčara 30 r/hod. se považovala jako hranice, do níž bylo možno přesunovat se pěšky a 100 r/hod. byla hranice, nad níž byl pobyt osob (i krátkodobý) nebezpečný pro jejich zdraví. Úroveň radiace 200 r/hod. byla hranice, do níž byl možný průzkum na obrněných transportérech a nad ní jen na tancích.

Ve své podstatě zakreslené izočáry k stanovené době po výbuchu nám na zamořeném terénu vymezovaly prostory s určitým režimem života vojsk. Znalost průběhu izočar a doby pobytu vojsk v jednotlivých prostorech umožňovala vyhodnotit dávky, které vojska mohou obdržet a tím přijmout potřebná opatření. Značnou nevýhodou tohoto způsobu bylo, že v důsledku rozpadu štěpných produktů úroveň radiace s dobou od výbuchu klesala, zakreslové hodnoty izočar se stahovaly dovnitř stopy a čas od času bylo nutno mapu radiační situace překreslovat (ke stanoveným dobám), např. 5 hod., 10 hod., 20 hod. po výbuších (viz příloha 1).

V některých případech, kdy jsme očekávali bojovou činnost v určitých stabilních situacích

(např. budování obrany, pobyt vojsk v prostorech denních odpočinků) jsme chtěli znát, jaké dávky vojska obdrží za dobu pobytu (např. 10 hod.) v zamořeném terénu. Zamořené pásmo jsme rozdělili na jednotlivé úseky s hranicemi dávek 10 r, 50 r, 100 r, apod. a podle toho stanovili příslušný režim života vojsk. Např. vojska měla začít budovat obranu v zamořeném prostoru 2 hod. po výbuchu a skončit za 10 hodin práce, neboli 12 hodin po výbuchu. Stanovená přípustná dávka činila 10 rentgenů. Abychom mohli zakreslit na mapě hranici, vně které by byla splněna uvedená podmínka, museli jsme hledat izočáru 3 r/hod. Často se stávalo, že hodnoty takto nalezených izočar (délka a šířka) v tabulkách nebyly a museli jsme je pracně zjišťovat interpolací, což zpomalovalo vyhodnocování. Proto se zcela oprávněně volalo po takovém způsobu předběžného vyhodnocování radiační situace, aby zákresy do mapy byly co nejjednodušší a zákres se neměnil, pokud se nezměnila radiační situace vlivem dodatečných jaderných úderů. Tento požadavek splňuje nový způsob vyhodnocování radiační situace.

Dávka pronikavé radiace, r,	Stupeň zasažení (ozáření)	Vyřazení z boje ozářených osob a doba od okamžiku ozáření
500—700	Nemoc z ozáření třetího stupně s velmi těžkým průběhem	100 %; během 1 až 4 hodin
300—500	Nemoc z ozáření třetího stupně	100 %; během prvního dne
250—300	Nemoc z ozáření druhého stupně	100 %; polovina během prvního dne; zbytek během 1—2 týdnů
200—250	Nemoc z ozáření druhého stupně	75 %; polovina během prvního dne; zbytek během 1—2 týdnů
150—200	Nemoc z ozáření prvního stupně	50 %; polovina během prvního dne; zbytek během 1—2 týdnů
100—150	Nemoc z ozáření prvního stupně	20 %; polovina během prvního dne; zbytek během 1—2 týdnů
50—100	Nemoc z ozáření prvního stupně	5 %; polovina během prvního dne; zbytek během 1—2 týdnů

Ze zákona rozpadu štěpných produktů lze dokázat, že dávka radiace obdržená od doby po výbuchu, kdy začalo ozařování a současně byla změřena úroveň radiace P , je dána vztahem

$$D = 5 P \gamma t \text{ (rentgenů)}, \quad (2)$$

Např. v určitém místě terénu se za 3 hod. po výbuchu vytvořila stopa a současně začalo ozařování osob. Úroveň radiace činila 10 r/hod. Setrvají-li osoby na tomto místě do úplného rozpadu štěpných produktů, obdrží dávku

$$D \infty = 5 \cdot 10 \cdot 3 = 150 \text{ rentgenů.}$$

Spojíme-li čarou všechna místa v zamořeném terénu, kde za 3 hod. po výbuchu byla úroveň radiace 10 r/hod., obdržíme *izočáru 10 r/hod. a současně izodozu 150 r od 3 hod. po výbuchu do úplného rozpadu štěpných produktů*, která se nebude měnit, pokud se situace nezmění dalšími jadernými výbuchy. *A toto je princip zářezu nového způsobu vyhodnocování radiační situace.*

Nyní však půjde o to, jaké izodozy zvolit za normu, neboli k jakému režimu života vojsk je vztáhnout. Teoreticky je možno zvolit libovolné hodnoty. Avšak pro praxi vojsk je nutné zvolit jen některé a to takové, které určují jednoznačně důsledky ozáření vojsk. V tabulce jsou uvedeny orientační údaje o stupni zasažení nechráněných osob pronikavou radiací.

V principu rozeznáváme tři stupně nemoci z ozáření, a to první stupeň při dávce 50–200 r, druhý stupeň 200–300 r, třetí stupeň nad 300 r. Můžeme si tedy zvolit tři základní izodozy: 50, 200 a 300 r. Nyní musíme ještě stanovit z jakých podmínek ozařování osob vyjdeme. Je málo pravděpodobné, že v soudobých podmínkách boje a operace vojska povedou bojovou činnost dlouhou dobu mimo vozidla (auta, obrněné transportéry a tanky). Dále, na jednom místě se nezdrží déle než den, tj. 24 hod. Nejméně „odolným“ vozidlem vzhledem k radioaktivnímu záření je automobil se středním koeficientem zeslabení – 2. Proto za základní normu života vojsk v zamořeném terénu budeme považovat pobyt osob na automobilech během 24 hodin.

Z platných norem radioaktivního záření osob uvedených v tabulce vidíme, že dávka 300 r a výše vyvolává nemoc z ozáření třetího stupně, při čemž nastává 100 % vyřazení osob z boje. Jelikož dávka je přímo úměrná úrovni radiace, kterou v polních podmínkách můžeme přímo změřit rentgenometrem, položíme si otázku, jaká hodnota úrovně radiace bude odpovídat dávce 300 r při jednodenním pobytu osob v zamořeném terénu na automobilech. Abychom mohli řešit tuto úlohu, musíme znát ještě dobu, kdy začalo ozařování osob. To může

nastat až po vzniku stopy na terénu a doba bude pro každý případ různá. *Proto pro jednodušost výpočtu a se zárukou určité bezpečnosti ve všech případech volíme začátek ozařování 1 hodinu po výbuchu.*

Pro výpočet úrovně radiace ve spojitosti s dávkou při omezené době ozařování platí vztah

$$P \gamma = \frac{D}{5 t_1 t_2 k} \text{ r/hod.}, \quad (3)$$

kde $k = \frac{1}{t_{1,0,2}} - \frac{1}{t_{2,0,2}}$ dávka v hod. po výbuchu, kdy začalo ozařování a t_2 kdy skončilo

Po dosazení číselných hodnot do vzorce (3) obdržíme:

$$k = \left(\frac{1}{10,2} - \frac{1}{240,2} \right) = 0,5$$

$$P \gamma = \frac{300}{5 \cdot 1 \cdot 0,5} = 120 \text{ r/hod}$$

Jelikož koeficient zeslabení záření pro automobil je 2, pak

$$P \gamma_1 = 240 \text{ r/hod.}$$

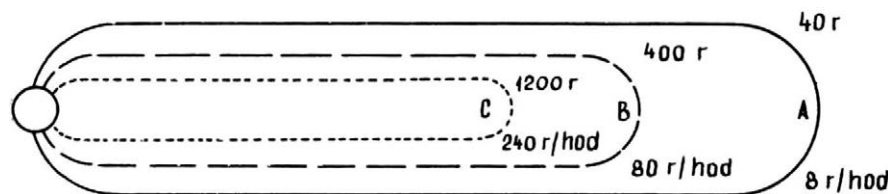
Izodoza odpovídající této úrovni radiace do úplného rozpadu štěpných zplodin podle (2) bude

$$D \infty = 5 \cdot 240 \cdot 1 = 1200 \text{ rentgenů.}$$

To znamená, že izodoza 1,200 rentgenů vymezuje v terénu pásma, na jehož hranici a uvnitř které osoby při jednodenním pobytu na automobilech budou vyřazeny z boje a onemocní třetím stupněm nemoci z ozáření. Izodoze 1200 r pak odpovídá úroveň radiace 240 r/hod. zjištěná 1 hod. po výbuchu. Známe-li dobu výbuchu a změříme-li úroveň radiace na terénu v libovolnou dobu, je již velmi snadné přepočítat úroveň radiace k 1 hod. po výbuchu a z řady měření stanovit pak skutečný průběh hranice tohoto pásma. V nové metodice předběžného vyhodnocování radiační situace toto pásmo bylo nazváno *pásmem nebezpečného zamoření*, označujeme je písmenem C a zakresluje se hnědou barvou.

Kromě pásma C je pásmo A – *slabého zamoření*, které u nepřátelských úderů zakresluje se modře a u vlastních červeně. Je ohraničeno izodozou 40 r, což odpovídá izočasce 8 r/hod., zakreslenou k 1 hodině po výbuchu.

Pásmo B – *silného zamoření* zakresluje se zeleně a je ohraničeno izodozou 400 r, která souhlasí s izočasou 80 r/hod., rovněž vztaženou k 1 hodině po výbuchu (viz obr. 1).

Obr. 1

Pokusím se nyní ukázat, jaký stupeň nebezpečí, vyvolaný radioaktivním zářením, bude hrozit vojskům v pásmech A a B. K tomu nejdříve prostudujeme obr. 4, 5 a 6, (viz. příl. 3) kde je znázorněn průběh úrovně radiace v ose stopy u různých ráží při různých rychlostech výškového větru. Úroveň radiace do hodnoty 240 r/hod. v závislosti na vzdálenosti od místa výbuchu prudce klesají a je velmi těžké stanovit nějakou průměrnou úroveň radiace pro pásma C. Proto také izočára 240 r/hod. je spodní hranicí, na níž je splněna podmínka 100 % vyřazení osob z boje za výše uvedeného režimu života vojska. V pásnu B, ohraničeném izočarami 240 r/hod. pokles úrovně radiace v ose stopy je již mírnější i když stále dosti strmý. Z tabulky v předcházejícím textu vyplývá, že nemoc z ozáření druhého stupně a současně 50 % vyřazení osob z boje nastává při obdržení

dávky kolem 200 rentgenů. Proto $P_{\gamma} = \frac{200}{5 \cdot 1 \cdot 0,5} = 80 \text{ r/hod.}$, přepočteno k 1 hodině po výbuchu. Aby vojska obdržela dávku 200 rentgenů na automobilech za 1 den, musí se úroveň radiace pohybovat kolem hodnoty $80 \cdot 2 = 160 \text{ r/hod.}$ Z obrázků 4, 5 a 6 je patrné, že tato úroveň radiace platí zhruba pro střed pásma B a jen zde je splněna podmínka dávky 200 rentgenů. Rozdělíme-li úroveň radiace pro střed pásma B na polovinu, tuto připočteme a odečteme od původní střední hodnoty, obdržíme pro spodní hranici pásma B úroveň radiace 80 r/hod. a pro horní hranici 240 r/hod. To znamená, že při pobytu na spodní hranici pásma B osoby na automobilech obdrží dávku $D = \frac{5 \cdot 80 \cdot 0,5}{2} = 100 \text{ rentgenů}$ (odvozeno ze vztahu 3)

Na horní hranici pásma B (současně spodní hranici pásma C) $D = \frac{5 \cdot 240 \cdot 0,5}{2} = 300 \text{ rentgenů}$ (číslo ve jmenovateli je koeficient zeslabení záření auty)

Průměrně v pásnu B obdrží osoby dávku $D = \frac{100 + 300}{2} = 200 \text{ rentgenů}$

Úroveň radiace pro spodní hranici pásma A byla stanovena s ohledem na to, že výpad radioaktivních částic ve stopách bývá u nejtypičtějších ráží zakončen kolem 10 hodin po výbuchu. Úroveň radiace, kdy je nutné nasadit ochranné prostředky, je 0,5 r/hod. Přepočteme-li tuto hodnotu k jedné hodině po výbuchu, obdržíme 8 r/hod.

Nyní vypočteme, jakou dávku obdrží osoby na automobilech za jeden den pohybu ve středu pásma A.

$$D = 5 \left(\frac{8 + 80}{2} \right) \cdot 0,5 = \frac{110}{2} = 55 \text{ rentgenů}$$

Na spodní hranici pásma A

$$D = \frac{5 \cdot 8 \cdot 0,5}{2} = 10 \text{ rentgenů}$$

Na horní hranici pásma A (současně spodní hranice pásma B) obdrží osoby za uvedených podmínek dávku 100 r. Průměrně tedy

$$D = \frac{100 + 10}{2} = 55 \text{ rentgenů}$$

Z tabulky vyplývá, že u spodní hranice pásma A osoby vyřazení nebudou a jsou zcela bojeschopné. Pobyt osob u horní hranice pásma A je spojen s nebezpečím nemoci z ozáření prvního stupně a vyřazení kolem 5 % osob z boje. Pro operativně taktické výpočty však předpokládáme, že v pásnu A nedochází k vyřazení osob z bojové činnosti při splnění podmínek uvedeného režimu života vojsk.

Nový způsob předběžného vyhodnocování radiační situace je v podstatě nový způsob zakresu izočar, umožňujících ihned stanovit režimy života vojsk na zamořeném terénu, přičemž jednou zakreslená radiační situace se nemění, nedojde-li ke změně vlivem dalších jaderných výbuchů. Budou-li podmínky jiné než základní norma (osoby v tancích, zákopech, menší doba než 24 hod. apod.), použijeme přepočtové tabulky k nezbytným výpočtům a stanovíme příslušný režim života vojsk v jednotlivých pásmech zamořeného terénu (propočítá chemické oddělení příslušného stupně velení).

Pro srovnání obou způsobů předběžného vyhodnocování na schématu je uvedena radiační situace vzniklá sérií pozemních jaderných výbuchů. Zákras podle nového způsobu odpovídá situaci asi 10 hodin po výbuchu, zakreslované metodou izochar, s tím rozdílem, že šifra stopy od každého výbuchu není 1/6 délky, ale mnohem menší (asi 1/10). (Viz příloha 1).

Vzhledem k novému způsobu předběžného vyhodnocování radiační situace bude nutno upravit i metodiku vyhodnocování skutečné radiační situace. Tuto budeme nadále vyhodnocovat na podkladě měření úrovní radiace pozemním a vzdušným radiačním průzkumem. Od stupně útvar je účelné předávat průběh izodoz. K tomu účelu chemická oddělení armád a frontu ve svých pásmech činnosti musí stanovit u jednotlivých úseků zamořeného terénu jednotný čas pro přepočet úrovní radiace.

Jednotný čas pro přepočet úrovní radiace u jednotlivých zamoření úseků terénu stanoví na základě řady měření s časovými odstupy podle jednoduché metodiky chemické oddělení frontu (armády) a oznamuje jej podřízeným štábům.

Jako příklad uvedu vyhodnocení skutečné radiační situace na základě měření vzdušným radiačním průzkumem. Jednotný čas pro přepočet úrovní radiace je 9,00 hod.

Vzdálenost mezi záměrnými body je 4 km; rychlost letu – 80 km/hod. Nad osou letu v čitateli je astronomický čas měření, ve jmenovateli změněná úroveň radiace. Pod osou letu (čísla v kroužku) v čitateli je doba uplynulá od výbuchu v době měření v hodinách, ve jmenovateli přepočtená úroveň radiace k 1 hodině po výbuchu.

Není nutno přepočítávat úrovně radiace k jedné hodině po výbuchu, ale v libovolné hodině, pak je nutno změnit i vynášené hodnoty úrovní radiace pro příslušná pásma. Jsou-li úrovně radiace pro pásma A, B a C –

8,80 a 240 r/hod. k 1 hod. po výbuchu, k pěti hodinám po výbuchu činí 1, 10 a 30 r/hod. Tuto dobu přepočtu stanoví na základě konkrétní situace achemický náčelník svazu.

Na základě předběžného, a po skutečném vyhodnocení radiační situace metodou izodoz je možno učinit tyto operační závěry:

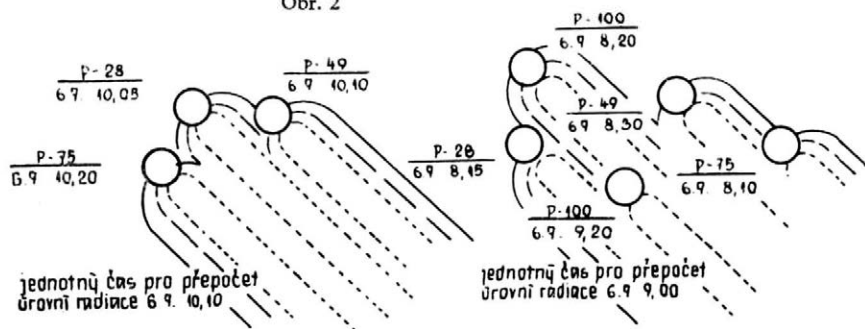
V rozmezí pásma slabého zamoření (pásma A) během prvního dne po vzniku stopy nechráněná živá síla může být ozářena nad přípustné normy. Při činnosti na automobilech, obrněných transportérech a tancích vojska neobdrží dávky záření, které by způsobily ztrátu jejich bojových schopností. Ke snížení dávky na přípustné normy při dlouhodobém pohybu osob v tomto pásmu je možno využít jednoduchých okopů, zákopů a úkrytů.

V pásmu B – silného zamoření – nebezpečí radioaktivního ozáření je značně větší. Osoby na automobilech při pobytu ve středu pásma během prvního dne po vzniku stopy obdrží dávku 200 rentgenů. Ta může vyřadit z boje 50–75 % osob, z nichž polovinu během prvního dne po obdržení dávky, a druhou polovinu během 1 až 2 týdnů. Z toho důvodu ochráně vojsk, vedoucích bojovou činnost v pásmu B, nutno věnovat zvlášť první den po zamoření terénu velkou pozornost.

V pásmu C – nebezpečného zamoření – ozáření osob nad přípustné normy se vylučuje jen při použití úkrytů a při přísně stanoveném režimu života vojsk (přesun na tancích, přesun na automobilech, obrněných transportérech zvýšenou rychlostí, apod.).

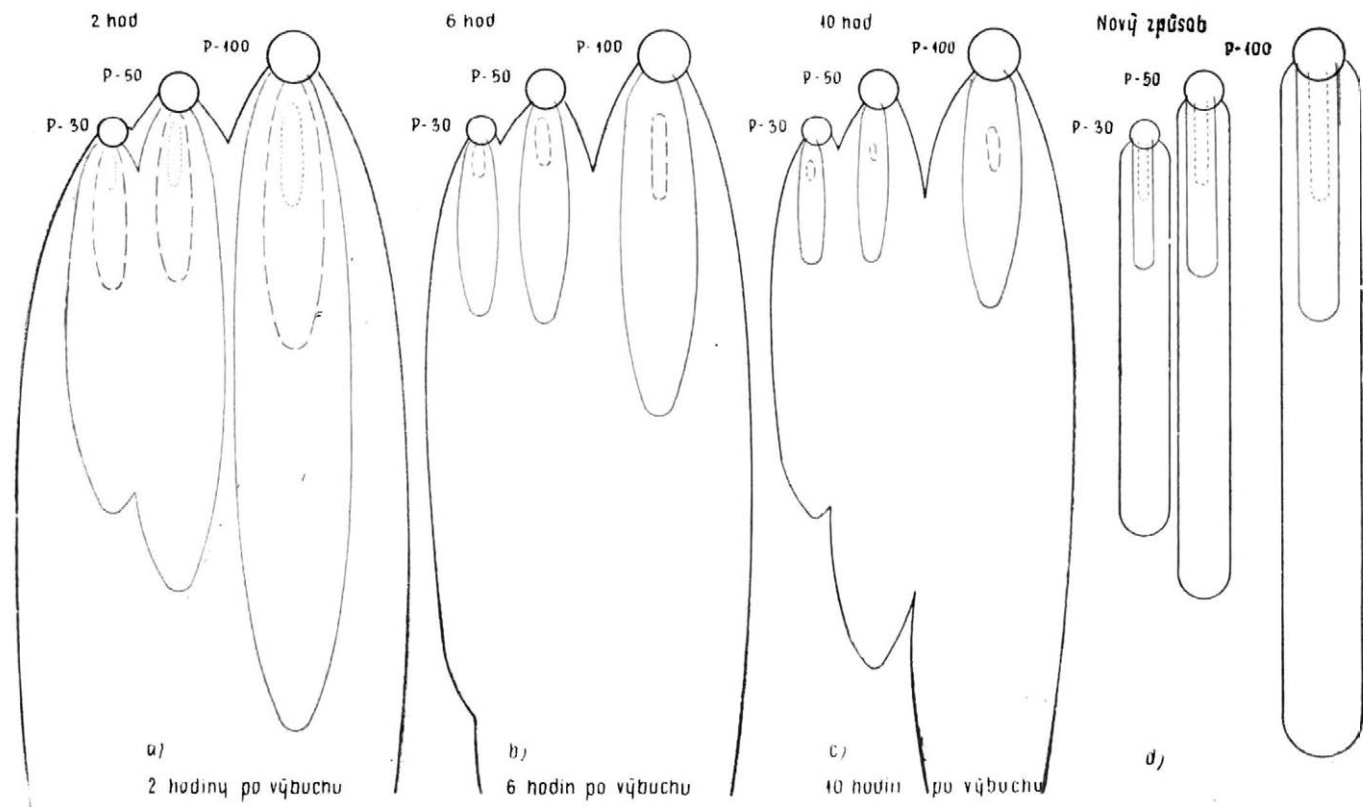
Za hranicemi pásma A ozáření osob nad přípustné normy i při vícenásobném ozáření je vyloučeno. Proto vnější hranici tohoto pásma je možno považovat za bezpečnou hranici vzhledem k vnějšímu ozáření. Avšak úrovně radiace v době menší než 10 hodin po výbuchu za hranicemi tohoto pásma budou vyšší než 0,5 r/hod. Proto opatření k ochraně vojsk

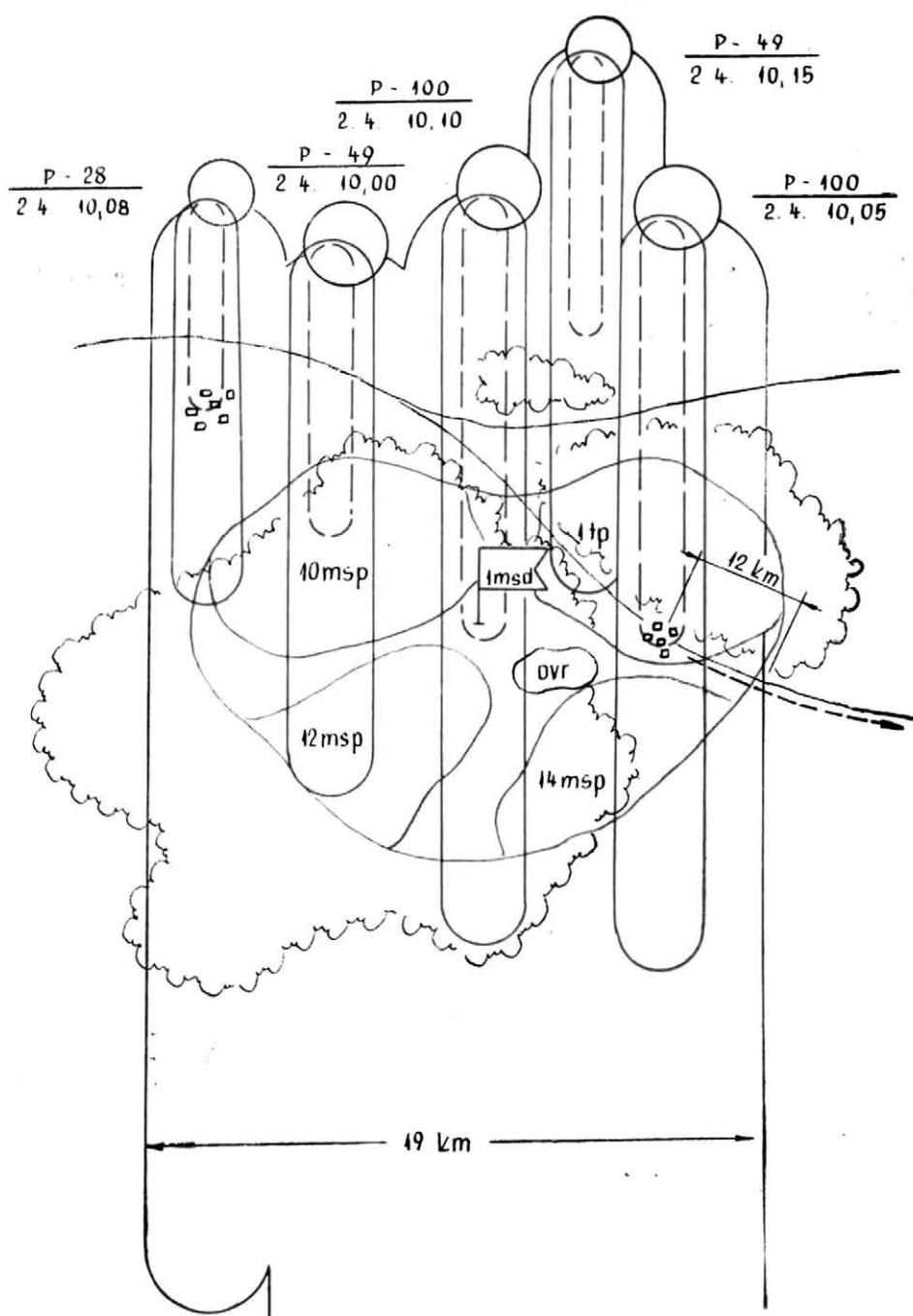
Obr. 2

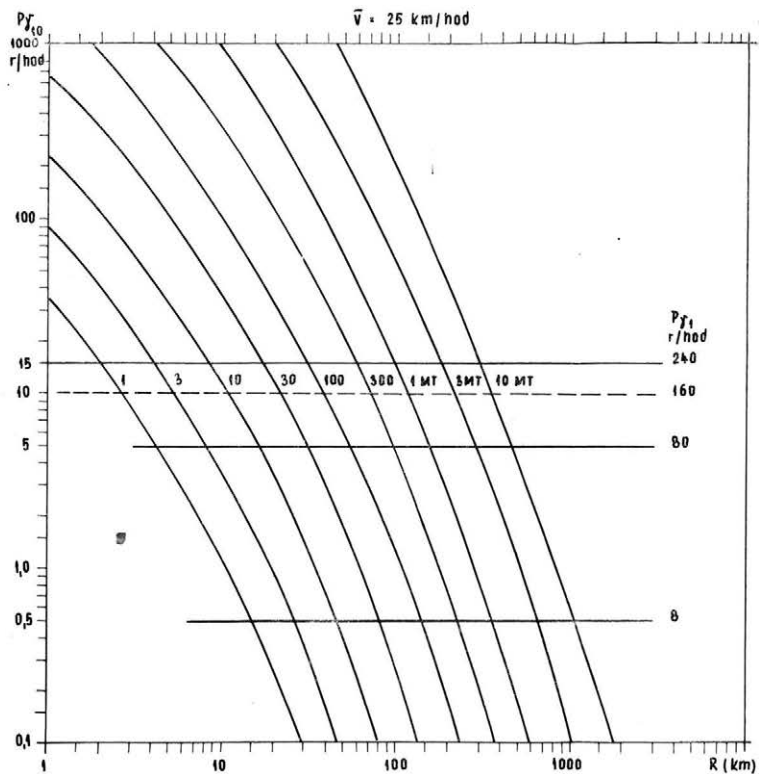

SCHEMA ZAKRESU RADIČNÍ SITUACE METODOU IZOČAR a, b, c, A METODOU
IZODOZ d, PŘI ZACHOVÁNÍ STEJNÝCH PODMÍNEK

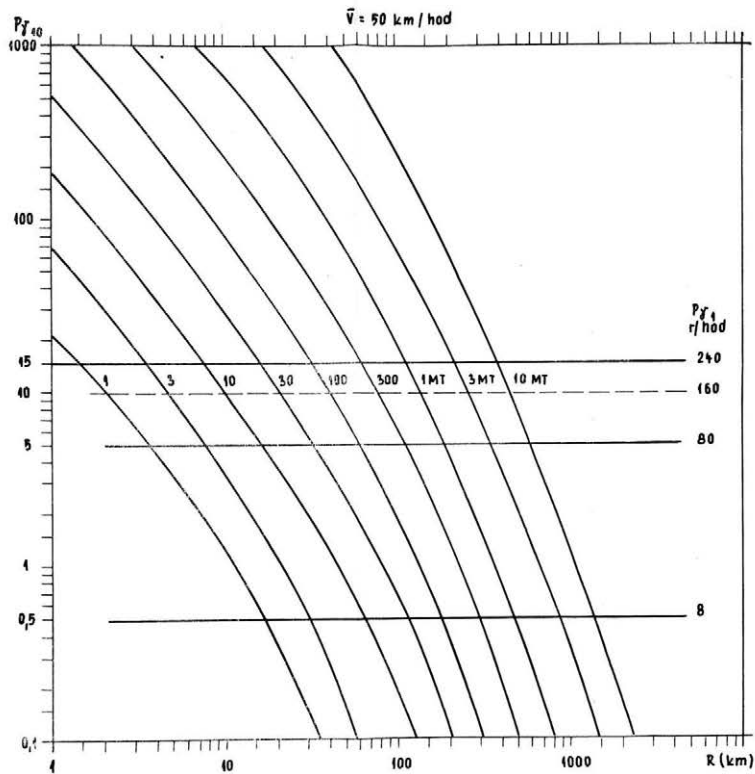
PŘÍLOHA I

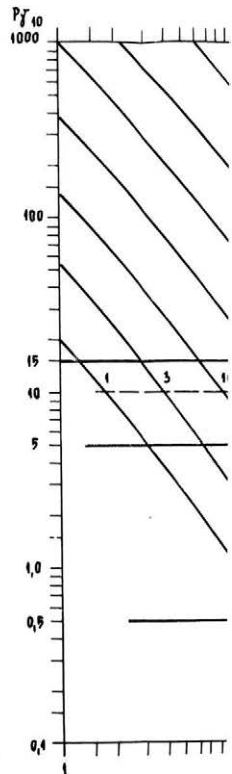

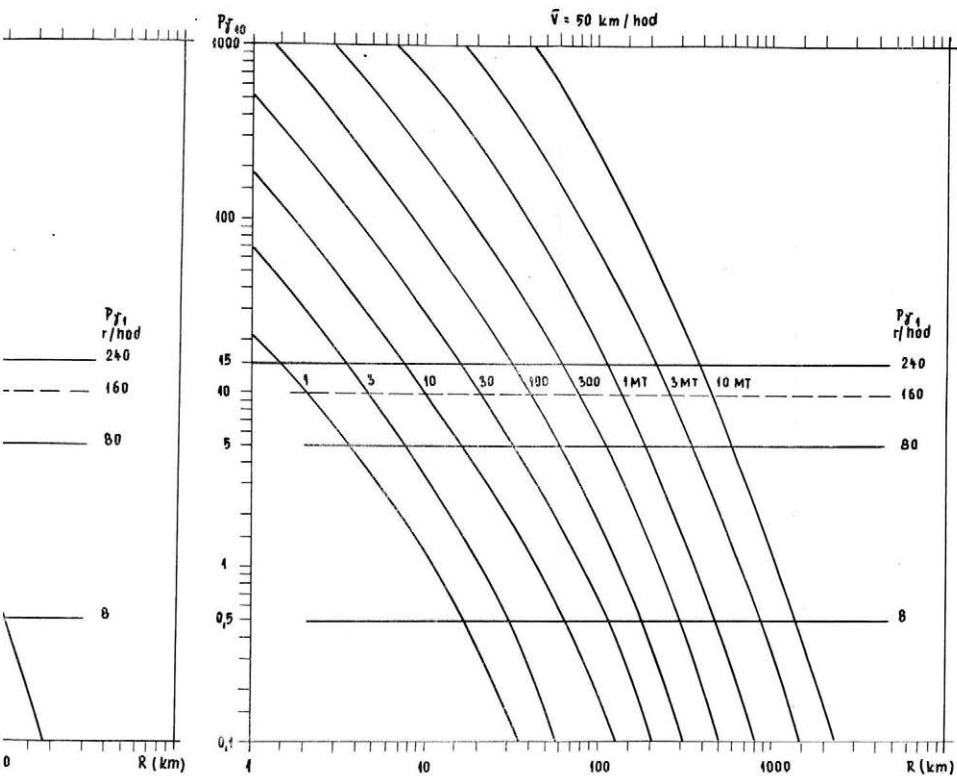

Obr. 4

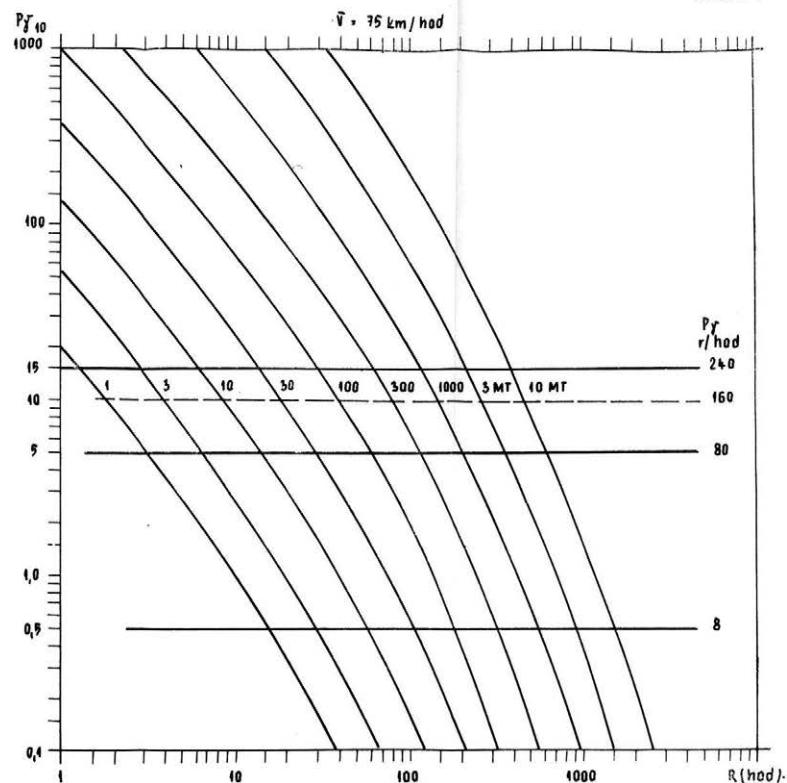

Obr. 5

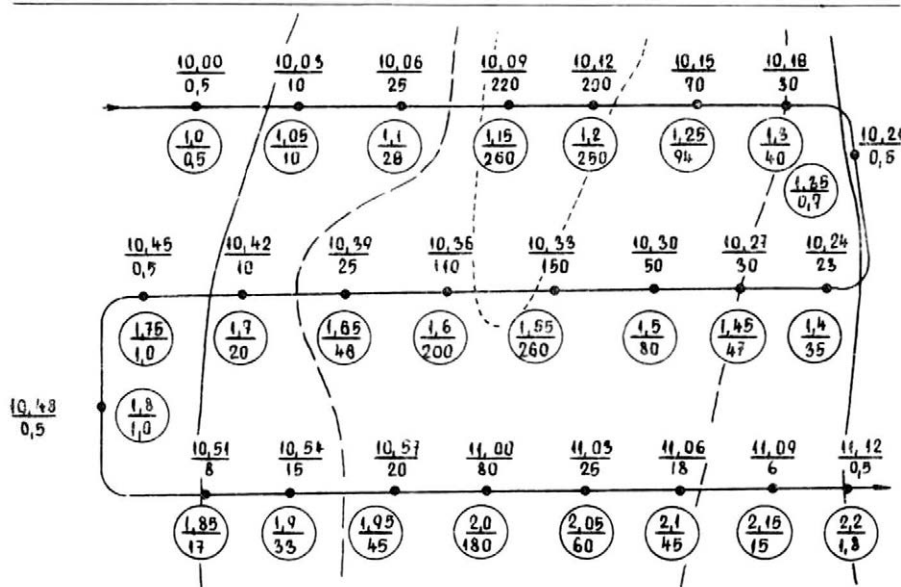

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 3

proti vniknutí radioaktivních látek do organismu nutno realizovat na základě údajů radiačního průzkumu.

Vejdou-li vojska do pásma B a C za 3—4 dny po jaderných výbuších, mohou být nechráněné osoby zasazeny radioaktivním zářením jen při dlouhodobém pobytu. Výše uvedené zásady si promítneme do praxe na několika jednoduchých příkladech.

V příloze 2 je znázorněna situace prostoru soustředění msd. VS svazku je umístěno na hranici pásma C, a bylo zaujato před uskutečněním výbuchu. Budou-li nechráněni příslušníci VS na daném místě od 1 hodiny po výbuchu do úplného rozpadu štěpných produktů, obdrží dávku 1 200 rentgenů. Předpokládáme, že pro VS byl vybudován úkryt s koeficientem zeslabení dávky 40 a doba pobytu v zaměřeném prostoru je stanovena na 10 hodin. Stanovme, jakou dávku obdrží příslušníci VS. Vzdálenost od místa výbuchu k VS je 35 km a při rychlosti větru 50 km/hod. začne ozařování osob za 0,7 hodin po výbuchu. Výpočtem zjistíme hodnotu 13 rentgenů. Kdybychom neuvažovali koeficient zeslabení (40), pak dávka činí 520 r. Předpokládáme, že svazek do daného prostoru přišel za 3 dny, tj. v 10.00 5. 4. V místě VS v této době bude úroveň radiace 1,4 r/hod. a obdržená dávka za 10 hodin pobytu pro nechráněné osoby bude 24 rentgeny. Při pobytu v tancích bude dávka 2,4 r a v obrněných

transportérech 12 rentgenů. V žádném případě osoby neobdrží dávku větší, než je maximálně přípustná jednorázová dávka.

Při praktickém řešení nového způsobu vyhodnocování radiační situace setkali jsme se s názorem, že v pásmu C není možno do 3 až 4 dnů po výbuchu pracovat, (mobilizace, vyvážení skládů apod.). Rozeberu, nakolik je toto tvrzení správné. Předpokládáme, že na hranici pásma C je nějaký sklad materiálu, vzdálený od středu pozemního výbuchu 35 km. Nakládání materiálu do vlakové soupravy, která byla přistavena před výbuchem, trvá 6 hodin. Při zahájení nakládání materiálu byl vyhlášen radiační poplach a osoby se ukryly do sklepních místností s koeficientem zeslabení 60. Máme stanovit, kdy je možno pokračovat v nakládání, aby osoby neobdržely větší dávku než 20 rentgenů za dobu od příchodu stopy ke sklepu do ukončení nakládání transportu. Radioaktivní částice v místě skladu začnou vypadávat za 0,7 hod. po výbuchu při rychlosti větru 50 km/hod. Budou-li osoby ve sklepních místnostech od začátku ozařování do úplného rozpadu štěpných produktů, obdrží dávku 20 rentgenů.

Musíme ale nalézt optimální čas pro zahájení nakládání s vědomím, že osoby obdrží větší dávku než 20 r, neboť budou nuceny vyjít z úkrytů a splnit úkol. Výpočty ukazují, že po 80 hodinách pobytu v úkrytech osoby obdrží

dávku 14 rentgenů, během 6 hodin nakládání dávku asi 10 rentgenů. Celkem tedy 24 rentgenů. Ke splnění daných podmínek nelze tedy započít s nakládáním dříve než za 3—4 dny. Do této doby osoby musí být v úkrytech.

Jaké však budou možnosti, budou-li moci osoby zamořený prostor opustit. Uvedu příklad: na hranici pásma C při zachování všech ostatních uvedených podmínek, jsou soustředěny v úkrytech osoby, (zálohy). Chceme znát, kdy je možno osoby vyvést, aby neobdržely dávku větší než 15 rentgenů za celou dobu pobytu v zamořeném prostoru. V příloze 2 je situace znázorněna u pásma C vznikajícího pozemním výbuchem 100 Kt 2. 4. 10.05. Střední úroveň radiace na ose vedoucí ze zamořeného prostoru je 140 r/hod. počítáno k jedné hodině po výbuchu. Vzdálenost 12 km ujede autobus, který bude osoby odvážet, při rychlosti 50 km/hod. za 0,24 hodiny. Dávka, kterou osoby obdrží během přesunu bude závislá na době, která uplyne od výbuchu. Čím delší doba uplyne, tím menší dávku obdrží. Předpokládáme, že celý proces (než osoby vyjdou z úkrytů a nasednou do autobusu) nebude delší než 1 hod. a po tuto dobu nebudou chráněny před radioaktivním zářením. Možné varianty obdržených dávek uvádí tato tabulka:

podobné ztráty živé síly. Ztráty u vojsk i obyvatelstva při dlouhodobém pobytu na zamořeném terénu nelze vyloučit v důsledku značných potíží organizace ochrany před zářením. Jsou závislé na rozměrech zamořených pásem, počtech vojsk, době a charakteru jejich činnosti v těchto pásmech, stupni ženiijního vybudování terénu, a také na opatřeních k ochraně vojsk proti účinkům radioaktivního záření a stupni předchozího ozáření. Náhorné jsme toto viděli u příkladů, kdy ani úkryt se značným koeficientem zeslabení nemohl zabránit obdržení dávky.

Orientační ztráty osob jsou číselně rovny součinu celkové mohutnosti pozemních jaderných výbuchů (kt), střední hustoty vojsk (osob/km²) a koeficientu, beroucímu v úvahu stupeň ženiijního vybudování terénu a dobu činnosti vojsk. V centrech a epicentrech výbuchů do ráže 500 kt počítáme se ztrátami 10 osob na 1 kt v hranicích zamořených pásem. Tyto poměrné ztráty v centrech a epicentrech výbuchů mají platnost jen pro výpočet ztrát v radioaktivních stopách.

Např. celková kilotonáž pozemních úderů činí 850 kt. Zamořená plocha je 10 000 km² a na ní je rozmístěno 43 000 osob. Před úderem byla vojska v tomto prostoru 2—3 dny. Pobyt

Doba uplynulá od výbuchu v hod.	Dávka obdržená v úkrytu s koeficientem zeslabení 60 rentgeny	Dávka obdržená za dobu 1 hod. než osoby nasednou do autobusu	Dávka obdržená za dobu výjezdu ze zamořeného prostoru	Celková obdržená dávka (rentgeny)
4	7	38	0,8	46
6	8	24	0,8	33
8	8,6	20	0,7	29
10	9,4	14	0,7	25
12	9,8	12	0,7	23
16	10,5	8,6	0,7	20
20	11,0	7,4	0,7	18
24	11,6	4,8	0,7	16

Z tabulky vyplývá, že požadovaná podmínka je splněna po jednodenním pobytu v úkrytech s následujícím vyvezením osob ze zamořeného prostoru.

Kromě stanovení režimu života vojsk i civilního obyvatelstva v zamořených pásmech umožňuje nám tento způsob předběžného vyhodnocování radiací situace stanovit pravdě-

vojsk na zamořené ploše předpokládáme 12 hodin. Koeficient beroucí v úvahu stupeň ženiijního vybudování je 0,95.

$$\begin{aligned} \text{Střední hustota vojska} &= \frac{43\,000 - 850 \cdot 10}{10\,000} = \\ &= 3,5 \text{ osob/km}^2 \quad \text{Ztráty} = 850 \cdot 3,5 \cdot 0,95 = \\ &= 2800 \text{ osob.} \end{aligned}$$

Ztráty na obyvatelstvu počítáme obdobným způsobem, avšak bereme střední hustotu obyvatelstva na zamořené ploše pásem B a C. Střední koeficient ochrany při orientačních výpočtech uvažujeme 0,5.

Např. na objekty státu v jedné radioaktivní bariéře bylo použito 12 000 kt pozemních úderů. Zamořená plocha pásem B a C činí 100 000 km². Počet obyvatel v daném pásmu je 8 000 000.

$$\text{Střední hustota obyv.} = \frac{8\,000\,000 - 12 \cdot 000 \cdot 10}{100\,000} = 79 \text{ osob/km}^2. \text{ Ztráty} = 12\,000 \cdot 79 \cdot 0,5 = 474\,000 \text{ osob.}$$

Takto vypočítané ztráty zahrnují osoby, které se zdržovaly po 10 dní na zamořené ploše a onemocněly nemocí z ozáření. Dávky, které mohou obdržet osoby na zamořeném terénu stanovíme podle konkrétní situace buď počtem z předběžného vyhodnocení radiační situace, nebo podle údajů dozimetrické kontroly.

K zabezpečení bojeschopnosti vojsk v pásmu frontu, teritoriálních orgánů a letectva na zamořeném terénu i ve vzduchu při průletu radioaktivními mraky je nutno učinit taková opatření, aby nedocházelo k ozáření osob nad přípustné normy, nebo dávky stanovené veliteli.

Metodika předběžného vyhodnocování radiační situace dovoluje řešit tyto operační úkoly:

— dobu, kdy je nutno opustit zamořené prostory

— dobu zahájení překonávání zamořených prostorů

— dobu, kdy je možno vysadit vojska v zamořeném prostoru

— dobu pobytu osob v úkrytech

— dobu zahájení obnovovacích prací

— přípustnou dobu práce zařízení, závodů a jiných objektů, nebo dobu pro různé jiné práce

— dobu bezpečného průletu letounů radioaktivním mrakem a stanovení dávek, které obdrží osádky letounů.

Nakonec se zmíním krátce o některých zásadách metodiky práce štábu při předběžném vyhodnocování radiační situace.

Základní údaje k předběžnému vyhodnocování radiační situace jsou parametry o jaderných úderech. Informace o nich budou předávat vojska postupně po všech sítích a pojítkách, a proto je musí u sebe soustřeďovat skupina, určená velitelem armády (frontu), a ihned po dispečinku předávat všem oddělením štábu. Příslušná oddělení štábu předběžně vyhodnocují jaderné úderu a to:

— *operační oddělení* vyhodnocuje vliv úderů na bojeschopnost vojsk (přibližný rozsah ztrát osob i materiálu), na stabilitu bojového uskupení vojsk, stanoví počet a složení skupin

důstojníků, které nutno vyslat k vojskům ke zjištění skutečného stavu a případnému řízení bojové činnosti vojsk, určuje předběžný rozsah prací k likvidaci následků jaderného napadení apod.;

— *chemické oddělení* vyhodnocuje vliv jaderných úderů na pravděpodobný vývoj radiační situace, její vliv na činnost vojsk v zamořených prostorech a navrhuje příslušný režim života. Kromě toho navrhuje vyčlenění sil a prostředků k činnosti v rámci své působnosti;

— *ženijní oddělení* vyhodnocuje prostory možných rozrušení, zatopení, požárů a navrhuje opatření na činnost vojsk v těchto prostorech. Po své linii uskutečňuje odborná opatření (ženijní průzkum, vyčlenění sil a prostředků k uvolnění komunikací, apod.);

— *zdravotnické oddělení (správa)* vyhodnocuje rozsah ztrát a navrhuje opatření k léčebným a evakuačním pracím a jaké síly a prostředky je k tomu možno vyčlenit.

Ostatní druhy vojsk a služeb vyhodnocují vliv jaderných úderů na přímo podřízená vojska a zařízení.

V průběhu vyhodnocování situace po jaderných úderech (hrozí-li nebezpečí z prodlžení) náčelníci druhů vojsk a služeb ihned po zjištění skutečnosti připravují v součinnosti s operačním oddělením (správou) návrh velitele k řešení vzniklé situace (varování o nebezpečí zamoření, vyvedení vojsk ze zamořených prostorů, vyčkávání poklesu vysokých úrovní radiace apod.). V některých případech, jež vyžadují okamžité řešení (zastavit přesun vojsk, vyvést vojska z prostoru, kde předpokládáme vysokou úroveň radiace apod.), přednesou příslušní náčelníci osobně nebo pomocí dispečinku své návrhy přímo veliteli nebo náčelníku štábu.

Na základě předběžného vyhodnocování jaderných úderů velitelé ohodnocují situaci, připravují předběžná rozhodnutí pro činnost vojsk, organizují opatření k zajištění skutečného stavu (vysílají styčné důstojníky, vzdušný radiační průzkum) a připravují vyčlenění sil a prostředků k zabezpečení likvidace následků jaderného napadení nepřítelem (přisunují síly a prostředky k nejdůležitějším prvkům bojové sestavy).

Po zjištění skutečné situace na základě hlášení podřízených stupňů velení, vzdušného a pozemního radiačního průzkumu, ženijního průzkumu a hlášení od druhů vojsk a služeb, operační oddělení v součinnosti s náčelníky druhů vojsk a služeb připraví veliteli podklady k upřesnění přijatého rozhodnutí.

Pojednám krátce o činnosti chemického oddělení při vyhodnocování radiační situace.

V době jaderných úderů nepřítele chemický náčelník je u radiační skupiny a sleduje podle

zákrešů na mapě vývoj radiační situace. Poněvadž úder nepřítel nebudou současné, ale s určitým časovým odstupem, bude nutno každý úder či skupinu úderů vyhodnocovat ihned. Podle toho, jak vzniká úhrada vojskům od radioaktivních mraků, chemický náčelník hlásí po dispečinku vyhodnocené údaje veliteli nebo náčelníku štábu současně s návrhem na činnost vojsk, např.: „Radioaktivní stopa od pozemních úderů v prostoru ... ohrožuje vojska 6 msd. Do prostoru rozmístění 6 msd přijde čelo stopy v 11.20 hod. Prostor rozmístění vojsk divize je v pásmu B, vojska jsou částečně zakopána, navrhuji ponechat na místě do plánovaného přesunu“. Nebo: „Radioaktivní stopa od pozemních úderů z prostoru ... přetíná pochodové osy přesunu 2 msd. K osám přesunu přichází stopa svým cílem v 8.30 hod. Hlavní proud bude překonávat pásmo C. Navrhuji přeskupit vojska za pochodu. Do čela proudu zařadit tankové jednotky. Jednotky a útvary na OT překonávat zamořené prostor rychlostí 40 km/hod. Tíly podržet na místě, které dosáhly a jejich přesun zahájit v 10.00 hod. rychlostí 30 km/hod.“. Veškeré potřebné propočty připravuje radiační skupina podle pokynů chemického náčelníka nebo podle požadavků jednotlivých oddělení štábu.

Po skončení hromadného jaderného úderu chemický náčelník vyhodnotí celkovou radiační situaci a doloží veliteli v těchto zásadních otázkách:

- počet úderů nepřítel (pozemní, vzdušné, celková kilotonáž)
- zamořená plocha, vzniklá v pásmu činnosti vojsk a jaká jejich část je pod jednotlivými pásmy zamoření; jaké dávky radiace vojska asi obdrží a jak to ovlivní jejich bojeschopnost;
- jaký režim života vojsk v jednotlivých pásmech zamoření nutno nařídit pro vojska bojující na místě a za přesunu;
- jak radioaktivní zamoření ovlivní zámýsl operace, včetně uskutečněných opatření k ochraně vojsk proti ozáření;
- v kterých prostorech nutno radiační situaci upřesnit a jaké síly a prostředky k tomu vyčlenit;
- jaké síly a prostředky chemického vojska, kdy a kam vyčlenit k likvidaci následků jaderného napadení nepřítel.

Po získání podkladů o skutečné radiační situaci chemický náčelník předkládá k uvedeným otázkám upřesněný doklad. Radiační skupina chemického oddělení armády (frontu) nařídí měření v jednotlivých bodech zamořeného pásma, propočte doby výbuchů k jednotnému astronomickému času, a tento pro příslušné zamořené pásmo ohlásí nižším štábům (do pluků vto).

Poněkud jiná metodika práce při předběžném vyhodnocování radiační situace bude u teritoriálních orgánů. Zde bude hlavním zdrojem informace o jaderných úderech *teritoriální radiační hlášená síť*. Údaje o parametrech jaderných výbuchů přicházejí od družstev přes okresní, krajské a okruhové radiační střediska do ústředního radiačního střediska, které je ihned vysílá pomocí centrálního vysílače orgánům státní moci (MV/CO, ministerstva) a pomocí dispečinku na záložní ústřední radiační středisko a oddělení teritoriálního štábu. Lze předpokládat, že jaderný úder na státní území uskuteční nepřítel po etapách s určitou časovou mezerou mezi etapami. Nám ovšem nebude známo, zda příslušná etapa skončila nebo ještě pokračuje. Proto je neúčelnější stanovit astronomický čas pro vyhodnocení vzniklé radiační situace, např. každé 4—6 hodin.

V případě nutnosti je možno vyhodnotit situaci v libovolný časový moment od zahájení jaderného úderu, ale pak je nutno ji v zájmovém prostoru neustále sledovat a každou změnu ihned hlásit. Celkové vyhodnocení radiační situace na území státu zahrnuje tyto otázky:

- počet jaderných úderů nepřítel (vzdušných i pozemních) za hodnocený časový úsek, jejich kilotonáž, jak na celém území státu, tak na území okruhů, přičemž uvádíme počet úderů na vojska frontu pokud budou ještě na území teritoria;
- celková zamořená plocha na území státu i okruhů podle jednotlivých pásem zamoření;
- pravděpodobné ztráty osob (vojáků i civilního obyvatelstva), způsobené jadernými výbuchy i radioaktivním zamořením;
- vliv radiační situace na průběh mobilizace a stanovení režimu života v zamořených oblastech;
- vliv radioaktivních oblaků na činnost letectva, jeho manévry a možnost PVOS v zamořených pásmech;
- návrhy na opatření k upřesnění radiační situace v zájmových prostorech a k likvidaci následků jaderného napadení nepřítel;
- součinnost mezi MV/CO, ministerstvy a případně spojeneckými vojsky na teritoriu.

Na podkladě předběžného vyhodnocení radiační situace jednotlivá oddělení teritoriálního štábu ohodnotí jejich vliv ve svých úsecích, předkládají návrhy na činnost útvarů a zařízení v přímé podřízenosti a řeší součinnostní otázky. Podle stavu zamoření atmosféry k upřesnění radiační situace vysíláme vzdušný radiační průzkum podle předem zpracovaných variant a podle nařízení velitele teritoria i v zájmových prostorech. Vzdušný radiační průzkum doplňujeme pozemním průzkumem a na

základě dozimetrických měření vyhodnocujeme skutečnou radiační situaci. Tuto je možno obdržet na štábu teritoria, nejdříve za 6 hod. od zahájení jaderného úderu nepřítele. Dílčí přehled o skutečných úrovních radiace je však

možno získat i dříve ze stanovišť hlídek teritoriální radiační hlášené sítě. Skutečná radiační situace pak slouží k upřesnění dříve vydaných rozhodnutí jak veliteli teritoria tak štábu teritoria.

Závěr

Cílem tohoto pojednání bylo zmínit se stručně a v zásadních otázkách o novém způsobu vyhodnocování radiační situace a dotknout se i některých otázek metodiky práce štábů. Ukazuje se, že technická stránka problému se neliší od dosavadního způsobu, ale mění se obsahová stránka, a to ve prospěch rychlosti a názornosti předběžného vyhodnocování, což je podstatný přínos. Přepočtové tabulky dovolují velmi rychle normový režim života vojsk převést ke skutečnému podle situace a potřeby. Přitom je zachována možnost zákresů radiační situace i v izočarách, bude-li to nutné. U tohoto způsobu se přistoupilo k řadě zjednodušení a přibližným číselným hodnotám, což ale vzhledem k orientačnímu charakteru předběžného vyhodnocování nemá zásadní význam. Nezakresluje hranice odpovídající staré izočáře 0,5 r/hod., což je nevýhodou vzhledem k současné metodice.

Nový způsob předběžného vyhodnocování radiační situace je pro stupeň armáda a front přínosem a jeho zvládnutí nebude spojeno se zvláštními obtížemi.

Více pozornosti atomovým minám v NSR

Podplukovník Jiří Chalupa, podplukovník František Skopeček

Na počátku uplynulého roku věnoval náš i zahraniční tisk velkou pozornost vytvoření atomového minového pásu na území NSR. Na veřejnost pronikla zpráva, že generální inspektor západoněmeckého bundeswehru navrhl, aby podél hranic NSR se socialistickými státy byl položen zátaras atomových min.

Podle sdělení ministra národní obrany NDR armádního generála H. HOFFMANA na tiskové konferenci 15. 1. 1965, datuje se přítomnost atomových pozemních náloží na území NSR od r. 1958, kdy americké ozbrojené síly začaly vytvářet jejich zásoby. Současně s tím proběhla v různých školách a kurzech výchova důstojnických kádřů v zacházení s atomovými bojovými náložemi. Na tiskové konferenci bylo také oznámeno, že „velení bundeswehru hodlá položit miny např. v oblasti mezi BEBROU a FULDOU (celkem 10 kusů, z toho tři 20 kt a tři 10 kt). V oblasti mezi těmito městy žije 280 000 lidí, kteří by v případě výbuchu atomových min nevyhnutelně zahynuli. Ve východní pohraniční oblasti NSR v okruhu 45 km od místa výbuchu by kromě toho vzniklo pásmo s nebezpečnou radioaktivitou, v němž by zahynulo všechno nechráněné civilní obyvatelstvo. Ohrožena by byla i značná část lidí v pásmu se střední a slabou radioaktivitou“.

Vytvoření atomového minového pásu potvrzuje snahy bundeswehru po uskutečnění plánu „strategie předsunuté obrany“. Tato strategická koncepce (označovaná také jako „strategie útočné obrany“) nepředpokládá jen přenesení bojové činnosti v počátečním období války na území protivníka, ale i použití taktických jaderných zbraní, včetně atomových min. Západní Němci, kteří by rádi prosadili taktické jaderné zbraně do oblasti zbraní konvenčních, podporují tak současně americkou koncepci „štitu a meče“, kde štitem mají být strategické a operační rakety a mečem prostředky klasické.

Je přirozené, že existence pásma atomových min na tisícikilometrové hranici Západního Německa s ČSSR a NDR, či jiná forma použití taktických atomových zbraní na hranici pásma, prosazovaná západoněmeckými militaristy a tím spíše pak západoněmecká účast na multilaterální jaderné smlouvě v jakékoliv formě by usnadnila západoněmeckým militaristům vyvolat světový válečný konflikt. Tyto obavy nesdílejí jen členské státy Varšavské smlouvy, ale i veřejnost a dokonce i vládní kruhy některých členských států NATO.

Mezi členskými státy NATO není dosud jednotná v názorech na způsob použití jaderných zbraní v počátku ozbrojeného zápasu.

USA, které označují za jediného potenciálního útočníka komunistický blok, prosazují „etapové zesílení obrany“. Podle této koncepce má být útok zastaven konvenčními prostředky; současně se má vyvinout snaha o jednání. Jaderné zbraně mají být použity až tehdy, kdy obrana vojsk nebude úspěšná nebo až protivník sám použije jaderné zbraně. Naproti tomu Francie připouští jedině „strategii okamžité (soustředěné) odvety“ ve formě jaderného úderu na vojska varšavské koalice a území členských států (hlavně SSSR) i v případě, že by protivník použil pouze klasické prostředky.

Ve snaze sjednotit tyto koncepce prosazuje generální štáb bundeswehru, který stojí na poloviční cestě mezi Američany a Francouzi „strategii předsunuté obrany“. Vychází ze převahy útočníka a snahy o co nejmenší ztrátu vlastního území dokazuje, že klasická výzbroj sil NATO na Středoevropském válečném území bude pravděpodobně nedostatečná a dislokovaná vojska nebudou mít v případě nenadálého napadení dostatek času k zaujetí určených prostorů obrany. Podle této strategie by

bylo možné účinné zastrašení a zpomalení útoku nepříteli jen v tom případě, jestliže budou krycí cíle vyzbrojeny atomovými minami.

Představitelé NSR mají názor, že atomové miny jsou prvním a základním stupněm použití jaderných zbraní (teorie jaderné spirály). Počítají s tím, že tato jaderná výstraha může donutit nepříteli vzdát se útoku, jetliže nebyl připraven rozvinout „velkou válku“. Atomové miny mají znepřístupnit důležité soutěsky, údolí a horské průsmyky, rozvodnit řeky, na dlouho vyřadit cesty, letiště, zničit důležité objekty, komunikační uzly a vytvořit překážky a zátarasy, na kterých se musí útok nepříteli zastavit a ztroskotat.

Američané dosud chápou stupeň nebezpečí, které by se vytvořilo předáním atomových min do rukou bundeswehru a ztrátou politické kontroly nad použitím jaderných zbraní. Na druhé straně jsou si však vědomi nesporných výhod navrhovaného plánu a proto se uchylují ke kompromisu. **Vojska na hranici se socialistickými státy chtějí v potřebných okamžicích zesílit rychle zmobilizovanými záložními prapory a bojovými skupinami armády USA, připravenými na místo určení vzdušnou cestou.**

...

Plán vybudování atomového pásma vyžaduje věnovat tomuto prostředku hromadného ničení více pozornosti než dosud.

První atomové miny vyzkoušeli Američané v r. 1955—56 v nevadské poušti.

Podle amerických údajů se mohou atomové miny umísťovat na povrchu nebo těsně pod povrchem (povrchový výbuch), hluboko pod povrchem (podzemní výbuch), či zabudovat do budov, mostů a různých objektů. Je možné ukládat je do vlhka i do vody, neboť mají hermetické utěsnění, které chrání citlivý mechanismus jejich rozněcovadla před korozi. Miny je třeba často prověřovat a proto nemohou být dlouho na místě svého bojového určení. Odpalují se elektrickým roznětem, radiem nebo mechanicky.

Při pozemním výbuchu jaderné miny dochází ke vzniku všech ničivých faktorů (tlaková vlna, světelné záření, pronikavá radiace), jako při výbuchu jaderné náplně nesené raketou nebo letounem. V centru pozemního výbuchu (zahluštění náplně nepřesahuje 5 — 10 m) se vytvoří vlivem destrukce a velkého žáru hustý oblak, který má v první fázi tvar válce.

S růstem výšky vzniká charakteristický mrak v podobě obráceného kužele až hříbu. V důsledku výbuchu vznikne kráter s velkou úrovní radiace. Zplyněná a vyvrvaná zemina je vlivem žáru a proudění horkého vzduchu zvednuta do výšky několika kilometrů.

Příklad: Při výbuchu jaderné náplně 20 kt je obsah zvednuté zeminy do ovzduší asi 40 000 t hmoty; je prachovitá s úlomky kamení, značná část je plynná. Zemina (zvláště větší úlomky) spadne zpět do centra výbuchu nebo do jeho blízkosti. Lehčí částice o velikosti několika mikronů se navrací na zem mnohem dále a vítr je unášá do velkých dálek. S rostoucí vzdáleností od centra výbuchu klesá zvolna i rychlost vypadávání částic. Jejich průměr je stále menší, až se zvolna rozptýlí natolik, že radioaktivní spad je neznatelný.

V závislosti na velikosti jaderné náplně trvá vypadávání i několik desítek hodin.

Příklad doby vypadávání radioaktivních částic různé velikosti z výšky 24,4 kilometrů:¹⁾

průměr částic v mm	čas vypadnutí v hodinách
0,15	3,9
0,075	16
0,033	80
0,016	340

Podle velikosti jaderné náplně je různé i množství radioaktivních látek, které určuje velikost a intenzitu zamořeného prostoru. Velikost zamoření ovlivní i povětrnostní situace. Atomové miny je možné klást jednotlivě s cílem spolehlivě zničit důležité objekty nebo skupinově ve formě minového pole.

Při současném nebo postupném **výbuchu skupiny jaderných min** v malé hloubce pod povrchem vznikne značné množství radioaktivních zplodin, které za příznivých podmínek vytvoří velkou plochu zamoření. **Vznikne radioaktivní bariéra**, která je velkou překážkou pro činnost vojsk a život obyvatelstva.

V příloze 1. uvádíme možný případ výbuchu deseti jaderných min na ploše ší-

¹⁾ Údaje z knihy „Nemoc ze záření“, str. 32. Kolektiv autorů, vydalo NV 1962.

roké 50 km, kde je patrná celková plocha zamořeného prostoru. Zvláště je označena poloha nebezpečného silného zamoření. Jen plocha nebezpečného zamoření tj. zóna C je prostor o velikosti 1380 km², kde by nechráněná živá síla obdržela do úplného rozpadu dávku od 1200 r výše. Bude-li živá síla v tomto prostoru mimo obranný objekt 1 — 2 hodiny po výbuchu, obdrží za hodinu 170 r; za 2 hodiny 260 r. Dávka se zvyšuje s každou hodinou pobytu mimo nechráněný objekt.

I vojska v tancích a obrněných transportérech mohou být v zóně C v prvních dvou dnech po výbuchu jen krátkou dobu. Vojska, nechráněná bojovou technikou v zóně B a C, musí využívat k ochraně dokonalých ochranných prostředků, zejména úkrytů s filtračním a ventilačním zařízením. I v tomto případě bude nutno stanovit pro pobyt vojsk v těchto dočasně zamořených prostorech přísný režim života. Největší nebezpečí bude v prvních dvou dnech po výbuchu.

Zvážíme-li, že plocha nebezpečného zamoření po 10 výbuších činí 1380 km², pak při průměrné hustotě obyvatel NSR 214 lidí na km² je ohroženo asi 300 000 lidí.

Jednotlivé jaderné miny bude nepřítel používat k vyplnění mezer mezi klasickými výbušnými nebo pevnými zátarasy i k ničení důležitých bodových objektů. Ve směru větru vzniknou radioaktivní stopy, které bude možno překonat nebo obejít; obejít lze i okruh rozrušení terénu.

Jaderné miny se mají používat i k diverzním akcím v nepřátelském týlu. Záškodnické skupiny využívají k přepravě jaderné miny vrtulníků, obrněných transportérů a aut. V některých případech se jednotky s náloží přesunují pěšky.

Vraťme se nyní k tiskové konferenci ministra HOFFMANA. Na ní informoval novináře, že jedno z míst, kde velení Bundeswehru hodlá položit miny, je oblast mezi Bebrou a Fuldou.

Tato oblast je vstupní branou na území NSR na významném LIPSKÉM operačním směru a je součástí „ZÓNY A“, která obepíná hranici socialistického tábora na Středoevropském válčišti (příloha 2).

Zóna je průměrně 70 km hluboká, na PRAŽSKO-SAARSKÉM operačním směru až 100 km. Je pravděpodobné, že vojenským činitelům NATO nejde o přípravu rovnoměrnosti atomového minového pole. Na základě vyhodnocení terénu budou miny

usměrňovat především na důležité operační a taktické směry.

Je také příznačné, že oficiální představitel bundeswehru i Spolkové republiky označují atomové miny za obranná zařízení. Tato potvrzení nevyžadují zdánlivě žádné zvláštní vojenskopolitické argumenty. Vždyť zařízení, budované na hranici s nepřátelským státem a stacionárního charakteru, byla přece v historii vojenství chápána vždy jako opatření obranná. Obrana před „komunistickou agresí“ je i známý ústřední politický argument Severoatlantického paktu a je jím motivováno téměř každé velké cvičení NATO.

Přípravy výbuchů atomových min na hranici s našimi státy jsou však i opatření agresivní, o čemž svědčí tyto důvody:

Není tajemstvím, že představitel NATO si uvědomují převahu vojenských sil států Varšavské smlouvy na Středoevropském válčišti, a že snahy představitelů bundeswehru o vyrovnání vojenského potenciálu zejména v pozemních silách se u některých členů, zvláště u Francouzů, setkávají s nepochopením. Případná agrese může mít proto úspěch po mohutném překvapivém atomovém úderu na celou hloubku území nepřátelské koalice a po soustředění sil na směry, kde by se dosáhlo požadované převahy.

Výhodná sinoptická situace pro vojska útočící ze západu na východ (příloha 3) umožňuje zabezpečit boky útočných uskupení radiačními bariérami, jejichž hloubka může dosahovat až 120 km.

Atomová minová pole mohou mít význam i při realizaci zámyslu, který převažuje v operační přípravě vojsk Střední skupiny armád: „Bojem na zdrženou vyčerpat útočníka a zastavit ho na některém z připravených obranných postavení a po počátečním přeskupení sil zahájit protiúder a vyjít v celém pásmu ke státní hranici. Vedením obranného boje získat čas k přisunu nových sil, nutných k dalšímu vedení války.“²⁾

Atomové miny by sehrály důležitou roli, zejména v prostorech činnosti vojsk bundeswehru v období, kdy k odpalováním zařízením jejich raketových vojsk ještě nebyly přisunuty jaderné hlavice, jejichž disponování podle dosavadní koncepce má do poslední chvíle v rukou americké velení.

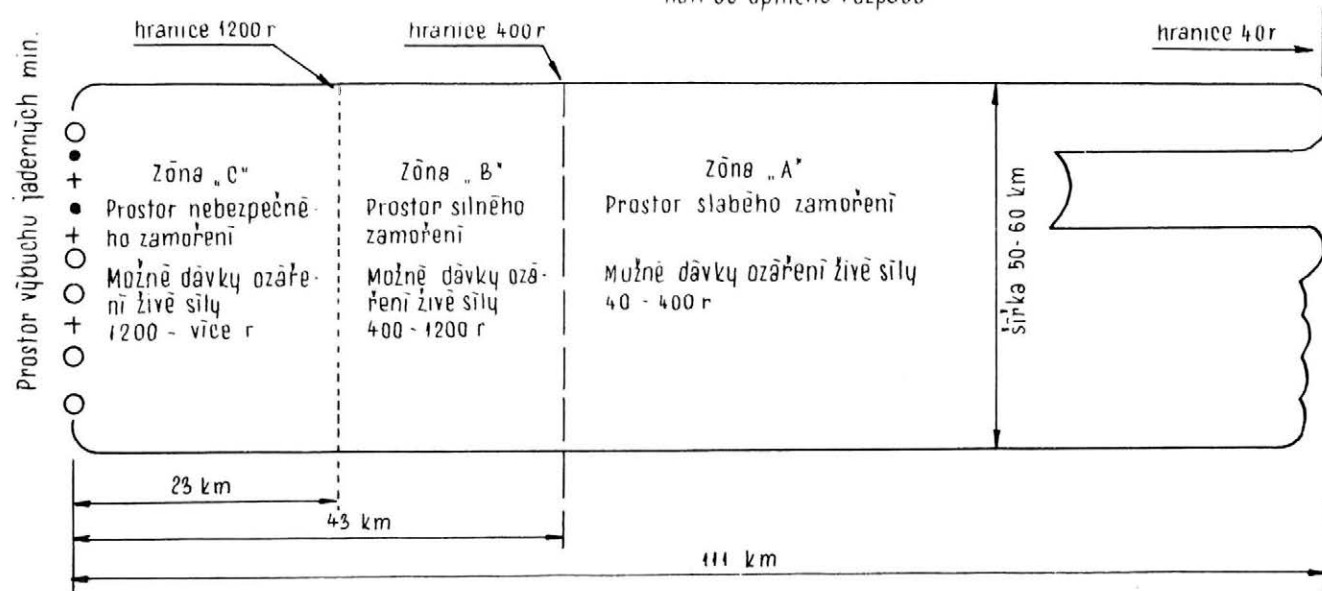
Možné vedení boje na zdrženou je i vysvětlením, proč na PRAŽSKO-SAARSKÉM

²⁾ Část zámyslu „západních“ ze cvičení GRAND SLAM I.

ORIENTAČNÍ SCHÉMA MOŽNÉHO RADIOAKTIVNÍHO ZAMOŘENÍ PO POZEMNÍM VÝBUCHU 10 JADERNÝCH NÁLOŽÍ V POZEMNÍCH MINÁCH

/příklad/

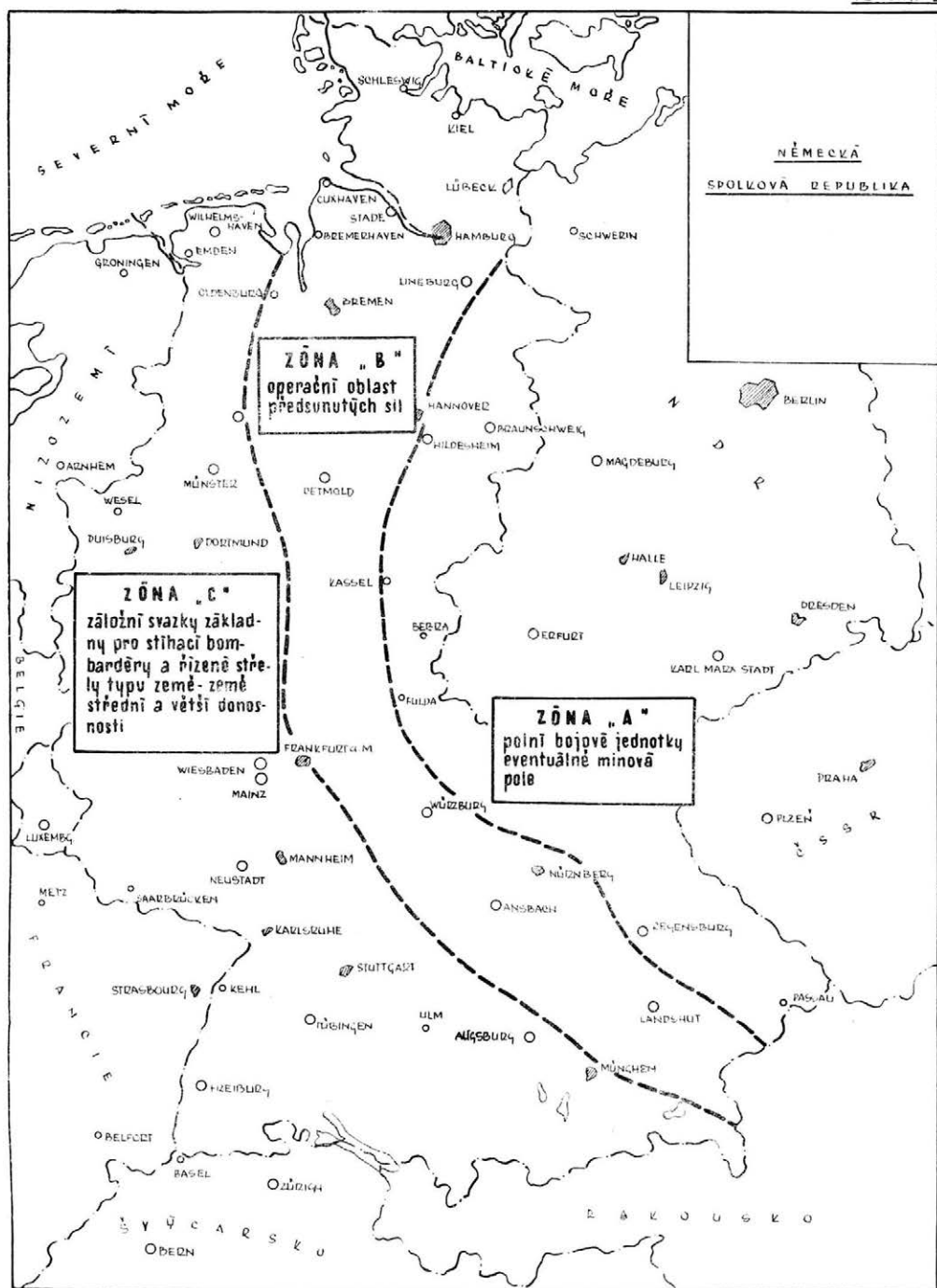
Dávka zamoření v zónách představuje hodnoty, které by udržela nechráněná živá síla od vypadnutí do úplného rozpadu

Poznámka

- jaderná nálož 9 kt
- + jaderná nálož 28 kt
- o jaderná nálož 49 kt

Střední rychlost výsledného vřškového větru 50 km/hod

ORIENTAČNÍ SCHÉMA VĚTRŮ NA ÚZEMÍ NSR

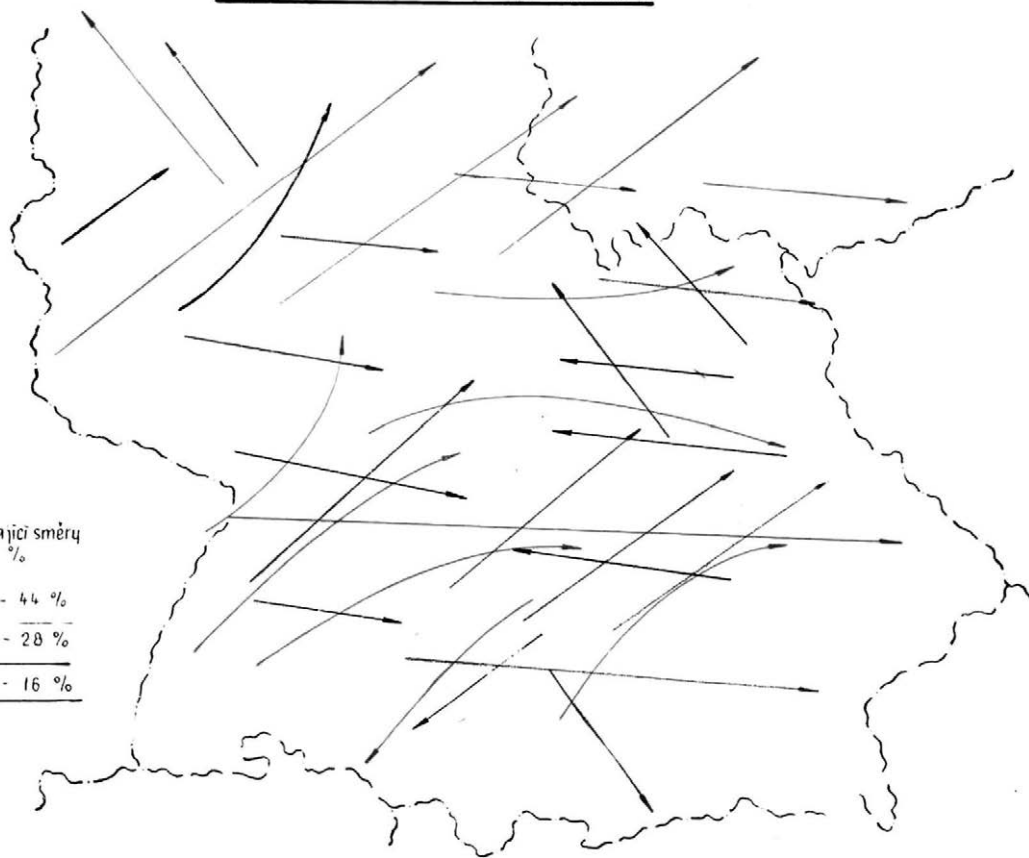
PŘÍLOHA 5.

Převládající směry
větrů v %

33 - 44 %

22 - 28 %

10 - 16 %

operačním směru, který při útoku na východ není hlavní a kde hlavní síly vojsk jsou dislokovány poměrně hluboko od státní hranice, je hloubka „ZÓNY A“ (po-hraniční oblast NSR, kde se plánuje umístění jaderných min) největší.

Nelze zavrhnout ani možnost dlouhotrvajícího prvního hromadného úderu na teritoriu socialistických států a současně vytvořit radiální bariéru v celé šíři státní hranice NSR, které využít k izolaci nepřítelů a k přeskupení sil a prostředků NATO do potřebné operační sestavy, k přesunutí radiace na přípustnou dávku k proniknutí na „zpracované území“ nepřítelů.

...

Na sklonku roku 1965 přineslo Rudé právo článek „Tak přečte atomové miny“. Píše se v něm, že Trettnerv úmysl vytvořit atomové minové pásmo podél východní hranice NSR pobouřil její obyvatelstvo, neboť by si podle odhadu vyžádal život asi 10 miliónů západních Němců a velká část střední Evropy by byla bezprostředně zamořena ničivými důsledky těchto výbuchů. Uvádí dále, že zatím co před rokem byly veškeré zprávy o existenci takových plánů kategoricky odmítávány, oznamuje dnes západoněmecký tisk, že „Američané deponují na západoněmecké půdě mnoho set atomových min.“

Podle „Vojennýj zarubežnik č. 7/65“ se v poslední době v tisku zemí NATO (zejména v NSR) propaguje myšlenka, že atomový minový pás nepředstavuje pro obyvatelstvo žádné nebezpečí. Současně tento časopis přináší překlad článku „Barrier Warfare“ od L. Circeo, uveřejněný v americkém časopise „Army“ v lednu 1965. Článek, který má být zřejmě „morální prevencí“ pro obyvatelstvo ohrožených oblastí, propaguje relativně „bezpečný“ způsob využití jaderných náplní formou uložení min hluboko pod zemským povrchem. Využívá při tom zkušeností z podzemních jaderných výbuchů v nevadské poušti.

Podle autora roste úměrně s hloubkou uložení náplně pod povrchem země velikost vzniklého kráteru po výbuchu a klesá úroveň radioaktivního zamoření terénu i ovzduší. Při umístění v optimální hloubce (vzhledem k dosažení maximální velikosti kráteru) má zůstat v zemi 90 % radioaktivních částic, což prý nepředstavuje žádné nebezpečí pro živý organismus.

Taková koncepce využití jaderných náplní se zásadně liší od způsobu, popiso-

vaného v první části našeho článku. Využívá atomových min zásadně jako obranného prostředku, který vytváří optimální terénní překážky a izoluje vlastní zázemí od nepřítelů se snahou zabránit ztrátám vlastního obyvatelstva.

Považuje krátery, vytvořené podzemními jadernými výbuchy za neefektivnější a nejhůře překonatelnou překážku. Uvádí, že podzemním jaderným výbuchem v optimální hloubce je možno vytvořit kráter takových rozměrů, který bude odpovídat potřebám vzniklé situace.

Vytvořit takové krátery krátce po rozhodnutí předpokládá včas a na odpovídajících místech vybudovat štolu pro uložení jaderných min.

Přikrost stěn v kráteru v optimální hloubce dosahuje u povrchu 45 stupňů; to přesahuje i možnosti pásových vozidel. Kromě toho výbuchem načechnutá půda je další překážka. Pohyb vojsk ztíží i geologické podloží, vyvržené z kráteru a rozhozené na jeho okraji. Rozměry kráteru prakticky vylučují možnost jeho přemostění nebo zasypaní. Jestliže dno kráteru bude pod úrovní spodních vod, dojde k jeho zaplavení.

Při volbě místa se budou brát v úvahu přirozené zátarasu z účelem vytvoření jednotného systému. Krátery se budou tvořit s cílem zpomalit a dezorganizovat útok nepřítelů, dočasně jej zastavit, donutit ho pohybovat se pouze po určených cestách a také k zabezpečení křidel a týlu bránících se vojsk.

Nejlepší místa pro vytvoření kráteru budou soutěsky. Nedává-li jejich šíře možnost přehradit je jedním kráterem, je to možné sérií výbuchů o velké mohutnosti (uložením jedné nálože od druhé na vzdálenost 1 a 1/2 poloměru kráteru). Při takovém rozmístění náplní se vytvoří příkop, jehož šířka a hloubka bude rovna rozměrům kráteru.

Rozruší cesty krátery si vyžádá vybudování rozsáhlých obezdů. Krátery se zasypaným okolím, vždy několik kilometrů vedle sebe, mohou plně znemožnit postup protivníka. V mnohých případech to může mít takový efekt jako zničení mostů.

Kromě zatarasování je možno využít podzemních jaderných výbuchů ke zničení letišť, železničních stanic, přístavů, skladů a ostatních důležitých objektů, zejména v těch případech, kdy tato zařízení jsou v blízkosti obytných prostorů.

Při pokusném jaderném výbuchu mohutnosti 0,420 kt byl průměr zóny zničení 200 m. Takovým výbuchem je možné

zničit např. železniční stanici uprostřed velkého města a nepoškodit při tom druhé budovy.

K uložení jaderných náloží pro podzemní výbuch bude v závislosti na ráži potřeba až několik set metrů hlubokých štol o průměru metr i více. K jejich vybudování se používají vrtné soupravy a před sesutím stěn se vyztužují. Stoly se připravují na důležitých směrech předem, než dojde k nutnosti jejich využití, tj. v míru.

Rozměry kráterů podzemních jaderných výbuchů budou značné. Např. při výbuchu 100 kt v hloubce 193 m pod povrchem země vznikne kráter o průměru 360 m a hloubce asi 93 m. U jaderné nálože 1000 kt s výbuchem v hloubce 360 m vznikne kráter o průměru 800 m a hloubce kolem 200 m.

Pracnost vybudování a udržování šachet (vzhledem k působení spodních vod a povětrnostních podmínek je problematické) pro uložení jaderných náloží má vyrovnat dosažený efekt. Autor zdůrazňuje, že k vytvoření velikosti kráteru, které lze dosáhnout výbuchem hluboko pod zemí, by při pozemním výbuchu bylo potřeba nálože 10krát mohutnější; pro hloubku dokonce 100krát větší nálože. Přitom od 10krát větší nálože na povrchu by 100krát vzrostlo radioaktivní zamoření ovzduší a 500krát by se zvýšila síla tlakové vlny. Kromě toho výbuchem v optimální hloubce nevzniká ohnivé koule a tepelná energie se spotřebuje na vyhození zeminy. Tlaková vlna v blízkosti výbuchu je 50 až 100krát menší než při pozemním jaderném výbuchu stejné ráže. Ve značné vzdálenosti od místa výbuchu je síla tlakové vlny menší 3 až 10krát.

V časopise „Vojenská technika“ č. 1/65 str. 10 v článku „Atomové jeskyně“ popisuje Vladimír Haralík americký pokusný výbuch nazvaný „Projekt Sedan“, který ilustruje uvedené závěry:

„V hloubce asi 190 m byla uložena nálož, 8 krát silnější než hirošimská bomba.

Když se prach nad povrchem výbuchu rozptýlil, byl z letadla pozorován kráter o průměru 400 m a hloubce téměř 100 m. Část uvolněného materiálu spadla zpět do kráteru. Většina se uložila pravidelně na jeho okraji. Měřicí přístroje zaznamenaly mimořádně nízkou radioaktivitu, mnohem menší než při výbuchu na povrchu, ve vodě nebo v atmosféře. Již několik dní nato bylo možno bez nebezpečí vstoupit do pokusného prostoru.“

Nízkou úroveň radiace při tomto podzemním výbuchu lze vysvětlit tím, že velká část radioaktivity se zadrží v roztavené skvárovité zemině kolem místa výbuchu a v zemině vyvrhnuté z kráteru. Při pokusném výbuchu jaderné náplně 100 kt v hloubce 193 m šlo do ovzduší množství radioaktivity, rovnající se pozemnímu výbuchu ráže 3 kt. Avšak i toto množství v době vypadnutí představuje přibližně na vzdálenost 10 km ve směru větru životu nebezpečnou dávku — viz tabulka 1.

Graficky znázorňuje toto zamoření příloha 4.

[Orientační výpočet: střední rychlost výškového větru 50 km/h.]
Dávky ozáření v tabulce představují hodnoty, které by obdržela nechráněná živá síla od vypadnutí do úplného rozpadu.

Všechny štáby věnují velkou pozornost plánování a vedení boje se ZHN nepříteli. Po analýze poznatků a názorů získaných v operačních štábech po několik let na velitelsko-štábních cvičeních byl přijat oficiální závěr i nadále zpracovávat „Plán boje se ZHN nepříteli“.

Jsmo toho názoru, že obsah plánu bude nutné doplnit o otázky zjišťování a ničení nového jaderného prostředku — atomových min. Především bude třeba rozšířit okruh zpracovatelů zmíněného plánu o nejpovolnější odborníky na likvidaci zátarasů; těmi by měli být ženisté.

Boj s každým novým prostředkem si vyžaduje, aby velitelé a štáby věnovali velkou pozornost jeho stavu, technickému

Tabulka 1

Mohutnost jaderné náplně		Velikost zóny zamoření		
		Zóna „A“ slabé zamoření 40—400 r	Zóna „B“ silné zamoření 400—1200 r	Zóna „C“ nebezpečné zamoření 1200 r i více
3 kt	délka	30 km	9,5 km	4,5 km
	šířka	4,1 km	1,5 km	0,8 km

vývoji, aby zvládli a sledovali taktické a operační zásady jeho použití a přijali odpovídající protipatření.

Podle směrnice bundeswehru „o účinku a použití atomových bojových náloží“ mají mít sbory a divize ve výzbroji atomové miny osmi typů a náloží od 0,5 — 100 kt. Malé a střední nálože mohou vyřadit cíle o několika km² nebo zničit důležité, zejména komunikační objekty (viz tabulka 2).

Atomové miny si oproti dosud používaným způsobům ničení ZHN, které se řeší převážně palebně, vyžadují specifický přístup. Palebné vyřazení zakopané miny by si vzhledem k bodovému charakteru cíle vyžádalo nesmírně velkou část střeliva. Výsledkem by mohla být pouze likvidace momentu překvapení, který by v případě použití byl na straně protivníka. Nezlikvidovali bychom účinky pozemního výbuchu, který by byl palbou vyvolán.

Umlčení nepřichází v úvahu. Roznětová hlídka, která má přivodit v potřebný okamžik výbuch miny, bude odpalovat na dálku z utajeného úkrytu. Úkol vyžaduje tedy náročný specializovaný průzkum a ženijní výcvik.

Identifikovat místa položení jaderných min našimi průzkumnými jednotkami nebude snadné. Práce průzkumných jednotek bude ztížena tím, že miny budou maskovány a v prostoru jejich položení bude řada klamných prací. Rovněž o místech a počtu položení jaderných min bude jistě nepřítel rozšiřovat klamné zprávy mezi vlastní obyvatelstvo.

Podle zásad použití jaderných min v boji bude nepřítel tyto nálože dokonale zabezpečovat klasickými minami a nástrahami proti zvednutí a zneškodnění.

Miny mohou zjišťovat hloubkové průzkumné skupiny a speciální skupiny, do nichž budou včleněni specialisté. Hlavním posláním skupiny by mělo být zabránit výbuchu zjištěné nálože. Průzkumné jednotky se při zjišťování jaderné nálože mohou opírat o získané zprávy od zajatců, přeběhlíků a obyvatelstva i o příznaky zemních prací.

K zjišťování uložených min budou průzkumné jednotky využívat především detektorů, které reagují na radioaktivní záření z jaderné náplně miny.

Tento radiometrický průzkum je založen na zjišťování jaderné munice podle jejího radioaktivního gama záření. Potřebné přístroje mají dnes citlivost do 1 mikroröntgenů za hodinu a jsou schopny

indikovat zdroj gama záření na vzdálenost 500 m (gama záření jaderné náplně má intenzitu 10 mikroröntgenů za hodinu).

Dalšími příznaky mohou být opuštěné prostory bez jakéhokoliv zajištění, prostory, kterým se krycí jednotky při ústupu vyhýbají a nezastavují se v jejich blízkosti.

Nelze vyloučit ani možnost, že do prostoru položení jaderných náloží vyjdou jako první jednotky prvních sledů, zejména předsunuté oddáky. **Proto vystupuje do popředí požadavek, aby PO a první sledy měly specialisty, vybavené materiálem ke zjištění a zneškodnění jaderných náloží.**

Jaderné miny budou podle připravených plánů zatarasování odpalovat speciální jednotky. Po vydaném povelu k odpálení uvedou na dálku v činnost časový roznět a po kontrole činnosti se co nejrychleji vzdálí od místa výbuchu. Časový roznět lze nastavit podle potřeby od několika minut po několik desítek hodin. I tato činnost může být jedním z příznaků použití jaderných min nepřitelem. Podle některých zpráv mohou jaderné nálože v kritických situacích pokládat i vyčištěné zatarasovací jednotky domobran.

Vyhodnocené údaje z cvičení WINTER SCHIELD I hovoří o tom, že v jeho průběhu nepřítel použil 24 jaderných min a při WINTER SCHIELD II 9 jaderných trhacích náloží. Dnes se předpokládá použití na hlavních směrech asi 60 kusů jaderných min a fugasů na 200 km fronty. Znamená to, že jaderné nálože by byly od sebe vzdáleny asi 3 — 4 km. Při střední náloži by se dosáhlo překrytu účinků a tím i souvislých závalů a radiačních pásem.

Plánovaná místa položení jaderných min jsou přesně evidována v plánu zatarasování. Zmocnění se těchto údajů musí být jedním z úkolů průzkumných jednotek. V záznamu bude uvedeno místo, doba položení, způsob roznětu a to jak z hlediska systému tak i časového nastavení.

V případě, že průzkumná jednotka odhalí místo uložení jaderné nálože, je nutné, aby velitel skupiny uvedl zejména tyto údaje:

— přesné umístění v terénu a způsob zajištění ostatními prostředky,

— zda jaderná mina je samotná nebo ve skupině a zda je chráněna klasickým minovým polem,

Orientační údaje účinku jaderných náplní při pozemním výbuchu

Druh a ráže jaderné miny		Předpokládaný účinek jaderné nálože v mině							Údaje o velikosti zamožené plochy					
		Kráter		Kombin. účín. ž. s.		Účinek na budovy			zóna „A“		zóna „B“		zóna „C“	
		hloub.	šíř.	nekryt.	v zákop.	dřev.	nízké	poschoď.	délka	šířka	délka	šířka	délka	šířka
T-4 1 kt		4,4	20	850 2,5	550 0,85	1100 3,8	700 1,5	1000 3,1	19	2,6	5,2	0,9	2,4	0,5
A - MK - 7	2,5 kt	6	26	1000 3,1	675 1,4	1600 8	1000 3,1	1400 6,1	28	3,8	8,5	1,3	4,1	0,8
	9 kt	9	40	1500 5,5	900 2,5	2400 18,1	1500 7,1	2100 13,8	54	6,4	19	2,5	9,7	1,4
	28 kt	15	60	1600 8	1200 4,5	3200 32,2	2100 13,8	3000 28,2	87	9,4	32	3,9	17	2,3
	47 kt	16	82	1800 10,2	1500 7,1	4000 50,3	2500 19,9	3800 45,3	111	11,4	43	4,7	23	3

Poznámka: 850 je poloměr účinku jaderné nálože
2,5 je plocha zasažené plochy

— místo odkud je mina řízena (stano-
viště hlídky, které má uvést do chodu
časový roznět),

— zda časový roznět již pracuje.

Vlastním jednotkám bude nutno vyhlá-
sit nebezpečí ohrožení jaderným výbu-
chem, tj. signál „radiální a chemické ne-
bezpečí“.

Průzkum a ničení jaderných min by
měly být vedeny v obvyklých pásmech
zodpovědnosti za ničení ZHN. Divize s pod-
řízenými útvary by měla odpovídat za prů-
zkum a ničení do hloubky 30 km, armáda
do hloubky 120 km.

• • •

Dne 3. června 1965 oznámilo „Neues
Deutschland“, že na hlavních silnicích po-
dél státních hranic NSR a NDR budovali
příslušníci bundeswehru komory, do kte-
rých se mohou uložit trhavé nálože nebo
atomové miny. V srpnu téhož roku napsal
„Frankfurter Rundschau“, že na Šlesviku
Holštýnu kopají různé stavební firmy na
objednávku ministerstva obrany podél hra-
nic jámy pro miny. List vyslovil domněn-
ku, že jde o přípravu vytvoření pásma
atomových min.

Podle názoru vojenských činitelů NATO
není třeba tajit místa budování jam nebo
sáček pro atomové miny. Vycházejí z před-
pokladu, že existence štol může nepříteli
odradit od použití dané cesty nebo směru.

Od obyvatelstva pohraničních oblastí
se vyžaduje souhlas s přípravou atomo-
vých minových polí. Má si uvědomit, že
„vtrhnutí nepříteli na jeho území a jeho
podmanění“ by způsobilo mnohem větší
škody, než jaderné výbuchy k vytvoření
zátarasů.

Vzhledem k našemu geografickému
umístění v rámci států Varšavské smlouvy
je pro nás prvořadá znalost problémů po-
čátečního období války a tomu odpovída-
jící příprava vojsk.

V počátečním období války bude o ú-
spěchu válečných stran rozhodovat snaha
o uchvácení iniciativy a počáteční výhra
času a prostoru. Rozhodného úspěchu do-
sáhnou ty útvary a svazky, které pronik-
nou na území nepříteli, vystřihají se
zdlouhavých bojů v bezprostřední pohra-
niční oblasti a využitím mezer v krytu
nepříteli proniknou do hloubky nepřátel-
ského území.

Aktivace jaderného minového pole
v tomto prostoru může vážně narušit čin-
nost prvosledových vojsk, zpomalit a na
některých směrech i zastavit jejich úder.

Proto je třeba neustále sledovat osud
minového pásma na území NSR v těsné
blízkosti naší státní hranice.

Článek vychází ze studia našeho a za-
hraničního tisku a vyjadřuje vlastní ná-
zory na tyto otázky. Klade si za cíl zdů-
raznit tuto vážnou skutečnost, dát čte-
nářům podrobnější informaci a vyvolat
k problému diskusi.

Problematika se týká nejen pracovní-
ků operačních štábů, kteří se podílejí na
zpracování „Plánu boje se zbraněmi hro-
madného ničení nepříteli“, a v kterém se
novému jadernému prostředku — atomo-
vým minám — věnuje dosud malá pozor-
nost, ale značnou měrou i velitelského
sboru svazků a útvarů.

Článek by měl vyvolat i zamyšlení ří-
dicích orgánů technického rozvoje nad
prostředky, kterými je třeba vybavit voj-
ska k průzkumu i likvidaci atomových
min.

Ničení prostředků jaderného napadení nepřítele výsadky bojovou činností na velkém prostoru

Podplukovník Miloš Brabeneč, CSc., podplukovník Karel Komínek

Při stále konkrétnějším rozpracování tematiky ničení jaderných zbraní nepřítele výsadky bude nutné ustoupit od dřívějšího pojetí, kdy vysílání výsadků k plnění tohoto úkolu bylo velmi časté, mnohdy nepřiměřené a nereálné. Realita a účelnost použití výsadků se stává jedním z rozhodujících činitelů a ovlivňuje hledání nových způsobů bojové činnosti výsadků.

Jedním ze způsobů ničení prostředků jaderného napadení nepřítele výsadky je **bojová činnost výsadku na velkém prostoru**. Tento způsob je dán mimo jiné také těmito faktory:

1. Na základě důkladných znalostí a rozborů zásad bojové činnosti nepřítele umíme podle demaskujících znaků a činitelů celkem dosti pravděpodobně stanovit možné směry manévru, vyčkávací prostory a palebná postavení prostředků jaderného napadení nepřítele.

2. Vyhodnocení těchto prostorů může být ještě jednoznačnější, jestliže bojiště bude na rozsáhlých prostorech zamořené, zpustošené, bude hořet a jinak bude nepřístupné. Takové prostory nedovolí rozmístění prostředků jaderného napadení nepřítele, čímž budou pochopitelně možnosti manévru a pobytu nepřátelských prostředků jaderného napadení omezeny.

3. Přesto všechno bude přesných zpráv o prostředcích jaderného napadení nepřítele velký nedostatek, což bude typické.

4. Pohyblivá bojová činnost prostředků jaderného napadení nepřítele bude mít za následek, že i konkrétní zprávy budou velmi rychle zastarávat.

Proto musíme prostředky jaderného napadení nepřítele ve vyhodnocených nebo zjištěných prostorech bojové činnosti nejdříve vyhledávat, upřesnit a pak zničit. K jejich ničení přicházejí v úvahu takové bojové prostředky, které jsou s to si cíle samy vyhledat a upřesnit. Tyto

schopnosti mají především letectvo a výsadky.

Při porovnání možnosti letectva vyhledávat a zjišťovat prostředky jaderného napadení nepřítele je třeba vycházet z toho, že vzdušný průzkum ZHN nepřítele je prvotním úkolem především průzkumného letectva. Provádí se zpravidla vizuálně z výšky 300 — 800 m a při rychlosti 500 — 600 km/hod. Tato výška je nejvhodnější pro rozpoznání skutečnosti v terénu. Při snížení klesá procento zjištění na polovinu a při zvýšení je třeba zvyšovat rychlost (obrana proti PVO), což omezuje značně dolet a dobu průzkumu. Jedné osádce průzkumného letounu bude možno přidělit až 2 prostory pravděpodobného rozmístění prostředků atomového napadení, přičemž každý prostor může dosahovat 60 — 100 km². Vizuální vzdušný průzkum bude doplňován fotografickým průzkumem.

Předpokládáme-li umístění průzkumného letectva v hloubce asi 100 i více kilometrů od čáry dotyku a umístění ZHN nepřítele kolem 10 — 20 km (taktického určení), pak samotná doba letu do prostoru průzkumu při rychlosti 500 km bude činit asi 15 minut. Přilet do prostoru, průlet a prověření prostoru, zjištění a vyhledávání ZHN, upřesnění a hledání hlášení o vizuálním pozorování bude trvat asi 1 — 2 minuty. Celková doba, za kterou může zájmový štáb dostat první zprávy o vzdušném vizuálním průzkumu ZHN nepřítele, bude činit asi 20 — 25 minut po odstartování letounu.

Další zprávy i s leteckým snímkem — mohou být dodány asi do 1 hodiny po průzkumu. Tato doba je propočtena s ohledem na zpáteční let osádky na letiště, na předání exponovaného filmu k vyvolání rapidním způsobem, ke zhotovení negativu a pozitivu a na dodatečný výslech průzkumné osádky. Stávající sku-

tečnosti použité fototechniky neumožňují zatím podstatné zkrácení fotografického procesu včetně dodání snímku.

Vyhledávání a zjišťování ZHN letectvem v noci bude značně omezeno. Průzkum ZHN v noci bude omezen na pravděpodobné prostory — na komunikace — kde se s největší pravděpodobností přesunují ZHN. Vzlety na výzvu z pohotovosti na letištích jsou výhodné tehdy, můžeme-li upřesnit pravděpodobný prostor rozmístění ZHN z jiných zpráv alespoň na rozměr 2 — 4 km. K průzkumu bude vhodné použít osvětlovacích pum SAB. Pro noční vyhledávání ZHN nepřítel může podstatně přispět právě vzdušný výsadek, který může doplňkovými zprávami a samotnou vlastní činností navést průzkumný či už přímo úderný letoun do prostoru rozmístění ZHN nepřítel (založením požáru, vystřelením rakety, předáním zprávy rádiem apod.). ZHN bude nutné nejen zjišťovat, ale současně je ničit.

Proto zjištěné ZHN může a bude ničit i průzkumné letectvo v úzké součinnosti s určeným vzdušným výsadkem k ničení ZHN nepřítel. Průzkumný letoun může ničit ZHN pouze palubními zbraněmi — dvěma kanóny ráže 23 mm. Bylo by však žádoucí, aby i průzkumný letoun měl při zjišťování ZHN větší výzbroj. Tato výzbroj by mohla pozůstat z raketové výzbroje třídy „VZDUCH — ZEME“, i třeba neřízené rakety. Tento průzkumný letoun by měl pak větší možnost a pravděpodobnost zničení a nebo aspoň umlčení zjištěné ZHN nepřítel do té doby, než je úplně zničí vzdušný výsadek, nebo síly stíhacího bombardovacího letectva.

Systém ZHN nepřítel musí být ničen za všech okolností celým komplexem prostředků. Z toho komplexu pak musí být velmi pečlivě zvolen prostředek za dané situace nejúčinnější.

Demaskující příznaky prostředků jaderného napadení nepřítel jsou především tvar a pohyb. Přitom musíme brát v úvahu skutečnost, že zjišťování ZHN není snadné. Při rychlosti soudobých letadel a prostorové protivzdušné raketové obraně pravděpodobného protivníka je zjištění ZHN vzdušným průzkumem velmi obtížné.

Ničení prostředků jaderného napadení nepřítel výsadky bojovou činností na velkém prostoru je možným a přijatelným typem boje, který je třeba důkladně procvičovat. Příprava výsadku k tomuto úkolu obsahuje v podstatě stejné prvky jako kterýkoliv jiný způsob ničení těchto pro-

středků. Má však některé zvláštnosti dané specifickými podmínkami boje na velkém prostoru.

Především půjde o stanovení prostoru pro činnost výsadku. Velitel a štáb musí vyhodnotit, v kterém prostoru se budou s největší pravděpodobností přesunovat prostředky jaderného napadení nepřítel. V dalším je třeba přihlídnout k možností výsadku obsáhnout tento prostor (svou bojovou sestavou) a podle toho volit počet a sílu jednotlivých skupin. Na počet a sílu jednotlivých skupin bude mít vliv o konfiguraci terénu. V silně členitém terénu s rozvinutou sítí komunikací je možno mít pod dohledem prostor 20 km $\times$ 20 km z 5 — 6 pozorovacích stanovišť. Počet a sílu skupin ovlivní i možnost spojení a velení. Právě tato možnost velení bude působit v protikladu k vlivům terénu, jeho zpravodajské ovládnutí bude objektivně nutit k vytváření co největšího počtu skupin. Požadavky velení musí naopak, aby skupin bylo co nejméně, pokud možno, aby se skupiny ztotožňovaly s organickými jednotkami (např. u výsadkového praporu s rotami, případně navíc s bojovými průzkumnými hlídkami).

Se stanovením všech předcházejících otázek souvisí i způsob vysazení a určení celého systému manévrování skupin výsadku v daném prostoru.

Řešení těchto zvláštností činí přípravu k ničení prostředků jaderného napadení nepřítel velmi složitou. Nesprávné zhodnocení činnosti prostředků jaderného napadení nepřítel i budoucí činnosti výsadku by bylo možno napravit v tylu nepřítel jen v neobyčejně obtížné situaci; dokonce je zde možnost, že výsadku použijeme naprázdno.

V první fázi po vysazení hlavní pozornost soustředíme na „zmizení“ výsadku, na klamání nepřítel o síle výsadku a jeho bojové činnosti. V této etapě vede výsadek intenzivní průzkum s cílem odhalit známky činnosti prostředků jaderného napadení nepřítel. Přitom získá i řadu jiných zpráv o nepřátelské činnosti, které předává veliteli. Předávání zpráv nesmí být na úkor plnění hlavního úkolu — ničení prostředků jaderného napadení. Výsadek se nezavazuje do boje s jinými prostředky proto, aby se neprozradil a neztrácel čas potřebný pro plnění hlavního úkolu. Skupiny podávají hlášení o situaci tak, aby velitel výsadku mohl jimi okamžitě manévrovat a reagovat na vzniklou situaci. Je účelné, aby výsadek udržoval úzkou součinnost s průzkumnými orgány,

kteří získávají zprávy v daném prostoru. PzS budou proto předávat výsadku získané zprávy „krátkou“ cestou.

Jakmile velitel výsadku obdrží zprávy — především od svého průzkumu či od PzS armády, z VS armády, od vzdušného průzkumu nebo jiných pramenů — o pohybu jaderných prostředků napadení nepřítele nebo jeho částí, okamžitě zahájí činnost k jeho zničení:

— pokračuje v průzkumu zjištěného prostředku, aby si upřesnil jeho činnost a pohyby,

— hlásí situaci veliteli armády s rozhodnutím, jak bude tento prostředek ničít, s žádostí o přiměřený způsob a rozsah podpory. Není-li ničení prostředků jaderného napadení nepřítele silami výsadku reálné a má-li možnost předat souřadnice cíle nebo jiné potřebné podklady pro ničení ZHN nepřítele, požádá o ničení armádními prostředky, kdy v hlášení o zjištění cíle je nutno uvést:

- druh cíle a jeho rozměry
- souřadnice cíle
- činnost cíle (i předpokládaná)
- kdo cíl zjistil a dobu zjištění
- návrh na nejvýhodnější dobu jeho zničení.

— je-li ničení ZHN reálné, provede účelný manévr skupinami a připraví si podmínky pro soustředěný útok.

— úder většiny sil výsadku je veden s největší možnou prudkostí, s překvapením, na zvoleném směru s cílem co nejrychleji proniknout do prostoru jednotky řízení palby, nebo jiných zařízení a zblízka nebo na dálku zničit zařízení nezbytná pro uskutečňování jaderných úderů,

— ostatní prvky výsadku zpravidla pouťají síly, aby obrana nepřítele nemohla být aktivní a tím se stala málo odolnou. Mají-li pouťací skupiny úspěch, přinese velitel výsadkového praporu údernou sílu na tento směr,

— po zničení prostředků jaderného napadení se jednotlivé skupiny rychle odpoutávají od nepřítele, zastírají směry odchodu a na předem určených shromaždištích se organizují. Velitel praporu znovu rozdělí prostory činnosti výsadku, který po skupinách zahájí nový průzkum a ničení nepřátelských prostředků jaderného napadení, nebo plní jiný úkol v týlu až do sloučení s vlastními vojsky.

Při řešení je třeba uvážit možnosti výsadku. Bude nutno vzhledem k neobvyklé obtížnosti řízení řady skupin na velkém prostoru dorešit výcvik, samostatnost bojové činnosti skupin, pohyblivost a pře-

suny výsadku včetně použití dopravních prostředků, jako motocyklů, osobních terénních automobilů, OT a tanků, ukořisťených vozidel, případně vrtulníků. Bude nutno vyřešit a procvičit spojení včetně utajení jak uvnitř výsadku, tak s armádou, s letcem, s průzkumnými orgány v týlu nepřítele apod.

Jako jednu z hlavních nových otázek je třeba vyřešit a zvládnout součinnost výsadku s velitelem fronty, armády či jejich orgány po zjištění nepřátelských prostředků jaderného napadení k jejich ničení jaderným úderem, letectvem nebo klasickým dělostřelectvem.

Výsadkový prapor může bojovat rozdělen do 4 — 8 skupin, přičemž jedna z nich je hlavní v síle 2 čet až roty. Výsadková brigáda bude rozdělena na podstatně více skupin a působí na přibližně dvakrát větším prostoru.

Výsadkový prapor povede zpravidla boj bez těžkých zbraní. Naproti tomu výsadková brigáda může mít s přihlédnutím k situaci bezzákluzové kanóny, případně jiné organické dělostřelectvo, ovšem s tahači, aby tyto těžké zbraně byly dostatečně mobilní. Velitel výsadku zpravidla vyčlení příbrané těžké zbraně k hlavní skupině, která je bude svou sestavou bránit. Těžké zbraně budou velmi vydatným posilovým prostředkem při přepadu a ničení prostředků jaderného napadení nebo při bojové činnosti, které se nebylo možno vyhnout, obzvláště jako protitankový prostředek. Nevýhoda je, že tyto prostředky zpomalují manévr, čímž zvyšují možnost zničení výsadku.

Tento způsob bojové činnosti výsadku v týlu nepřítele, vzhledem ke stálému unikání výsadku a snížené možnosti výsadek zničit, bude podstatně delší než při jiném způsobu nasazení. Ze zkušeností se odvozuje schopnost výsadku vést bojovou činnost na velkém prostoru — u výsadkového praporu 1 — 2 dny a u výsadkové brigády po dobu ještě delší, obzvláště tehdy, je-li možné dostatečné zásobování vzduchem. Odvozená délka možného trvání výsadkové bojové činnosti nebude zpravidla ani nutná, vzhledem k tomu, že při soudobém tempu operace dojde ke sloučení výsadků s vojsky, útočícími po zemi, dříve.

Z těchto závěrů vyplývá, že výsadkový prapor i výsadková brigáda jsou schopny posouzeným způsobem vyhledat a zničit několik prostředků jaderného napadení, případně plnit ještě jiné úkoly. V případě nutnosti bude dokonce možné soustředit

síly výsadku a přejít k soustředěné bojové činnosti pro splnění jiného úkolu. Takto složitou bojovou činnost ovšem je schopný uskutečnit jen výborně vycvičený výsadek, dobře technicky vybavený, řízený schopnými veliteli, kteří se umí dovedně vyhnout snahám nepřítele o zničení výsadku.

Konečně vyvstává značně obtížný problém sloučení rozptýleného výsadku na velkém prostoru s vojsky útočícími čelně. Ukazují se celkem dva možné způsoby, případně jejich kombinace, byla-li vynucena okolnostmi.

V prvním případě velitel praporu po splnění úkolu shromáždí prapor ve vhodném prostoru soustředění, z něhož prapor vyvede ke sloučení s pozemními vojsky, když se předtím dohodou na běžné normy součinnosti pro sloučení.

Ve druhém případě, když soustředění praporu před sloučením z jakýchkoli pří-

čin není možné (vzdálenosti, bojová činnost nepřítele, terénní překážky atd.), rozhodne se velitel praporu ke sloučení po takových skupinách, ve kterých je vedena bojová činnost. Pro tento případ musí velitel praporu domluvit po pojítkách součinnost pro sloučení, tj. domluvit prostory a opatření pro sloučení jednotlivých skupin. Vlastní činnost pak stanoví krátkými nařízeními jednotlivým skupinám. K soustředění praporu tak dojde až po překročení skupin výsadku vlastními vojsky.

Sloučení sil brigády bude obdobné, nedoporučuje se však shromažďovat ve větším rozsahu než po praporech. Protože se jedná o velmi citlivou etapu bojové činnosti výsadku, je třeba sloučení uskutčňovat utajeně a využívat všestranně klamání a zastírání. Je třeba také organizovat bojové zabezpečení výsadku v úplném rozsahu.

Civilní a vojenská silniční doprava

VM č. 5/65

Podplukovník Vojtěch Machulda, GSc

Autor článku dává celou řadu podnětných názorů. S některými názory však plně nesouhlasím a chtěl bych k nim vyjádřit svůj názor především z hlediska všetýlového pracovníka z oboru operačního týlu.

Autor vychází z některých slabých stránek současného systému silničního zabezpečení v týlovém prostoru frontu a armády, ze zkušeností silničního zabezpečení na teritoriu státu a doporučuje zcela přejít na systém silničního zabezpečení jako je na teritoriu. Tento systém je založen na principu příčného přehražování s doprovodem pochodových proudů. Přitom však zcela opomíjí nedostatky navrhovaného systému.

Autor přeceňuje rozsáhlost příčného manévru v soudobé operaci. Myslím a zkušenosti ze cvičení to dokazují, že v armádním a frontovém týlu bude se většina proudů (i v počátečním období) přesunovat směrem k frontě — podélně.

Jakýkoliv systém silničního zabezpečení musí umožňovat příčný manévr i v hloubce týlového prostoru frontu (armády). Nelze však tento příčný manévr přeceňovat a nutno jej stále vidět s reálnými možnostmi a potřebami velení a spojení přesunujícím se proudům. Současný systém silničního zabezpečení v operačním týlu však podmínky pro příčný manévr splňuje.

Jsou plánovány a rozvíjeny příčné silnice na úrovni frontových základů (předsunutých frontových základů a jejich oddělení, pohyblivých raketových technických základů, nemocničních základů, pohyblivých armádních základů) a podél velkých vodních nebo terénních překážek. V tomto duchu řeší vytváření příčných silnic Směrnice pro operační týl.

Promítneme-li tyto předpokládané příčné silnice do celkové organizace týlu frontu a armády, dojdeme k závěru, že příčné silnice rozvíjíme téměř každý den

operace, na hloubku 50 — 80 km. Vezme-li v úvahu potřeby velení proudům za přesunu (pokud jím nebudeme velet přímo) cestou silničních orgánů a reálné naše možnosti v oblasti spojení, je tato norma zcela postačující a umožňuje proud zhruba v rozsahu dvou hodin zachytit. Samozřejmě za předpokladu, že do prostoru příčné silnice bude spojení, což ve stejném rozsahu předpokládá i příčné přehrazení, které navrhuje autor. Je také skutečností, že na některých cvičeních není příčným silnicím věnována potřebná pozornost a jejich význam, nejen co do hustoty, ale i obsazení je podceňován.

Těžiště pohybu v soudobé operaci v týlovém prostoru frontu a armády bude ve směru k frontě a systém silničního zabezpečení toto musí umožňovat, při zachování reálné možnosti příčného manévru. V tomto prostoru (asi do 100 km od předního okraje) nutno zajistit velitelům volnost operačního manévru (asi od čáry rozvinutí PAZ).

Souhlasím s autorem v jeho snaze po co nejširším využívání celé silniční sítě v týlovém pásmu frontu a armády s cílem dosáhnout co největší rozptýlenosti přesunu a maximálního využití všech vhodných komunikací. Tím také vytvoříme výhodnější podmínky z hlediska možnosti napadení proudů apod.

Tato nesporná výhoda navrhovaného systému má jednu velice slabou stránku a to limitující místa na celkové silniční síti, jejichž propustnost udává celkovou kapacitu dané osy, silničního směru, pásma apod. Těmito limitujícími místy jsou přechody přes vodní překážku (brody, mosty) a terénní překážky (přechody přes hornatá pásma) a důležité křižovatky, které nelze obejít. V těchto místech se ztrácí výhoda navrhovaného systému (pokud jde o celkové propustnosti silniční sítě). V našich podmínkách máme zhruba na každých 50 km podélnou řeku (nebo jinou terénní překážku), kterou nelze jinak překonat kolovými vozidly než po mostech (po celý rok nebo jen v určité části roku).

V podmínkách soudobé operace bude se nepřítel vždy snažit narušit dopravu. Největších výsledků v tomto směru dosáhne právě zničením těchto limitujících objektů na silniční síti (mostů a důležitých komunikačních uzlů). Je velmi pravděpodobné, že se soustředí především na ničení těchto objektů. Bude je ničit nejen v prvních hodinách a dnech války všemi

prostředky (jadernými údery, údery letectva, výsadky, záškodníky apod.), ale i náhradní objekty postavené vojsky a týlem armády nebo frontu během operace.

Provozuschopností a kapacitou těchto objektů, tj. v podstatě mostů, bude dána kapacita celkové silniční sítě na daném operačním směru. Při tom musíme počítat s tím, že velkou většinu mostů, postavených v míru, zničí protivník nebo vlastní vojska a že ve frontovém a armádním týlu možno v podstatě plánovat jen s mosty, které budou postaveny v průběhu operace.

Budou to mosty postavené ženijním vojskem, které budou výměnou předány týlu frontu, nebo mosty, které postaví silniční a silniční mostní útvary a svazky armády a frontu (normované nebo improvizované). Tyto možnosti jsou však značně omezeny materiálově a u improvizovaných mostů dřevěných především časově.

Snaha autora po maximálním využití stávajících silničních sítí je správná. Na druhé straně však nelze toto přeceňovat a především vidět reálnou skutečnost danou množstvím a kapacitou přechodů přes překážky, hlavně mostů (normovaných nebo improvizovaných). Myslím, že při správném výkladu a určitém přehodnocení chápání tzv. hlavních a pomocných silnic jako pásem, lze v rozumné míře rozptýlit proudy, využívat více silnic a přitom nepřipustit „zbytečné ježdění“ a hromadění proudů u přechodů přes terénní překážky.

Velkou nevýhodou v navrhovaném systému vidím v tom, že autor rozděluje zodpovědnost za silniční zabezpečení v operačním týlu. Chce v podstatě osamostatnit současně silniční prapory silničních brigád týlu frontu a zreorganizovat je na kontrolní dispečerská stanoviště a podřídit je přímo správě vojenské dopravy (SVD) týlu frontu. Naproti tomu síly a prostředky pro obnovu (tj. především stavbu mostů) začlenit do silničních stavebních a silničních mostních brigád.

Ve své podstatě tento návrh rozděluje současnou jednotnou a velmi účelnou zodpovědnost velitele silniční rot (úseku), praporu (rajónu), brigády (pásma), silničního oddělení SVD týlu frontu na zodpovědnost zvlášť za provoz na silnicích a zvlášť za obnovu (hlavně stavbu mostů), poněvadž při rozvinuté silniční síti lze výstavbu silnic řešit vhodnými objížděkami. Realizací tohoto návrhu přechází přímá zodpovědnost za zabezpečení pro-

vozu po silnici (spojená s reálnou možností toto zabezpečit — provozní, stavební i mostní síly a prostředky na každém stupni) na zásady součinnosti, za přímého řízení až na stupni TVS frontu. Tím vzniká i reálná možnost „obezličky“ z obou stran, jako např. „nemohl jsem splnit, poněvadž v daném prostoru nebyl postaven most“ a pod.

Navrhovaný systém příliš centralizuje přímé řízení a zodpovědnost i za dílčí problémy v silničním zabezpečení na stupni týlu frontu a klade maximální požadavky na zabezpečení spojení (nejen co do počtu spojovacích prostředků, ale i počty podřízených, kterým nutno z TVS frontu velet apod.).

Realizace tohoto názoru by podstatně ztížila a narušila plynulost a nepřetržitost silničního zabezpečení a ztížila velení ze stupně týlu frontu. **Oddělovat obnovu včetně stavby mostů od provozu považují za zásadní nedostatek navrhovaného systému.** Navrhovaný systém nezábezpečuje správnou míru centralizace a pravomoci na příslušný stupeň, zvláště má-li být zachována jeho pružnost řízení při předpokládaném narušení dopravního plánu. Navrhovaným systémem je řízení silniční dopravy daleko více centralizováno na stupni TVS frontu než doposud, při odbourávání dosavadní zodpovědnosti za zabezpečení provozu na nižších stupních.

Autor ve svém návrhu řeší zabezpečení provozu v podstatě doprovodem proudů. Současný systém silničního zabezpečení doprovod proudů podceňoval. Myslím, že v tomto směru bude nutno současné názory přehodnotit ve prospěch návrhu autora. Na druhé straně však nelze jednoznačně upustit od vytyčování (značkami, směrníky) podélných os. V týlovém pásmu frontu se bude pohybovat mnoho jednotlivých vozidel a málo početných proudů, které není „ekonomické“ doprovázet a které nejsou schopny samy se z hlediska přesunu zabezpečit nebo proudů, na kterých má front zásadní zájem. I při realizaci návrhů autora musí tedy zůstat podélné i příčné silnice v rozsahu současných základních silnic na každém operačním směru minimálně jedna silnice podélná a na úrovni základní fronty, PAZ a oboustranně velkých terénních překážek silnice příčná.

Závěrem vyjádřím krátce svůj názor na řešení současných problémů vojenské dopravy.

Složitost soudobé války klade na dopravu vysoké, oproti minulým válkám kvalitativně odlišné požadavky. Přestože podstata úkolů dopravy zůstala, vznikají nové požadavky zejména na její pružnost, operativnost a jednotu řízení.

V soudobé operaci nelze vojska však v potřebném rozsahu a nepřetržitě zabezpečit bez komplexního využívání všech druhů dopravy v teritoriu i na všech stupních polního velení podle jednotného zámyslu.

Podle mého názoru je nutno řídit a organizovat vojenskou dopravu podle těchto hlavních zásad:

— zabezpečit jednotu řízení při komplexním využívání všech druhů dopravy (automobilní, železniční, vzdušné, potrubní a vodní) k zabezpečení zámyslu velitele;

— mít jednotný systém silničního zabezpečení na teritoriu i v týlu polních vojsk při dodržování zásady zodpovědnosti jednoho orgánu v míru i ve válce za silniční zabezpečení na teritoriu i v týlu polních vojsk;

— těžiště silničního zabezpečení na teritoriu v týlu frontu (případně i armády) položit na zabezpečení pohybu směrem k frontě při zachování reálné možnosti příčného manévru po 2 — 3 hodinách jízdy; doprovod proudů kombinovat rozvíjením obsluhovaných podélných a příčných silnic (na každém operačním směru asi jednu podélnou silnici);

— neodtrhovat obnovu od provozu, ponechat odpovědnost za zabezpečení provozu s reálnou možností toto zabezpečit na nižších stupních, v centrálních rukou ponechat pouze prostředky k posilování nebo k plnění speciálních, méně častých úkolů;

— zabezpečit pružné velení se znalostí konkrétní situace a v souladu se zodpovědností, připustit účelnou decentralizaci na nižší teritoriální i polní stupně týlového velení, při zachování možnosti zásadního vlivu centrálního orgánu;

— jako základní druh spojení budovat autonomní rádiové dispečerské spojení, organizované prostorovým způsobem s možností přímého předání nařízení centrálního orgánu na čarách vzdálených od sebe 2 — 3 hodiny jízdy. Zdvojení autonomního dispečerského spojení umožní využíváním prostorového spojení, budovaného v operačním týlu systémem pomocných spojovacích uzlů.

Vyhodnocení a výsledky výzkumu mezi nováčky nástupního ročníku 1964

Podplukovník Jaromír Dědek

Skutečnost, že se setkáváme s různými názory na mládež a jsme někdy svědky i účastníky častých polemik o jejím profilu, není překvapující. Není to nic nového v historii.

K diskusím tohoto druhu docházelo vždy, když zrychlený pochod dějin zrychlil vývoj generací a prohloubil rozdíl mezi nimi.

Nebývalá je však různost názorů a bojovnost, s jakou je jejich účastníci hlásají.

Je na škodu užitečnosti různých diskusí a sporů (a to i sporů na stránkách teoretických časopisů), že jejich účastníci často oplývají větším emocionálním

zaujetím pro svůj názor, než skutečnými znalostmi problému, opřenými o vědecky zjištěná a systematizovaná fakta o dnešní mládeži.

Takových faktů je velmi málo a jsou proto nahrazována spekulativními mediacemi.

To rozhodně nevytváří dobré podmínky pro práci těch, kteří pracují s mládeží řídí, určují její obsah, metody a formy. Mezi ně patří i velitelé a političtí pracovníci v našich ozbrojených silách.

Uvědomění si těchto skutečností bylo základem výzkumu, který řídila politická správa středního vojenského okruhu mezi nováčky nástupního ročníku 1964.

1. Výzkum a jeho vyhodnocení

Třetí den po nástupu nováčků v říjnu minulého roku byl mezi nimi anonymní dotazníkový výzkum. Výsledky výzkumu měly sloužit řídící práci politické správy a zároveň se měly stát součástí empirických faktů, jež jsou shromažďovány výzkumným pracovištěm sociologie armády pro potřeby výzkumu vlivu sociálně politických podmínek na postoj mládeže k vojenské službě.

V tomto článku jsou vyhodnoceny údaje, které souvisejí s názory na pravděpodobnost světové války a některé otázky mezinárodních vztahů; kromě toho, co průzkum naznačil ve směru vlivu těchto názorů na postoj nováčků k vojenské službě.

Dotazník, který byl při výzkumu použit, nebyl sestaven s posláním získat názory na otázky války a míru. Názory v této oblasti byly zkoumány jen jako jedna stránka profilu nováčků. Přitom nešlo o to, zjišťovat příčiny těchto názorů, ale najít jejich souvislost se vztahem nováčků k vojenské službě.

Odpovědi ve vzájemných závislostech dávají sice vyhovující možnosti vyhodno-

cení vlivu těchto názorů na vytváření postojů k vojenské službě, ale jen slabé možnosti ke zjištění vlivů, které na vytváření názorů o válce a míru působí. K sestavení dotazníku bylo využito zkušeností z loňského výzkumu kázně organizovaném HPS, na kterém se podílelo VVP sociologie armády a částečně i zkušeností získaných při výzkumu otázek války a míru, organizovaném katedrou marxistické filosofie VPA KG.

Před sestavením dotazníku byl uskutečněn předběžný výzkum ve dvou skupinách 63 nováčků, kteří nastoupili v dřívějším nástupním termínu, tj. již v září. Na jeho základě se dotazník v malé míře upravil.

Vybraný vzorek pravděpodobně odpovídá složení útvarů pozemních sil. To znamená, že se nejedná ani o výběr v pozitivním či negativním smyslu. Hodnotíme-li složení nováčků nutno počítat s tím, že jsou přednostně tvořeny jednotky pohraničních útvarů, raketového vojska apod.; na druhé straně je negativní výběr pro silniční vojsko. Proto ani útvary pozemních armád nemají složení

typické pro všechnu vojenskou mládež. Vzorek odpovídá pravděpodobně složení pozemních armád; nelze to však do důsledků prověřit. Složení lze charakterizovat objektivními údaji jen co do vzdělání, a to ne zcela přesně, protože 6 % dotazovaných vzdělání nevedlo. Vyhodnocení využívá i výsledků dotazníkového výzkumu 10 000 nováčků u útvarů PS. Výsledků nelze využít v plné míře, protože se výrazně projevuje, jak ukáže srovnání, že jde o vybrané lidi.

Výzkumu se zúčastnilo 2713 nováčků, kteří nastoupili vojenskou službu u útvarů tehdejší 4. A.

Z nich

- 61 % absolvovali ZDŠ,
- 5 % jedenáctiletku,
- 20 % odbornou školu s maturitou,
- 1 % vysokou školu,
- 7 % neabsolvovali ani ZDŠ,
- 6 % školní vzdělání nevedlo.

2. Výsledky výzkumu

a) Názory na pravděpodobnost vzniku války a jejich vliv na postoj k vojenské službě

O možnosti vzniku války byly získány tyto odpovědi:

Ke světové válce

1. v každém případě dojde (musí dojít)	2 %
2. pravděpodobně dojde	10 %
3. může dojít v tom případě, že...	12 %
4. nemusí dojít v tom případě, že...	11 %
5. pravděpodobně nedojde	33 %
6. rozhodně nedojde (nemůže dojít)	21 %

Na otázku neodpovědělo 11 dotazovaných.

Odpovědi číslo 3 a 4 nevyjadřují dost jasně, ke kterému názoru se dotazovaný spíše přiklání. Proto je také pro výpočet poměru mezi stanoviskem o pravděpodobnosti či nepravděpodobnosti války vyloučíme. Celkový poměr mezi těmi, kteří věří, že k válce nedojde a těmi, kteří předpokládají světovou válku je 4,5:1.

Při studiu tabulky vzájemné závislosti mezi vzděláním a názory na pravděpodobnost války vidíme, že malé difference mezi jednotlivými skupinami neumožňují jiný závěr než ten, že názory na pravděpodobnost války mezi jednotlivými skupinami

Vzorek je reprezentativní i pro dělení uvnitř jednotlivých skupin. Plně to neplatí pro absolventy VŠ, kterých jsou necelá dvě procenta, tj. 36 lidí.

Mezinárodní situace v době nástupu nováčků se vyznačovala relativním klidem. Bylo to v období před odstoupením s. Chruščova a všeobecně bylo oficiálně hodnoceno stále uvolňování mezinárodního napětí, i když byly určité obavy v souvislosti s výsledky připravených presidentských voleb v USA. Rozhodně bylo v té době **mezinárodní napětí menší, než dnes.**

Mezinárodní situace byla dále charakterizována **stupňovým rozkošem** v mezinárodním komunistickém hnutí.

Uvnitř naší republiky probíhala diskuse o obtížích v naší ekonomii, provázená **ostrou kritikou nepořádků**, zejména v národním hospodářství a jeho řízení.

V té době dosáhly i svého kulminace **některé liberalistické tendence v oblasti umění** i jinde.

podle vzdělání (u mládeže to plně znamená zároveň i podle kvalifikace) jsou v podstatě shodné.

Jak hodnotit vyslovené názory?

Z odpovědí je zřejmé, že převládají názory o možnosti zabránit válce. Pesimistické názory o tom, že k válce musí dojít jsou velmi řídké. Nepříznivě se zdá vyjádření krajního stanoviska 21 % nováčků, že k válce nemůže dojít. Z dalšího však vyplývá, že má nepochybně větší vliv sklon mládeže ke krajnostem ve vyjádření svých názorů, než bezstarostnost.

Odpovědný vztah nováčků k vojenské službě potvrzuje tabulka, sestavená na základě odpovědí daných na výzvu v dotazníku, která zněla:

„Přečtete dobře tyto věty a zatrhněte ty, které nejvíce odpovídají vašemu mínění.“

Odpovědi nejsou seřazeny tak, jak byly uvedeny v dotazníku. O místě, které zaujímaly v dotazníku informuje uvedené číslo

1. Když už musím vojenskou povinnost splnit a 2 roky sloužit, tak pořádně	28 %
4. Vojenská služba je čestnou občanskou povinností, kterou je třeba vykonávat co nejlépe	25 %

6. Když voják plní dobře své povinnosti, přináší mu to uspokojení z dobře vykonané práce a i jinak se na vojně člověku osobně vyplácí být dobrým vojákem 18 %
7. Vojenská služba je pro mne příležitostí, abych se zbavil vážných chyb, kterých jsem se před ní dopouštěl a začal žít lepší život, sobě i druhým prospěšnější 14 %
3. Vojenská služba je nutné zlo a je ji třeba vykonávat tak, aby se člověk zbytečně nehonil, ale zároveň je si nutno dát pozor, aby pokud možno nepřišel do maléru 7 %
5. Na vojně je nejlépe dostat se někde do skladu nebo do kanceláře, tam se dají ty dva roky přechkat 4 %
2. To bys ani nebyl voják, kdybys nebyl zavřený 2 %
Neodpovědělo 2 %

Odpovědi, vyjadřující kladný vztah k vojenské službě, činí tedy 85 % z celkového počtu, ostatní odpovědi 13 %.

Je významné, že vojáci, kteří se v odpovědi přiklonili k nejuvedenějšímu stanovisku, tj. k č. 4 „vojenská služba je čestnou povinností, kterou je třeba vykonávat co nejlépe“ vyjádřili téměř spon-tánně i důvěru v zachování míru.

25 % z nich tvrdí, že k válce rozhodně nedojde (nemůže dojít), 31 % z nich tvrdí, že k válce pravděpodobně nedojde a jen 1 % tvrdí, že k válce dojít musí. Poměr mezi odpověďmi o důvěře v mír a odpověďmi o tom, že dojde k válce, je u této skupiny o mnoho vyšší, než u celku a je 6,22 : 1 při 9 % absenci.

Shodně s předcházejícími, i když z opačného konce je toto zjištění. Poměr mezi odpověďmi o možnosti války je u vojáků, kteří se ztotožňují s názorem „vojenská služba je zbytečná honička,

která nedá nic pro život“ 1,71 : 1 při 12 % absenci. Podobné vzájemné závislosti byly zjištěny i u dalších odpovědí, které vyjadřovaly negativní vztah k vojenské službě. Ukazuje se tedy, že názory o pravděpodobnosti světové války jdou často ruku v ruce se špatným vztahem k vojenské službě a k pocitu její zbytečnosti. Oboje se nutně v průběhu vojenské služby projeví v poměru k plnění vojenských povinností.

Tato tvrzení vycházejí i z výsledků výzkumu u vojsk PS. Tam vyslovilo 66,6 % nováčků názor, že udržení světového míru je v rukou pokrokového lidstva, zatímco

— 1,6 % souhlasí, že udržení míru není možné, protože války byly a budou,

— 5,3 % tvrdí, že udržení míru je otázkou vyšší moci (boha apod.),

— 21,7 % se shoduje, že to závisí na dohodě vlád,

— 4,03 % se domnívá, že udržení míru není jisté.

Čísla z výzkumu u PS potvrzují, že důvěra v síly pokrokového lidstva souvisí i s aktivním podílem ve společné práci. Komunisté vyslovili důvěru v udržení míru ze 74 %, zatímco ti, kteří nepracovali v žádné společenské organizaci jenom z 58 %. Rozdíl mezi těmi, kteří se účastnili a neúčastnili práce ve společenských organizacích je v průměru asi 11 %.

b) Názory na politiku socialistického tábora a imperialistů a názory na poměr sil

Charakteristika názorů na politiku socialistického tábora a imperialistů v otázkách války a míru udává tato tabulka: „Myslete, že na trvání mezinárodního napětí mají vliv“:

1. imperialistické kruhy 85 %
2. socialistické země 1 %
3. obě strany 15 %
4. nevím 14 %
- Neodpovědělo 5 %

Struktura odpovědí podle školního vzdělání:

Odpověď	Vzdělání				
	menší než ZDŠ	ZDŠ 11-letka		OŠ s mat.	vysoká škola
imperialistické kruhy	56 %	67 %	59 %	69 %	56 %
socialistické země	1 %	1 %	—	—	—
obě strany	11 %	12 %	26 %	20 %	13 %
neodpovědělo	8 %	4 %	4 %	2 %	12 %

Tabulka ukazuje, že nejvíce nejasností v této otázce je mezi vojáky s neúplným základním vzděláním, vysokoškoláky a absolventy illetek.

Další tabulka ukazuje, jak nováčkové hodnotí politiku vedoucí imperialistické mocnosti USA.

„Domníváte se, že USA“:

1. připravují válku	20 %
2. chtějí mír a zbrojí z bezpečnostních důvodů	17 %
3. nevím	39 %
4. podle vašeho názoru zbrojí z jiných důvodů než je zde uvedeno (vypíšte z jakých)	16 %
Neodpovědělo	8 %

Při hodnocení těchto údajů je nutno vzít v úvahu, že odpovědi pod číslem 4 ve většině případů obsahovaly odsouzení imperialistické politiky a často vycházely z toho, že může dojít k válce.

U vojsk PS byla položena obdobná otázka a získána následující struktura odpovědí:

— USA připravují válku	40 %
— USA chtějí mír a zbrojí jen z bezpečnostních důvodů	11 %
— nevím	49 %
	odpovědí.

Uděláme-li rozbor získaných odpovědí podle vzdělání zjistíme, že v podstatě se struktura odpovědí liší jen u vojáků s neúplným základním vzděláním, kde 51 % odpovědělo, že neví.

Názory na poměr sil charakterizuje tato tabulka.

S názorem, že socialistický tábor má v poměru k hlavním imperialistickým zemím

— vojenskou převahu se ztotožnilo	37 % nováčků, u PS 56 %
— síly jsou vyrovnány	25 % nováčků, u PS 25 %

— je vojensky slabší	5 % nováčků, u PS 2 %
— nevím	19 % nováčků, u PS 17 %
— nedalo odpovědět	4 % nováčků (u PS zahrnuje to v procentu odpovědi nevím).

Zajímavá je vzájemná souvislost mezi názory na poměr sil a názory na politiku USA, získaná z odpovědí u PS (u armády nebyla dosud získána), kterou dokumentuje následující tabulka:

Toto srovnání ukazuje, že přesvědčení o snahách a cílech USA rozpoutat válku je většinou pevně spojeno s přesvědčením o vojenské síle socialistického tábora.

Zároveň to nasvědčuje tomu, že toto přesvědčení provází i docenění významu vojenského faktoru v boji o mír. To potvrzují i závěry z bodě 2b) hodnocení, které se týká odpovědí na vztah k vojenské službě. Stejnou tendenci ukazuje i vzájemná souvislost mezi názory na poměr sil a již uvedenými názory na to, kdo nese vinu na mezinárodním napětí.

Při výpočtu za použití tabulek očekávaných a skutečných hodnot se ukázalo, že ti, kteří jsou přesvědčeni o vojenské převaze socialistického tábora jsou zpravidla toho názoru, že imperialisté nesou vinu na mezinárodním napětí. Opačně pak u těch, kteří zastávají názor, že socialistické země se podílejí na mezinárodním napětí, popřípadě že jsou jeho hlavními viníky, je relativně více zastoupen názor o převaze imperialistů. Je to opět potvrzení skutečnosti, že **přesvědčení o mírové politice socialistického tábora je většinou spojeno s důvěrou v jeho sílu a s doceněním vojenského faktoru v boji o mír.**

Toto mínění je v souladu s objektivní skutečností, s faktem, že socialistické

Odpověď na otázku: „Má socialistický tábor v poměru k hlavním imperialistickým zemím“	dalo z počtu všech vojáků %	dalo z počtu vojáků, kteří odpověděli, že USA připravují válku %	dalo z počtu vojáků, kteří odpověděli, že USA chtějí mír a zbrojí z bezpečnostních důvodů %
— vojenskou převahu	55,80	68,6	41,3
— síly jsou vyrovnány	24,66	23	40,6
— je vojensky slabší	2,08	1,2	6,5
— nevím	17,46	7,2	11,6

Názory — ohlasy

Z těch, kteří se ztotožnili s názorem	odpovědělo: USA připravují válku	odpovědělo: USA chtějí mír a zbrojí z bezpečnostních důvodů	odpovědělo: nevím
– vojenská služba je zbytečná honička, která nedá nic pro život	20 %	23 %	45 %
– vojenská služba je nutné zlo a její třeba vykonávat tak, aby se člověk zbytečně nehonil, ale zároveň si je nutno dát pozor aby pokud možno nepřišel do maléru	16 %	21 %	40 %
– všichni nováčkové	20 %	17 %	39 %

ozbrojené síly mohou přispět k míru jen tehdy, když státy Varšavské smlouvy budou vojensky v převaze a jejich bojová připravenost bude schopna rozdrtit každou agresi.

Uvedené tabulky však velmi průkazně signalizují i negativní názory mezi nováčky.

Je přinejmenším zarážející, že 56 % vojáků nemá na poměr USA k otázkám války názor, nebo se dokonce domnívá, že USA zbrojí z bezpečnostních důvodů. Kdybychom k nim připočítali 8 % těch, kteří nedali žádnou odpověď, byly by to téměř $\frac{2}{3}$ vojáků. Že tyto iluze o USA nejsou vždy zcela nevinny dokazuje domněnka 15 % nováčků, že na mezinárodním napětí mají vinu obě země a 1 % dokonce připisuje vinu socialistickým zemím. Vzájemné závislosti dokazují, že nositeli těchto názorů jsou často nováčkové, kteří mají nesprávný vztah k vojenské službě. To dokazuje tato srovnávací tabulka:

I údaje týkající se druhého pólu potvrzují závěry vyplývající z tabulky:

U PS je 8,73 % nováčků názoru, že vojna je zbytečná honička. Z těch, kteří se domnívají, že USA připravují válku, volilo tento názor 0,8 %.

Zkoumáme-li s čím a s jakými vlivy tyto názory souvisí, dojdeme k tomu, že pravděpodobně nejsou výsledkem pacifistických iluzí, (v bodě 2a je důkaz, že důvěra v mír je spojena s odchodním aktivně přispět řádným výkonem vojenské služby k jeho udržení), ale jsou spíše vyjádřením vlivu buržoasní ideologie, falešného obdivu k západu a nelze je hodnotit jinak, než jako nedůvěru v pravdivost naší propagandy, která vynakládá již léta značné

úsili k odhalení válečné politiky imperialistických kruhů. V každém případě mají vliv na vztah k výkonu vojenské služby a výsledky průzkumu průkazně přesvědčují, že jejich nositelé mají k plnění vojenských povinností negativní poměr.

Údaje v tabulce signalizují, že účinnost propagandy na mládež rozhodně není v pořádku. To, že se iluze týkají především USA, a že je jiný poměr k NSR dokazuje tato tabulka získaných odpovědí.

Domníváme se, že NSR %	Obdobná otázka, týkající se USA %
– usiluje o rozpoutání války s revanšistickými cíli 52	20
– zbrojí z bezpečnostních důvodů 11	17
– sleduje výstavbou bundeswehru jiné cíle 5	16
– nevím 20	39
– bez odpovědi 13	8

c) Kde hledat zdroje nesprávných názorů?

Dokladem, že nesprávné názory v této oblasti souvisí s malou politickou informovaností i v ostatních oblastech je toto: co je Varšavská smlouva ví u PS 65,5 % všech nováčků. Z těch, co soudí, že USA připravují válku, ví co je Varšavská smlou-

va 77,3 %. Že nesprávné názory o mezinárodních problémech souvisejí i s náboženskými předsudky dokazuje toto srovnání:

— Názor, že USA připravují válku, sdílí u PS 40 % nováčků
Z toho názor, že udržení míru je v rukou boha, má 15 % vojáků

— O vojenské převaze socialistického tábora je u PS přesvědčeno 56 % vojáků
Z těch, co soudí, že udržení míru je v rukou boha jen 50 % vojáků

— Zajímavé je, že těch, jejichž neoblibenější literaturou jsou kovbojky je o převaze mírového tábora přesvědčeno pouze 45 %.

Další tabulka ukazuje, že větší % nesprávných názorů mají vojáci z velkých měst, tj. z Prahy, Bratislavy a krajských měst.

	USA chtějí mír a zbrojí z bezpečnostních důvodů
Praha, Bratislava, krajská města	15 %
Okresní a jiná města	9,9 %
Vesnice	9,7 %
Samoty	11 %

Kdyby výběr k PS byl náhodný, svědčilo by to o tom, že vojáci z velkých měst jsou ve větším počtu případy nositeli ne-

správných názorů. Vzhledem k tomu, že k PS jsou vojáci vybíráni dle určitých politických kritérií, není to možno s jistotou tvrdit. Může se zde totiž projevit vliv chyb při výběru, způsobených menší znalostí lidí ve větších městech. Nasvědčuje tomu i % nesprávných názorů vojáků ze samot.

Nejvíce nesprávných názorů a nejasností je mezi vojáky, kteří nedosáhli ani úplného základního vzdělání. To dokazuje tato tabulka:

Názor	Vojáci, kteří neabsolvovali ZDŠ	Všichni vojáci
vinu na trvání mezinárodního napětí mají imperialistické kruhy	56 %	65 %
socialistický tábor má vojenskou převahu	26 %	37 %
NSR zbrojí z bezpečnostních důvodů	22 %	11 %
rozhodně si nepřejí, aby se svět vyvíjel směrem k socialismu	20 %	1 %

Obdobně je tomu i u PS. Téměř při všech politických otázkách odpovídá značná část těchto soudruhů „nevím“.

3. Poučení z výsledků výzkumu

a) Optimismus nebo skepse?

Nejvýraznější skutečností, kterou ukazuje vyhodnocení zjištěných názorů, je převládající optimismus v otázkách války a míru. Tento optimismus má daleko k nějaké bezstarostnosti, k pocitu automatické vývoje. Naopak. Čísla dokazují, že je to optimismus, opřený o uvědomění si reálných společenských sil schopných zabránit válce.

Důvěra v síly socialistického tábora je inspirující moment, zdroj společenské aktivity, základ snahy přispět k realizaci mírového úsilí lidstva.

Není bez zajímavosti, že důvěru v možnost odvrácení války sdílí s naší mládeží i mládež NDR. 5,4 % dotázaných vojáků se domnívá, že válka je nevyhnutelná,

zatím co 79,35 % je toho názoru, že válku lze odvrátit.

Tato zjištění ostře kontrastují se závěry v knize „Problémy mladé generace“ Ernsta Fischera o nejistotě mládeže vyspělých kapitalistických zemí. Jako typický pro odraz životních pocitů dnešní mladé generace západu ukazuje rozhovor, který náhodně vyslechl jedné noci v nemocnici a jehož aktéři byli pacient a mladá číselníka.

„... — Dovolte mi zůstat s Vámi sestro. Bylo by to pěkné, kdybyste mne líbala. Ale to nesmíte, jste ve službě. Možná, že jednou, až již tu nebudu, půjdete se mnou na procházku. Nemáme mnoho času.“

— Kolik je Vám roků?

— Sedmnáct.

— To je ještě čas!

— Dva, tři roky . . .

— Nejste přeci tak nemocný!

— Bomba. Nikdo ji nezadrží. Musíme rychle brát, co se dá. Dříve než to všechno skončí.

Sešmáctiletý, který tu v noci seděl v pokoji ošetřovatelky to říkal tichým hlasem, chladně, spíše, jako registrátor, než účastník . . .

Se skepsí svých vrstevníků na západě, kontrastující optimismus naší mládeže není dle mého soudu jen optimismem ve vztahu k otázkám boje za mír. Domnívám se, že optimismus je jedním profilem převážné a tón udávající části dnešní naší mládeže. (Mám na mysli mládež do dvaceti let).

Myslím, že není dost logické předpokládat, že tato mládež je postižena kocovinou deziluze k období kultu a že je více skeptická než my dospělí. Vždyť existenci deziluze podmiňuje předcházející iluze. Našemu osmnáctiletému branci však v době, kdy my jsme se začali probouzet z iluzí stalinského období, bylo osm let. Spíše by bylo možno říci, že tato mládež vyrostla v ovzduší často bolestné a velmi ostré kritiky a k iluzím prostě neměla možnost. Její kritický vztah ke společenskému dění není možno ztotožňovat s kocovinou včerejších revolučních romantiků, kterou ve větší či menší míře jsme se museli probolet my, a která některé z dnešní generace dospělých zanechala dodnes naplněny skepsí.

Nemohu svá tvrzení dokázat dostatečnými empirickými fakty a uvědomuji si jejich hypotetičnost.

Nechť se však čtenář zamyslí alespoň nad tím, co generace vychovaná v období ostré a bezohledné kritiky společenských nešvarů, jež možno v některých případech nazvat nejen nešvary, ale zločiny, vyjádřila v odpovědích nováčků na otázku:

„Přejete si, aby se svět vyvíjel směrem k socialismu?“

— rozhodně ano	67 %
— spíše ne	3 %
— spíše ano	23 %
— rozhodně ne	1 %
— neodpovědělo	6 %

Nemám se, když tyto odpovědi považuji za důkaz, že vidí v socialismu svou perspektivu a že s ním spojují svou budoucnost. To znamená, že vyjadřují i důvěru v možnosti socialismu zabezpečit

jejich reálná přání. Lze to považovat za výrazný projev životního optimismu těchto mladých lidí.

Tento optimismus je konec konců i přirozenou biopsychickou vlastností mladého organismu a jestliže by se neprosadil ve vědomí mládeže jako věkové sociální skupiny, pak by to bylo vážným signálem o existenci deformujících vlivů společenských podmínek. Co jiného znamená Fischerem, H. Schelským a dalšími ukazovaná skepse západní mládeže, než deformující vliv přežitého kapitalistického řádu, který nemá člověku již co dát, zejména v oblasti ideových hodnot? Je proto pochopitelné, že právě E. Fischer při své loňské návštěvě v ČSSR ukazoval, že převaha socialismu v současné době je právě na poli ideí, na poli mravních hodnot, kde kapitalismus je již zcela vyprahlý a vyčerpal své možnosti. Tyto své závěry argumentoval svými zkušenostmi z výzkumu mezi mládeží západu a poznatky, které získal mezi mládeží sovětskou. Komunismus je perspektiva lidstva, a mládež to možná i podvědomě cítí.

b) Názorová různorodost

Druhé hlavní poučení z výsledků výzkumu vidím ve skutečnosti, že odpovědi nováčků dokumentují **značnou názorovou tříšť, nevyhraněnost a tím i menší stabilitu.**

Ani na tom není nic nepřirozeného. Vyplývá to jednak z vlastností mládeže jako sociální věkové skupiny, jednak z mladosti sociální struktury socialismu, kterou tyto názory v určitém smyslu odráží.

Za pozornost však stojí některé tendence, respektive některé stránky této názorové různorodosti.

Především je to **velmi vysoký stupeň**, který tato nevyhraněnost dosahuje. Správné a nesprávné, často úplné protichůdné názory se vzájemně pobíjejí.

Snažili jsme se určit kolik z celkového počtu dotázaných je nositelů názorů, hodnocení a předsevzetí, o kterých je možno říci, že jsou jenom kladné.

Počítali jsme ty, kteří zároveň vyjádřili předsevzetí dobře vykonávat vojenskou službu, prokázali znalost toho co je to Varšavská smlouva a vyjádřili vůči naší politice kladné názory v odpovědích na otázky týkající se hodnocení mezinárodní politiky socialistického tábora, USA a NSR a v odpovědi na otázku „Přejete si, aby svět se vyvíjel směrem k socialismu?“

To znamená, že jsme spočítali ty, kteří dali vesměs jen kladné odpovědi na 6 otázek. Tito nováčkové tvoří 4,63 % z celkového počtu dotázaných.

Opačně pak jen negativní odpovědi na výše uvedené otázky byly zjištěny pouze u 0,22 % nováčků.

Ukazuje se tedy, že na krajních názorových polích stojí pouze malá část nováčků. Rozhodující masa prokazuje poměrně malou vyhraněnost a tím i menší stabilitu názorů. To potvrzuje hypotézu, že jejich poměr k vojenské službě se bude spolu s jejich politickými názory upevňovat v průběhu vojenské služby.

Je proto nutno říci, že výsledky výzkumu podtrhují význam světonázorové výchovy v armádě. Právě v ní je naše velká zbraň při vytváření a upevňování kladného postoje mládeže k vojenské službě. Je pro nás jisté příznivé, co musel přiznat přední americký sociolog armády Morris Janowitz, když napsal:

„Z dosavadních důkazů rozhodně nelze předpokládat, že americké oddíly budou lépe bojovat a lépe se bránit komunistické ideologii v zajetí, jestliže se jim dostane politické výchovy. Politickou výchovou rozumíme vtisknutí a předání obsáhlých politických vědomostí, které odpovídají na nejrůznější otázky. Taková ideologická výchova vojáků a důstojníků v ozbrojených silách určité demokratické země by mohla mít spíše opačné účinky. Jak vyvozuje Alfred Biderman ve své studii o leteckých zajatcích v Koreji, odpor ke komunistické doktríně se zakládal na tradičním americkém záporném postoji ke každému dogmatu. Jakékoliv snahy o ideologicko-politickou výchovu, aby se dosáhlo zvýšení organizační kontroly, nebo aby se zvýšila odolnost proti komunistické ideologii pro případ zajetí, mohou mít negativní následky jestliže podkopávají a oťresou všeobecnou americkou nedůvěrou k dogmatům...“

Nutnost světonázorové výchovy v naší armádě a metodicky dobře promyšleného působení na vojáky, kteří v armádě prožívají vysoce významnou etapu procesu své socializace je dána i tím, že nejde o více méně přirozenou nárazovou nevyhraněnost. Jde o existenci značně rozšířených nesprávných hodnocení v oblasti mezinárodních vztahů, které jsou nepochybně spojeny s nechápáním a iluzemi o podstatě a skutečné tváři imperialismu, popřípadě s nechápáním naší zahraniční politiky.

Je sice potěšitelné, že nositelem negativních názorů je jen zcela malá část mládeže, ale na druhé straně v různých kombinacích existují názory, které se negativně promítají do postoje k vojenské službě. Je jich však příliš mnoho. Navíc odhalují i slabiny naší propagandy, protože existují navzdory velké proporcii, kterou v ní právě tyto otázky zaujímají.

Neméně závažné je značně vysoké procento těch, kteří na řadu běžných, denně se vyskytujících a přitom základních otázek mezinárodní politiky odpovídají „nevím“.

Proto nelze říci, do jaké míry jsou tyto odpovědi motivovány snahou vyhnout se přímé odpovědi vyjadřující negativní stanovisko, nebo výrazem malé informovanosti způsobené lhostejností k politickému dění apod. V každém případě však jejich vysoký počet je pro nás varovným signálem i výzvou, abychom ve výzkumné práci věnovali zvláštní pozornost těm, kteří o základních otázkách dneška nic nevědí, možná někteří z nich nechťejí vědět.

c) Výsledky výzkumu a proces diferenciací

Vzhledem k potřebě dát co největší pocit anonymity všem, kdož odpovídali, byl o dotázaných získán a vyhodnocen jediný objektivní údaj, tj. údaj o vzdělání. Dalším údajem je věková skupina, která je však pro všechny společná.

Vzhledem k tomu, že u této věkové kategorie není dokončen proces sociální diferenciací podle dalších indikátorů, je indikátor vzdělání velmi významný. Navíc pak je údajem nejen o vzdělání, ale do značné míry i údajem o kvalifikaci, zejména ve vztahu k těm, kteří nedosáhli ani základní vzdělání a lze je proto v tomto věku zařadit do skupin pracovníků s nejmenší kvalifikací. Přes významnost získaného indikátoru však vzájemné souvislosti nasvědčují, že indikátory spjaté se samotnou osobou dotázaných ne dost výrazně ovlivňují jejich názory a pravděpodobně i postoj. Rozdíly mezi názory jednotlivých skupin jsou málo výrazné.

Z tohoto závěru se však vymyká skupina nováčků s neúplným základním vzděláním. O této skupině lze říci, že zároveň představuje skupinu s nejnižší pracovní kvalifikací.

Vysoký počet nesprávných, anebo žádných názorů této skupiny je ve shodě s poznatky, získanými i jinými výzkumy. Např. při výzkumu otázek práce s morálně

narušenými vojáky u politické správy 4. A v roce 1962 bylo zjištěno, že právě nekvalifikovaní dělníci tvoří mezi nimi absolutně i relativně největší část. Obdobné závěry vyplývají i z rozborů kriminality, které jsem sledoval v průběhu let 1960—1963 u 4. A.

Výzkum religiozity v severomoravském kraji, jehož výsledky publikovala E. Kadlecová ukazuje, že nejsilnější náboženské citění je u nekvalifikovaných pracovníků. Vše tedy nasvědčuje tomu, že **jde nejen o vliv vzdělání, který se zde jistě velmi významně projevuje, ale i o slabší sociální vlivy, které se promítají do procesu socializace této kategorie mládeže.** Zřejmě jde o vlivy, které se projevují u této kategorie pracujících jako celku. To vše také nasvědčuje, že proces integrace do společnosti je u této mládeže ukončen dříve než u ostatních; to jistě souvisí s dřívějším jejich začleněním do výrobního procesu a ekonomickým osamostatňováním.

Vcelku však proces diferenciací a tím

i socializace mládeže v době nástupu vojenské služby nebyl zdaleka ukončen. To zdůrazňuje význam vojenské služby v tomto procesu a vytváří příznivé podmínky pro pozitivní výsledky působení výchovy v armádě na progresivní začlenění mládeže do socialistického vývoje naší společnosti.

Je samozřejmé, že z toho vyplývá i velká odpovědnost armády vůči společnosti za čestné splnění úkolů ve výchově mladé generace.

Další závěry, vzhledem k možnostem výzkumu nemohu dělat.

Hlavní cena právě vyhodnoceného výzkumu spočívá dle mého názoru v tom, že splnil část diagnostického poslání alespoň ve smyslu orientace dalšího směru i konkrétních cest výzkumu některých stránek profilu naší mládeže a jejího postavení v naší společnosti.

A to v současné etapě našeho sociologického bádání není tak docela málo.

Závěrem by bylo správné, abych naznačil, jak tedy zaměřit politické působení na vojáky, které otázky na úseku agitace a propagandy „postavit do popředí“. Odpovídá to i zvyklostem, které se při rozboru této problematiky vžíly. Zatím však tak neučiním, a nechám to zatím na čtenáři.

Znamenalo by to další samostatný úkol, který vyžaduje:

— konfrontovat výsledky výzkumu u nováčků a celkové zaměření masové politické práce s vojáky základní služby,
b) obdobný výzkum organizovat s vojáky 2. ročníku a srovnat jej s výsledky výzkumu u nováčků.

Je možné, že se k tomuto úkolu v dohledné době vrátím.